

Vsak peti nesposoben

V Sloveniji ostane vsak peti nabornik brez novaškega (rekrutnega) pušeljca. Na republiškem posvetovanju o aktualnih problemih slovenske telesne kulture, ki je bilo prejšnji teden v Portorožu, je namreč predstavnik JLA povedal, da so lani v naši republiki zavrnil kar 21 odstotkov nabornikov — pet odstotkov več kot leta 1969.

Tako je v Mariboru ostal polk, v Ljubljani pa kar dva polka za vojsko nesposobnih mladincev. Pa tudi sicer je podoba telesne pripravljenosti slovenske mladine precej klavarna. Ugotovili so, da več kot polovica vojakov ne zna plavati, okrog 80 odstotkov pa jih ni večjih smučanja. Več kot polovica vojakov ne more preteči 1.500 metrov oziroma so njihovi rezultati pod vsemi normami. Neka raziskava je tudi pokazala, da več kot 60 odstotkov vojakov ne zmore več kot štiri zgibe.

Večer, 20. IV. 1971

Podcenjevanje vsega . . .

Predsednik pokrajinskega komiteja ZK SAP Vojvodine Mirko Canadanović je v svoji izjavi »Politiki« dejal, da smo pri nas v zadnjih letih na široko odprli vrata metodam podcenjevanja vsega, kar je bilo v Jugoslaviji storjenega v zadnjih 25 letih. Pravilna je ugotovitev, je dejal, da bomo, če bomo nadaljevali tako, kmalu očrnili povojno socialistično Jugoslavijo skorajda bolj kot tisto predvojno. Pri tem praviloma napadamo posplošeno, tako unitarizem kot separatizem, birokratizem in tehnokratizem.

Delo, 22. IV. 1971

Ko sem na obisku, nič slabega . . .

Ko so jugoslovanski bančniki pred kratkim vprašali znanega zahodnonemškega strokovnjaka za denarnišvo Opsta, kaj misli o naši devalvaciji, je ponovil tisto, kar je v sličnem primeru rekel Japoncem: »Ko sem na obisku nočem reči nič slabega o prijateljevi ženi...«

Nin, 18. IV. 1971

Stanje se izboljšuje

Domache cementarne so v prvem tromesečju letos izdelale nad 900 tisoč ton cementa, kar je za 15 odstotkov več kot v istem času lani. Čeprav je v tem času uvoženo za kakih 40.000 ton manj cementa je domače tržišče imelo na voljo 1.070.432 ton, oziroma 18 odstotkov več cementa kot prve tri mesece lani.

Večernje novosti, 24. IV. 1971

Tudi s krampi

Pred nekaj dnevi so v šibeniški občini začeli podirati neupravičeno postavljene ograje in meje med privatnimi plažami.

Nehvaležno delo je prevzela skupina obrtno-uslužbenostnega podjetja v Zablacu, ki se je lotila kakšnih štirideset »objektov« iz Tijesna, Pirovca in Brodarice.

Za prebivalce tamkajšnjih krajev je to prava pravcata predstava. Toda »Turistične novine« se sprašujejo, kako se bi bilo mogoče lotiti tudi neupravičeno (brez dokumentov itd.) postavljenih počitniških hišic in vil visokih voditeljev. Ali bi tudi v tem primeru zalegli samo krampi in pirotehniki?

Tovariš, 20. IV. 1971

Otipljiva bilanca

Ko je komisija zvezne skupščine za revizijo zakonov s področja deviznega in carinskega sistema pripravljala za skupščino poročilo o svojem delu, je lahko z zadovoljstvom ugotovila, da je v dveh letih opravila precejšnje delo: pregledala je nekaj sto kilogramov gradiva in pripravila za dobrih 20 kilogramov predlogov in informacij . . .

Delo, 24. IV. 1971

Vzreja bolezni

Delavska univerza v Murski Soboti je priredila več izobraževalnih tečajev, ki so namenjeni individualnim kmetijskim proizvajalcem iz okoliških krajev. Ena izmed tem se je glasila dobesedno: »Vzreja pujskov in bolezni«.

Sedaj šele razumem, zakaj pri nas primanjkuje mesa. Zato, ker kmete učijo, kako je treba rediti tudi bolezni . . .

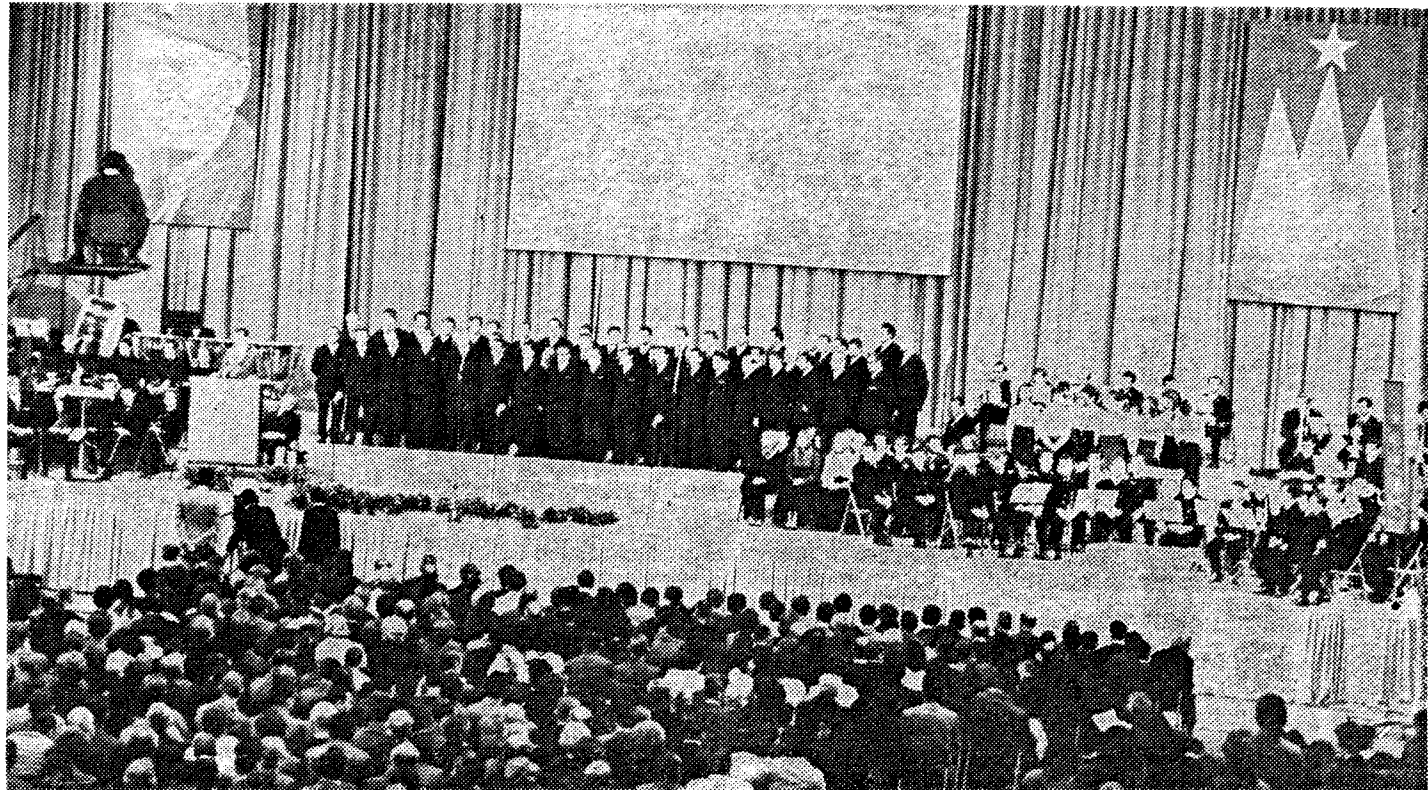
Dnevnik, 24. IV. 1971

TV-15 GLASILO ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE

LETO IX — št. 18-19

29. april 1971

»TV-15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec v Ljubljani, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije. Glavni in odgovorni urednik FRANCE ŠUŠTERŠIČ — Tisk in klišaji CGP »Delo« Ljubljana. Titova cesta 35 — Letna naročnina 32 dinarjev, za inozemstvo 60 dinarjev — Posamezna številka v kolportaji 80 par — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV-15«, Ljubljana, Beethovnova 10, poštne predal 598/XI ali na tekoči račun 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

POD GESLOM »MLADINA OSVOBODILNI FRONTI« JE BILA 27. T. M. V DVORANI TIVOLI VELIČASTNA PROSLAVA

Naše veliko praznovanje

Te dni so širom po Sloveniji zvihrle zastave, iz neštetihi grl je privrela mogočna pesem v počastitev 30-letnega jubileja Osvobodilne fronte, organizacije, ki je slovenski narod združila v dnevih njegovega suženjstva in ga duhovno preobrazila, da je šel v boj proti okupatorju kakor David proti Goljatu. Ni je vasice v Sloveniji, ki se ne bi zavedala po-

mena te obletnice in sodelovala v velikem praznovanju. Slavnostno razpoloženje povzdiguje zavest, da je pod zastavo OF slovenski narod vzdrl najhujše življenjske preizkušnje in sprostil svoje ustvarjalne moči, še večji vzpon pa se mu obeta v prihodnosti, kar mu zagotavljajo ustavne spremembe SFRJ. V duhu tega razpoloženja je prav, če zapišemo, da je ob naši osrednji proslavi spet donela prek zvočnikov stara slovenska himna »Naprej zastava slave«, ki so jo slovenske partizanske enote, boreče se za svobodno Slovenijo v okviru svobodne Jugoslavije, tolikokrat prepevale ob razvijanju zastave s peterokrako zvezdo.

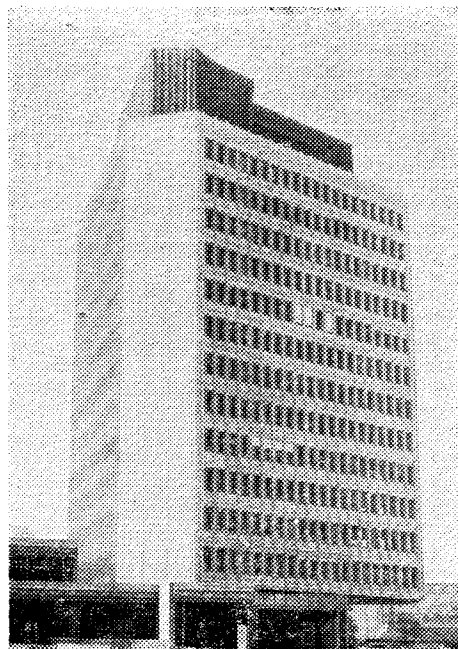
Težko bi bilo opisati vse proslave, ki so se zvrstile v teh dneh po slovenskih mestih in vaseh, v šolah, po tovarnah itd. Omejili se bomo na tri, ki se nam zde najpomembnejše in najlepše.

PODELITEV PRIZNANJ OF

V ponedeljek, 26. aprila, je bila v prostorih skupščine SRS slovenska seja republiške konference SZDL, idejne naslednice Osvobodilne fronte, ki jo je počastil s svojo navzočnostjo tudi predsednik SFRJ Josip Broz Tito. Sejo je začel predsednik republiške konference Janez Vipotnik, ki je v svojem nagovoru poudaril, da smo ideje, zapisane pred 30. leti v programu OF, nepretrgoma uresničevali. Svoje misli je navezal na sedanji trenutek, ko si prizadevamo, da bi z ustavnimi spremembami uresničili vizijo takšne ljudske demokracije, ki bo dejansko izhajala iz svobodnega položaja delovnega človeka v združenem delu. Ustavne spremembe — je dalje dejal — postavljajo odnose med republikami in federacijo na novo, čistejšo osnovo. V njih vidimo poroštvo, da bo v prihodnje bratska skupnost jugoslovanskih narodov še bolj trdna. Bratstvo in enotnost v graditvi socializma — te besede pomenijo bistveno in nepogrešljivo sestavino samostojne eksisten-

(Nadaljevanje na 2. strani)

LJUBLJANSKA BANKA

PRAVI NASLOV ZA DENARNE ZADEVE

VSEM ČLANOM ZZB NOV IN ZRVS SLOVENIJE
VSEM NAROČNIKOM IN BRALCEM
ISKRENO ČESTITAMO ZA 27. APRIL, PRAZNIK
SLOVENSKEGA NARODA, IN ZA PRVI MAJ,
MEDNARODNI DELAVSKI PRAZNIK

RO ZZB NOV SLOVENIJE

RO ZRVS SLOVENIJE

ZAVOD BOREC — UREDNIŠTVO »TV-15«

DOGODKI TEDNA

SLOVESNE SEJE RK SZDL SLOVENIJE OB 30. OBLETNICI USTANOVITVE OSVOBODILNE FRONTE, KI JE BILA 26. APRILA V SKUPŠČINSKI DVORANI, SE JE UDELEŽIL TUDI PREDSEDNIK TITO IN S SVOJO PRISOTNOSTJO DAL NASEMU PRAZNIKU SE POSEBNO OBELEŽJE.

(Foto: EDI ŠELHAUS)

Predsedstvo republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije je predlagalo, da bi po 30. aprilu, ko preneha veljati zvezni zakon, z republiškim predpisom ne zamrzni osebnih dohodkov. Stališče sindikatov se torej razlikuje od mnenj republiškega izvršnega sveta in republiške gospodarske zbornice, ki obe predlagata, da bi nekaj časa še imeli zamrznjene osebne dohodke. V sindikatih menijo, da bi za treznost pri delitvi zadoščale sankcije republiškega zakona o družbenem usmerjanju delitve.

Znanstveni krogi po vsem svetu so si edini v mnenju, da je izstrelitev orbitalne znanstvene postaje »Saljut« dogodek, ki je izrednega pomena in nov pomemben korak v osvajanju vesolja. Čeprav so podatki o tehničnih lastnostih in nalogi vesoljske ladje pomanjkljivi, je očitno, da gre za vesolj-

sko ladjo novega tipa. K temu celo navaja ime ladje »Saljut«, saj daje slutiti, da gre za nov tip operacije v vesolju. Pristojni krogi v Moskvi menijo, da je izstrelitev »Saljuta« samo uvod v spektakularni vesoljski podvig.

Poslanci odbora za notranjo politiko zbora narodov in odbora družbenopolitičnega zbora za notranjo politiko so razpravljali o delu komisije ZIS in zvezne skupščine, ki je nadzorovala delovanje služb državne varnosti v zveznih organih uprave. Komisija je ugotovila, da je ta služba v republikah in pokrajinah delala v skladu z ustavo, zakoni in politiko brionskega plenuma ZKJ iz leta 1966. Poročilo komisije je dopolnil njen predsednik in član ZIS inž. Marko Bulc, k razpravi pa so se priglasili tudi še drugi poslanci.

Sekretariat CK ZKS je razpravljalo o uresničevanju politike ZK. V razpravi so opozorili na škodljivost počasnega uveljavljanja stabilizacijskih ukrepov ter poudarili, da ljudje pričakujejo, da bo ZK pospeševala stabilizacijska prizadevanja in jim prilagodila svoje nadaljnje delovanje.

Na 10. kongresu KP Bolgarije je prvi sekretar Todor Živkov v obširnem referatu govoril tudi o odnosih z Jugoslavijo: »V odnosih s SFRJ se naša država ravna po tem, da sodelovanje dveh socialističnih držav ustreza interesom miru in socializma. Bolgarska KP in vlada LR Bolgarije si bosta tudi v prihodnje prizadevali za nadaljnjo krepitev bolgarsko-jugoslovanskih dobrososedskih odnosov.« Na kongresu je govoril tudi generalni sekretar KP SZ Breznjev, ki je dejal, da je povsem naravno, da se gradi socializem v vsaki državi v skladu s specifičnimi značilnostmi, da pa je treba priznati odločilno vlogo skupnih zakonov, ki narekujejo razvoj vseh socialističnih držav. — Dopisniku »Politike« niso dovolili, da bi bil na kongresu.

V Ljubljani se je sestala volilna komisija pri RK SZDL Slovenije, ki je razpravljala o kandidacijskem postopku za izbiro kandidatov za člane predsedstva SFRJ iz Slovenije. Predlagatelj in nosilec kandidacijskega postopka pa naj bi upoštevali osnovne elemente kandidacijskega postopka za volitve poslancev v zbor narodov, s tem, da se postopek prilagodi posebnim pogojem in tudi razpoložljivemu času.

POLITIČNI RAZGLEDI

„NOVA STRAN“

»Odpri ste novo stran v odnosih med kitajskim in ameriškim ljudstvom. Prepričan sem, da bo ta obnovitev prijateljstva naletela na močno podporo naših dveh ljudstev.« Tako je kitajski premier Ču En Laj nagovoril ameriške goste v Pekingu, prve po dveh desetletjih zapletenih in bolj sovražnih kot prijateljskih odnosov med LR Kitajsko in ZDA.

Dogodek je v svetu dobil privlačen vzdevek: »Ping pong diplomacija«. Na svetovnem prvenstvu v japonski Nagoji so se kitajski športniki vedli izredno prijateljsko z vsemi nasprotniki, zlasti pa še s predstavniki tistih držav, s katerimi LR Kitajsko nima diplomatskih odnosov. Potem pa so 15 ameriških igralcev in tri novinarje povabili v Peking. Sprejel jih je Ču En Laj, ogledali so si veliki kitajski zid in nekaj mest, povsod so jih prisrčno sprejeli. Mladi Američani so bili navdušeni nad Kitajsko.

Presenetljiva kitajska poteza je — kot se spodobi za diplomacijo v slogu namiznega tenisa — naglo dobila odgovor: nekaj ur po tistem, ko je Ču En Laj pozdravil ameriške obiskovalce, je ameriški predsednik Nixon napovedal

Srečanje francoskega premiera Chabana-Delmasa s predsednikom izvršnega sveta Slovenije Stanetom Kavčičem

ljudske obrambe, nato pa še posebej ugledne goste, med katerimi so bili tudi: prvi predsednik OF Josip Vidmar, prvi komandant glavnega poveljstva slovenskih partizanskih enot Franc Leskošek-Luka, predsednik RO ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf, član CK ZKS Janez Hočvar in drugi. Iz poteka slavnostne seje se nam zdi vredno zabeležiti zlasti naslednje:

Prvemu predsedniku izvršnega odbora OF Josipu Vidmarju je občinska skupščina svečano podelila naslov svojega častnega občana. Josip Vidmar se je za to priznanje zahvalil s prisrčnimi besedami. Pri tem je obudil spomin na pokojnega Borisa Kidriča in na vse žrtve, ki so izgubile življenje v boju za idejo OF — večna naj jim bo slava! Vlogo in pomen OF je nato orisal slavnostni govornik Janez Hočvar.

Kakor vsako leto tako je tudi letos občinska skupščina podelila nagrade za dela z revolucionarno tematiko. (Pri tem je hvalevredno, da nagrade niso omejene na občinsko območje.) Nagrade so prejeli: avtorice zbornika »Slovenke v NOB« Štefanija Podbevšek, Stana Gerk in Ivka Križnar, pesnik Črtomir Sinkovec za ureditev zbirke »Partizanska ljudska pesem« ter Srečko Vilhar in Albert Klun za knjigo »Boj Primorcev in Istranov v Afriki«. Lahko zapišemo, da je imela žirija pod vodstvom Sergeja Vošnjaka srečno roko, saj so vsa tri dela izredno prepričljivi dokumenti naše ljudske revolucije.

Dalje so razglasili nagrade za tekmovanje z vojaško polavtomatsko puško, ki so se ga udeležile ekipe vseh združenj RVS v občini. Prvo nagrado je odnesla ekipa ZRVS Podpeč-Presej, drugo — skupina učencev osemletke tretje — ekipa ZRVS »Malči Belič«.

In še nagrade za najboljši spis učencev osnovnih šol na temo NOV in JLA danes. Prvo nagrado je dobila skupina učencev osemletke »Oskar Kovačič«, drugo — skupina učencev osemletke »Ljubo Šerčer« z Iga, tretjo pa skupina učencev osemletke na Viču.

Slavnostni seji občinske skupščine je sledil lep kulturni program, na katerem je poslušalce navdušil zlasti prisrčno ubran pionirski pevski zbor. Potem je bila prosta zabava.

Organizatorji zaslužijo pohvalo za tako uspešno vsebinsko in tehnično izvedbo proslave.

vrsto pobud, ki naj bi sprostile trgovanje in potovanja med ZDA in LR Kitajsko:

— sprostitev dvajsetletnega ameriškega embarga v trgovanju med ZDA in LR Kitajsko velja za tako imenovano nestrateško blago, ki ga ameriške firme smejo prodajati kitajskim; tudi uvoz kitajskega blaga v ZDA bo dovoljen;

— kitajski državljani, ki si želijo obiskati ZDA, bodo dobili posebne vizume;

— sprostili se bodo ameriški predpisi o plačevanju za kitajske uvoznike; ameriški državljani bodo lahko pošiljali čke v LR Kitajsko, ne da bi prej morali dobiti dovoljenje finančnega ministrstva;

— sprostili se bodo predpisi za ameriške petrolejske družbe, tako da bodo lahko pošiljali svoje ladje in letala v LR Kitajsko;

— ameriške ladje in letala bodo dobili dovoljenje za prevoz kitajskega blaga med nekitajskimi pristanišči.

Kot je bilo vsem takoj jasno, da je kitajska poteza namenjena predvsem ameriški javnosti, ki naj bi potem pritiskala na vlado, naj izboljša odnose s Pekingom, tako se je takoj postavilo vprašanje, kakšna je reakcija javnosti v ZDA. Kot pišejo ameriški časopisi, so bili Američani navdušeni. Res je sicer, da je predsednik Odbora milijona Walter Judd, ki nasprotuje sprejemu LR Kitajske v OZN, posvaril Nixona, da bo morda moral »sprejeti Mao z Mao-vimi pogoji«, vendar je tudi res, da ima Odbor milijona danes le še 30.000 članov. Večina državljanov in treznih politikov je pozdravila otoplitev odnosov med ZDA in LR Kitajsko.

Zgodovina ameriško-kitajskih odnosov od tistega dne, ko je Robert Morris, podpisnik ameriške deklaracije o neodvisnosti, leta 1784 poslal prvo ameriško ladjo trgovat s Kitajsko, je čudna mešanica ljubezni in sovražstva. Kadar je bila Amerika naklonjena Kitajski, so med Američani prevladovali nekakšne tipizirane predstave o Kitajcih, ki naj bi bili modri, stočni, polni humorja in strogosti. V slabih časih pa je veljala Kitajska za kruto in barbarško deželo, domovino »rumene nevarnosti«, velikana, o katerem je nekdanji zunanji minister Dean Rusk s strahom govoril, da bo kmalu imel milijardo prebivalcev.

Po drugi svetovni vojni so se kitajsko-ameriški odnosi slabšali iz leta v leto. Ameriški veleposlanik Hurley in general Marshall sta sprva skušala pobotati Mao Ce Tunga in Čangkajška, toda po tistem, ko je LR Kitajska postala komunistična republika, je bila za ZDA »izgubljenec«, v ZDA je začel divjati senator Mc Carthy s svojim »lovom na čarovnice« (komuniste), prišla je korejska vojna in obdobje hladne vojne, v kateri je bil poglavitni igralec ameriški zunanji minister John Foster Dulles.

Z ameriškim vmešavanjem v Vietnamu so se odnosi med velikana še poslabšali, dasiravno ne bi mogli govoriti, da ni bilo nikakršnih poskusov za zblizanje. Dasiravno pogovori veleposlanikov v Ženevi in v Varšavi (bilo je že več kot sto srečanj) niso rodili rezultatov, pa ne pomenijo popolnega poraza. Predsednik Nixon je med obiskom v Romuniji leta 1969 ter obiskom v Jugoslaviji lani omenil romunskim in jugoslovanskim sobesednikom željo, da bi se izboljšali odnosi med Pekingom in Washingtonom.

Zanimivo je, da je kitajska »ping pong diplomacija« prišla v trenutku, ko ves svet obsoja ameriško politiko v Vietnamu in ko je znano, da je Nixon doživel skoraj dokončen poraz v jugovzhodni Aziji. Zanimivo je tudi, da so bili ameriški športniki povabljeni v LR Kitajsko tedaj, ko je v Moskvi še trajal 24. kongres Komunistične partije ZSSR, kjer je bilo povedano marsikaj slabega na rovaš Kitajske — obenem pa izražena želja po izboljšanju odnosov tako z ZDA kot s Kitajsko...

Omeniti je treba tudi kitajska prizadevanja, da ne bi bili več tako zaprti vase, in razširjanje kitajskega vpliva v svetu, predvsem v Afriki. S tem so povezane tudi napovedi poznavalcev, da bo LR Kitajska v nekaj letih prav gotovo postala članica OZN, in to ena najvplivnejših. Novembra lani so v OZN z 51 proti 49 glasovom bili za to, da izključijo nacionalistično Čangkajškovo Kitajsko (Tajvan ali Formozo) ter sprejmejo LR Kitajsko. Samo ameriški poseg, ki je bil v tem, da je zahteval dvotretjinsko večino za sprejem Pekina v OZN, je zadevo za nekaj časa preložil. ZDA bodo sprva poskušale kompromisno rešiti zadevo, se pravi, da bi bili v ZDA obe kitajski državi, vendar pa tako, da bi LR Kitajska imela stalni sedež v varnostnem svetu in v generalni skupščini, medtem ko naj bi bil Tajvan predstavljen samo v generalni skupščini.

KOMENTATOR

Naše veliko praznovanje

ce vseh narodov Jugoslavije in vsakega posebej.

Za Janezom Vipotnikom je spregovoril prvi predsednik izvršnega odbora OF Josip Vidmar, ki je v klenih besedah povezal revolucionarno tradicijo Osvobodilne fronte s sedanjim in prihodnjim poslanstvom Socialistične zveze. Nato so vsi navzoči z viharim odobravanjem potrdili vsebino listine v spomin pokojnemu glavnemu organizatorju in duši OF Borisu Kidriču, ki jo je RK SZDL izglasovala na svoji 9. seji. Listino je sprejela soproga velikega revolucionarja Zdenka Kidrič.

Sledila je podelitev priznanj OF nekdanjim voditeljem OF, aktivistom in še vedno aktivnim članom SZDL ter trem družbenopolitičnim organizacijam. Priznanja so prejeli:

Rozika Bohinc, dr. Aleš Bebler, Edo Brajnik, dr. Marijan Breclj, Mara Čepić, Vladimir Dornik, Franc Dragan, Marijana Draksler, Tone Fajfar, Boris Godina, Vinko Hafner, Nežka Kramberger, Ivan Križnar, Franc Leskošek, Alda Likar, Franc Lubej, Štefan Pavšič, Zoran Polič, Vinko Poteko, Izidor Predan, ing. Nada Puppis, ing. Stanislav Renko, Josip Rus, Štefka Sevnik, Janko Stadler, Viktor Senica, Janko Vatovec, Anton Ukmar, Ivan Trojar, Alojz Suštar, Josip Vidmar, Milo Vižintin, Olga Vrabčič, Janez Weis, Andrej Sienčnik, Boris Ziherl, Viktor Zupančič, Antifašistična fronta žena Slovenije, Rdeči križ Slovenije in Zveza mladine Slovenije. (Ker so imena navedenih tovarišev in tovarišic slovenski javnosti dobro znana, ne navajamo podrobnosti o vsakem posebej.)

MLADINA OSVOBODILNI FRONTI

Tudi mladi Ljubljanci so nadvse slovesno počastili trideseto obletnico ustanovitve OF, saj je osrednja slovenska proslava tega velikega praznika nosila naslov »Mladina osvobodilni fronti«, organizirala pa jo je mestna konferenca ZMS Ljubljana v sodelovanju z republiško konferenco SZDL Ljubljana.

Več kot osem tisoč ljudi iz vse Slovenije in zamejstva se je zbralo v dvorani Tivoli in s svojo prisotnostjo poča-

stilo spomin na 27. april 1941, rojstni dan OF, in z njim začetek narodno-osvobodilnega boja slovenskega ljudstva.

Slavnostni govor ob trideseti obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte je imel predsednik republiške konference ZMS Živko Pregl. Potem ko je spregovoril o zgodovinski vlogi OF in se pomudil v današnjih »usodnih trenutkih našega razvoja«, je v sklepnih besedah dejal: »V borbi za uveljavitev človeka sodelujemo mladi spričo tega, ker je to ideal, ki nas spodbuja in obvezuje!«

V programu proslave »Mladina Osvobodilni fronti«, ki so se je udeležili tudi udeleženci ustanovnega sestanka OF pred tridesetimi leti v Ljubljani in drugi najvišji predstavniki našega družbenopolitičnega življenja, je sodelovalo več kot dvajset mladih gledaliških umetnikov, simfonični orkester RTV Ljubljana pod vodstvom dirigenta Sama Hubada, godba JLA in milice, mladinski pevski zbor Riharda Jakopiča, akademski pevski zbor Tone Tomšič in Partizanski pevski zbor.

Sklenjena je bila še ena proslava v slavnostno okrašeni in praznično razpoloženi Ljubljani, ki je zgovorno dokazala, da mladina želi in hoče ustvariti svoj delež pri razvijanju in uresničevanju ciljev OF, kot je v slavnostnem pogovoru poudaril predsednik republiške konference ZMS Živko Pregl.

SLAVJE V VELIKIH LAŠČAH

Med proslavami v občinskem merilu je bila prav gotovo najlepša proslava v Velikih Laščah — 25. IV. — ki jo je v okviru občinskega praznika pripravila občinska skupščina Ljubljana-Vič-Rudnik. Ta proslava, ki jo imenovana občina prireja vsako leto v drugem kraju občine, se sicer po pomenu približuje že republiškim, saj je bila Osvobodilna fronta ustanovljena na ozemlju te občine, t.j. v Vidmarjevi vili na Večni poti.

Tedaj občinske skupščine ing. Slavko Korblar, ki je vodil slavnostno sejo skupščine v prijetnem okolju ob novi osnovni šoli, je najprej pozdravil vse borce, ki so se bojevali v teh krajih in vztrajali na okopih socialistične revolucije, navzočo teritorialno enoto

S SEJE PREDSEDSTVA ZO ZZB NOV JUGOSLAVIJE

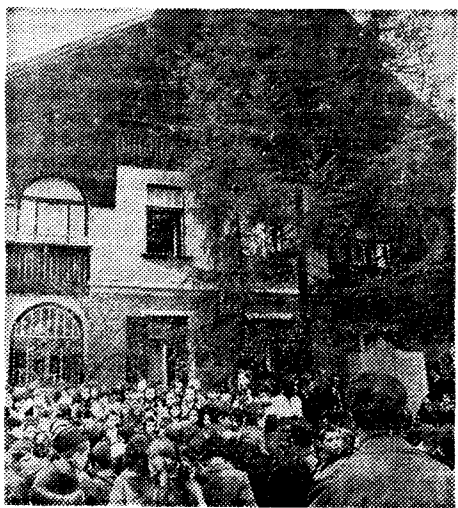
Predlog: zvišanje invalidnin in avtomatično usklajevanje pokojnin borcev

»Nekatere zadeve varstva borcev in invalidov, ki jih je treba sistematično urediti,« se je glasila prva točka dnevnega reda seje predsedstva zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, ki je bila 21. aprila. Potem ko so na seji temeljito primerjali zviševanje invalidnin s splošnimi ekonomskimi gibanji, so predlagali: v zakon vojaških vojni invalidih naj se vnese določbo, po katerem naj se povprečje osebnih invalidnin avtomatično usklajuje z dvigom osebnih dohodkov. Predsedstvo namreč meni, naj bi povprečje invalidnin znašalo 24,6 odstotka povprečja osebnih dohodkov. Zato je predlagalo naj se osebe invalidnine v letu 1971 zvišajo še za 23 odstotkov.

Predlagali so tudi, naj se dodatek za nego in tujo pomoč invalidom I. skupine in tistim invalidom II. skupine, ki ta dodatek prejemajo, določi v višini povprečnega osebnega dohodka v SFRJ v preteklem letu. Temu povprečju naj bi ga nato v prihodnje prilagajali vsako leto kar avtomatično.

Ker je med 118.000 vojaškimi vojnimi invalidi le 2000 invalidov, ki prejemajo dodatek za nego in tujo pomoč, bi izvedba tega predloga pomenila močno olajšanje gmotnega stanja najtežjih invalidov. Toda v razpravi o tem predlogu so menili, naj bi polni dodatek prejemale le tiste osebe, ki negujejo res najtežje invalide, drugi negovalci pa naj bi prejeli dodatek, ki bi ustrezal zdravstvenemu stanju invalida, za katerega skrbijo. Se pravi, naj bi dodatek za nego in tujo pomoč imel več stopenj.

Po vsestransko utemeljenem razpravljanju o usklajevanju borčevskih pokojnin so predlagali:

Dne 25. aprila so se pred Vidmarjevo hišo na Večni poti v Ljubljani, kjer je bila ustanovljena OF slovenskega naroda, zbrali učenci osnovne šole Majde Vrhovnik. O pomenu in delu OS je zbranim spregovoril Franc Lubej, udeleženec ustanovnega sestanka pred tridesetimi leti. (Foto: Edi Selhaus)

Najnižja pokojnina borcev NOV naj se zviša na raven povprečnega osebnega dohodka v SFRJ v preteklem letu. Če pa je za borce to boljše, potem naj pokojnina ustreza povprečnemu dohodku v republiki. V obeh primerih pa naj se vsako leto avtomatično usklajuje.

V obrazložitvi tega predloga je predsedstvo ugotovilo, da je leta 1965 znašala borčevska pokojnina 94 odstotkov, letos pa znaša le še 71,5 odstotka povprečnega osebnega dohodka iz preteklega leta.

Predsedstvo je ugotovilo tudi to, da je v času od 1960 do 1970 bilo urejenih okoli 97.000 stanovanjskih zadev borcev. Kljub temu pa obstaja še 50.000 neurejenih stanovanjskih zadev udeležencev NOV, od katerih jih je največ na tistih območjih, ki so bila med vojno najbolj prizadeta.

Po razpoložljivih podatkih je bilo v tem času porabljenih 950 milijonov dinarjev za urejevanje navedenega števila stanovanjskih zadev udeležencev NOV. Od tega je bilo iz zveznega proračuna zagotovljenih 40 milijonov dinarjev ali 4,2 odstotka.

V zvezi s tem ugotovitami so člani predsedstva predlagali, naj bi v prihodnjem petletnem planu zagotovili letno po 20 milijonov dinarjev za gradnjo stanovanj za borce v tistih krajih, ki so bili med vojno najbolj prizadeti.

Na seji je beseda stekla tudi o gmotnem položaju narodnih herojev in družin padlih in umrlih narodnih herojev. Od 1380 proglašanih narodnih herojev jih 391 in 544 družin padlih ali umrlih uživa pravice odlikovanja z redom narodnega heroja. Te pravice zagotavlja nosilec reda pa tudi družinam padlih ali umrlih narodnih herojev po 120 dinarjev (dvanaest tisoč starih dinarjev) letnih dohodkov.

Predsedstvo je predlagalo, naj se ta znesek dvigne na 1500 dinarjev letno. Če pa ta predlog ne bi bil sprejet, naj se ta znesek ukine.

Razpravljali so tudi o predlogu po katerem naj bi ženskam, udeleženkam NOV, ki so stopile v NOB do konca leta 1944, priznali status borca. Toda predsedstvo je menilo, naj o tem sklepajo in odločajo republike.

Na seji so sprejeli še statut sklada zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, sporočilo o obisku delegacije ZZB NOV organizaciji borcev v CSSR, pravilnik o organizaciji, delu in sistematizaciji strokovne službe zveznega odbora, proračun, informacijo o klimatskem in kopališkem zdravljenju in oddihu VVI ter o delu invalidskih domov oddiha. Rešili pa so tudi še nekaj tekočih zadev. V. M.

OBVESTILO NAROČNIKOM

Naročnike obveščamo, da zaradi prvomajskih praznikov, ko tiskarna ne obratuje, »TV 15« 6. maja ne bo izšel. Naslednja številka bo izšla šele 13. maja.

Uredništvo in uprava »TV 15«

Odlomki zgodovinskih pričevanj o OF

Razvoj Narodnoosvobodilne fronte ni bil enak v vseh deželah. V Sloveniji je bil organizacijsko utemeljen z dogovorom med Komunistično partijo, Sokolom, krščanskimi socialisti in kulturnimi delavci 1941. leta. Temu sporazumu so se pozneje pridružile še številne druge skupine, stranke in organizacije. Spočetka je bila ta formacija ustvarjena kot koalicija teh skupin in strank... Osvobodilna fronta je sklenila deset temeljnih načel kot platformo svojega sodelovanja. Ta platforma je hitro postala last vsega naroda in že 1941. leta je Osvobodilna fronta odnesla popolno zmago nad reakcionarnimi ostanki starih strank. Fronta je postala vsenarodno gibanje. Z borbo in medsebojnim sodelovanjem skupin in strank se je notranja enotnost v Fronti vedno bolj utrjevala. Na prvi konferenci aktivistov Osvobodilne fronte iz vse Slovenije aprila 1943 se je Fronta reorganizirala na podlagi izjave osnovnih skupin Osvobodilne fronte.

(Edvard Kardelj, Pot nove Jugoslavije)

Vodstvo Osvobodilne fronte je leta 1941 ponudilo sodelovanje vsem, prav vsem, zgledalo se ni samo pri tistih starih in propadlih protiljudskih oblastnikih ter političnih voditeljih, ki so neposredno po kapitulaciji zagrešili novo veleizdajo in se šli poklonit v Rim krvoloku Mussoliniju... Narodnoosvobodilna borba je bila na svojem začetku in v svojem razvoju ostra, toda neizmerno pravična preizkušnja za slehernega. Narodnoosvobodilna borba je izrekla svojo ostro, neizmerno pravično oceno in sodbo nad slehernim. Kdor je ravnal, kakor je terjala njegova nacionalna čast, mu je narodnoosvobodilno gibanje brez pridržka podpisalo legitimacijo, da sodočla tudi o bodočem življenju. Kdor je v narodnoosvobodilni borbi škodoval narodnoosvobodilnemu gibanju, kdor je nastopil proti lastnemu narodu, kdor je izdajal lastni narod, je enkrat za vselej zapravljal vsako moralno pravico, da še kakorkoli sodočla v našem javnem življenju.

(Boris Kidrič na I. kongresu Osvobodilne fronte slovenskega naroda 16. 7. 1945)

Vse slovenske meščanske stranke so osvobodilno borbo slovenskega naroda ponovno izdale. Edino Komunistična partija Slovenije je dokazala da je poklicana stati na čelu te borbe in jo voditi do zmage.

(Iz razglasa CK KPS konec aprila 1941)

Kulturni delavci so disciplinirano kot borci sprejeli sklep, da bodo za vsako, najskromnejšo kulturno manifestacijo sprejeli odločitev Osvobodilne fronte. Danes lahko mirno zapišemo, da so se predvsem slovenski pisatelji po večini odzvali zapovedi kulturnega molka, ga izvajali kljub pritisku in preganjanju. Majhno je število resnih kul-

turnih delavcev, ki so odklonili kulturni molk iz oportunizma ali iz prepričanja, da je nepotreben in škodljiv. Se manjše število onih, ki so se sprva podredili, a ga pozneje kršili.

(Juš Kozak, Slovenski zbornik 1945)

Kmalu po veliki noči me je poiskal Boris Kidrič in me povabil na sestanek, ki je bil nekega deževnega popoldneva v stanovanju Josipa Vidmarja na Večni poti pod Rožnikom. Tam smo se zbrali: Josip Vidmar, Boris Kidrič, Boris Zi-

Ilustracija iz knjige Mitje Vošnjaka »Črna kri« — avtor Ive Šubic

herl, dr. Aleš Bebler, Jože Rus, dr. Ferdo Kozak, dr. France Šturm in jaz. To je bilo 26. aprila 1941, kakor smo pozneje zatrdno dognali... Do napačnega datuma 27. aprila — ki ga danes praznujemo kot veljavno obletnico OF — smo prišli na podlagi nepopolnih ugotovitev, preden smo praznovali drugo obletnico OF.

(Tone Fajfar, iz knjige Odločitve)

Osvobodilna fronta slovenskega naroda je bila aprila 1941 formalno ustanovljena z imenom Protiimperialistična fronta. To ime seveda ni le naključno. Ustrezalo je naravi osvobodilnega boja slovenskega naroda in vseh narodov Jugoslavije v trenutku, ko so reakcionarni vršički buržoazne politike v domovini kakor v emigraciji poskušali vse moč, da bi s podporo tujih sil — bodisi v sodelovanju z okupatorji bodisi s podporo reakcionarnih krogov v zahodnih državah — razbili ter zadušili čedalje močnejši osvobodilni boj ljudskih množic — množic, pred katerimi so trepetali. Zato je bilo treba razviti jasno zavest slovenskega naroda, da je njegova resnična osvoboditev le stvar njegovega, lastnega boja in da je vsako zanašanje, češ da bodo »rešitev« pri-

(Nadaljevanje na 4. strani)

OB TABORNEM OGNJU

OF in rojstvo slovenske državnosti

Razprave o ustavnih amandmajih pomenijo obračun z unitarizmom, obračun s tistimi težnjami in njihovimi nosilci, ki so v jugoslovanski praksi zlasti na področju gospodarstva zavračali enakopravnost in suverenost narodov. Te razprave pa tudi pomenijo, da se vračamo k programu Osvobodilne fronte, ki ni priznala razkosanja Jugoslavije, temveč se je zavzela in borila za demokratično skupnost enakopravnih in suverenih narodov, za tako slovensko državnost, ki vključuje najtesnejše sožitje z drugimi bratskimi narodi in z naprednimi silami vsega sveta. Zaradi tega imajo slavja ob tridesetletnici Osvobodilne fronte pomen ne samo za pravilno vrednotenje preteklosti, ampak tudi pomen za prihodnost slovenskega in vseh jugoslovanskih narodov.

Osvobodilna fronta je kot vseljudo revolucionarno gibanje slovenskega naroda nastala na temelju vsega najnaprednejšega in na temelju izkušenj iz preteklosti. Nastala je iz tisočletnega hrepenenja Slovencev, ki so kot prvi znani med Slovani po prihodu na današnje ozemlje osnovali lastno državo Karantanijo, kasneje pa so bili podjarmljeni in za debelo tisočletje oropani narodnostnih pravic. Nastala je iz spoznanja o usodni

povezanosti z bratskimi narodi, pa tudi iz spoznanja, da ne sme več dovoliti centralističnega zatiranja beograjske čaršije. S temi načeli in z jasno oblikovanimi temeljnimi točkami je Osvobodilna fronta postala ne samo pobudnica, marveč tudi uresničevalka in nosilka slovenske državnosti. Zato je 27. april ne samo praznik Osvobodilne fronte, ampak tudi slovenski državni praznik, dan, ki mu v vsej naši zgodovini ni enakega. To je dan, ko se je slovenski narod zavedel svojih moči in ko se je odločil za boj z okupatorji in s sovražniki napredka, to je naš resnični Dan vstaje.

Osvobodilna fronta je razvila samoupravne pobude ljudskih množic do največjih razsežnosti. To je rodilo občudovanja vredne primere ustvarjalnosti, trdoživosti, požrtvovalnosti in junaštva, to je rodilo novo slovensko narodno zavest, ki jo je Boris Kidrič označil za politizacijo slovenskega naroda. Te globoko demokratične pridobitve v osvobodilnem boju slovenskega naroda so postale gonilo in temelj za naš današnji samoupravljavski razvoj. Zato ne bo odveč in tudi ne brez pomena, da dogodkom in mejnikom iz našega osvobodilnega boja, iz boja za slovensko in za novo jugoslovansko državnost tudi v prihodnje posvečamo vso pozornost.

Gigantski je bil boj malega slovenskega naroda, blesteče je spricevalo njegove narodne zrelosti. Spominimo se samo na plebiscitarne akcije Osvobodilne fronte v letu 1941, ko so na mah izpraznjene ljubljanske ulice okupatorje navdale s popolno paniko. To je bila manifestacija države v državi, manifestacija slovenske državnosti, manifestacija Osvobodilne fronte, ki je

izvajala upravno in sodno oblast navzlic silnemu okupatorjevemu državnemu in vojaškemu aparatu in navzlic nepojmljivemu nasilju.

Dolg in težaven je bil naš osvobodilni boj. Mnogo je datumov na tej mučni poti, ki se jih velja spominjati in ki so vredni posebne časti. Za 27. aprilom je prav gotovo najpomembnejši 16. september 1941, ki pa smo žal nanj pozabili, čeprav bi ga morali vsaj ob tridesetletnici dostojno proslaviti. Dne 16. septembra se je v stanovanju pisatelja Josipa Ribičiča v nekdanji Dobrilovi 22, danes Finžgarjevi 6, na Mirju v Ljubljani, sestal Vrhovni plenum Osvobodilne fronte na svoje tretje zasedanje ter se konstituiral v Slovenski narodnoosvobodilni odbor — SNOO, ki dobi značaj predstavniškega organa, prvega revolucionarnega parlamenta slovenskega naroda, in izda prve štiri odloke — revolucionarne zakone: Odlok o vključitvi slovenskih partizanskih čet v Narodnoosvobodilno oddelke Jugoslavije, Odlok o zaščiti slovenskega naroda in njegovega gibanja za osvoboditev in združitev, Odlok o narodnem davku in Odlok o posojilu svobode. To so prvi državno-pravni akti slovenske države, izoblikovane v nedrhi okupatorja, zato 16. september 1941 predstavlja rojstni datum slovenske državnosti.

Prav bi bilo, da bi ta datum in kraj zaznamovali vsaj s spominsko ploščo in da bi to hišo na Mirju razglasili za zgodovinski spomenik. Smisel obnovljenega duha Osvobodilne fronte naj bo tudi ta, da se spodobno oddolžimo spomnu tega najvažnejšega mejnika v razvoju slovenske državnosti. S. F.

BESEDA DOPIŠNIKOV

MARIBOR
SKRB ZA INVALIDE

Na območju mariborske občine so lani za invalidsko varstvo in podobne namene, ki gredo v breme zveznega in republiškega proračuna, porabili 5.258.840 din. Največji so bili izdatki za invalidsko varstvo in invalidnine. Za klimatsko in topliško zdravljenje 179 vojaških invalidov so porabili 245.730 din.

Cepprav komisija za vojaške in vojne invalide pri občinskem odboru ZB NOV Maribor dobro sodeluje z republiško komisi-

jo, vendar njeni člani opozarjajo, da ureditev invalidskega varstva še ni popolna in bi jo bilo treba prilagoditi razmeram, v katerih invalidi živijo. Zavzemajo se tudi, da bi invalidnino in invalidski dodatek še nadalje prilagajali splošni življenjski ravni. Prav tako bi morala biti smotrno urejena oskrbnina med poklicno rehabilitacijo in invalidi bi naj bili še nadalje deležni določenih ugodnosti.

DRAGO MIKLAVC

KOZINA
STRELSKO TEKMOVANJE

Občinski odbor ZRVS Sežana je sklenil, da bodo njegove krajevne organizacije priredile tekmovanja z drugimi organizacijami (z aktivom ZMS, s strelsko družino, z lovsko družino, s taborniki, jamarji, planinci in pripadniki JLA); ta tekmovanja bodo posvečena v proslavo 30-letnice ustanovitve OF. Tekmovali bodo v streljanju z zračno in vojaško puško ter z orientacijskim pohodom. Ta sklep je prva uresničila organizacija v Kozini.

Dne 18. aprila so priredili ekipno strel-

ske tekmovanje z vojaškimi polavtomatičnimi puškami. Prireditelj je dosegla popoln uspeh ob tehnični in strokovni pomoči obmejne enote na Kozini. Izid tekmovanja ekip je bil naslednji: 1. ZRVS, 2. pripadniki JLA, 3. mladinska ekipa in 4. lovška strelska ekipa. Tekmovalci so izrazili željo, da bi bilo sodelovanje z JLA kar najbolj tesno in da bi pripravili več strelskih tekmovanj, kar bi bilo vsekakor v duhu vsejzidske obrambe.

IVO LIKOVEC

JESENICE
POMEMBNA SEJA

Na skupni seji komisij za socialne zadeve in razvijanje tradicij NOV ZB Plavž so razpravljali o predlogih za priznavalnine, za brezplačne počitnice in o odlikovanjih. Izmed 5 primerov so priporočili štiri za priznavalnine. Sklenili so, da se bodo obrnili na občinski odbor, naj bi jim v prihodnje prepuščal vse prošnje z območja združenja, da jih bodo obravnavali. Za

brezplačen dopust po predlagali Fr. Guhanca, ki bi mu bivanje ob morju zboljšalo zdravje. Za odlikovanje bodo predlagali 16 članov ZB, borcev NOV in eno aktivistko. — Zavzeli so se za olepšavo partizanskih grobov na jeseniškem pokopališču. Podprli so tudi učence osnovne šole »Tone Čufar«, da bodo lahko priredili izlet ob koncu šole.

BRANKO BLENKUS

RAVNE
PROSLAVA DNEVA TABORNIKOV

Dan tabornikov, 22. april, so primerno proslavili tudi člani odreda »Koroških jeklarjev« — taborniki s »čebelicami« in »medvedki«. Zbrali so se ob tabornem ognju. Nastopili so z recitacijami in pomerili so se med seboj s taborniškimi veščinami.

V proslavo 30-letnice Osvobodilne fronte in 1. maja pa se bodo ravenski taborniki pridružili drugi mladini. Pomagali bodo pri zažiganju kresov. »Koroški jeklarji« bodo med vsemi prazničnimi dnevi ob

1. maju udeleženi pri republiški akciji, posvečeni 30-letnici OF in 20-letnici ustanovitve taborniške organizacije Slovenije. Ta akcija se imenuje »Nič nas ne sme presepeti!« Za njo bodo taborniki preizkušali svoje veščine (potovanje po kompasu, orientacija na neznani zemljišču, potovanje po azimutu itd.); obiskali bodo tudi znane kraje, znane po zgodovinskih dogodkih med NOV na Koroškem.

FRANJO SREBOTNIK

IVANČNA GORICA
ODKRITJE SPOMENIKA

Natančno po devetindvajsetih letih (t. j. od 18. aprila 1942) je bilo na Medvedjeku odkritje spomenika v proslavo znamenitega napada stiške čete; pred 29 leti je tam stiška četa pod vodstvom Jožeta Kovačiča in Kostje Bizjaka napadla kolono fašistov.

postojanke v Trebnjem. Med kratkim bojem na Medvedjeku je padlo 40 fašistov, naši pa so izgnali tri borce.

Spominsko znamenje je odkril generalmajor Peter Stante-Skala ob navzočnosti okrog tisoč udeležencev slovesnosti. Ob tej

Sovražnik je hotel obkoliti brigado II. grupe odredov v Bojanskem borštu. Izdajalec Fatur je pobegnil iz brigade, potem pa vodil fašiste, da so brigado obkoljevali od vseh strani. Naši napadalci pa so preprečili sovražnikove načrte: napadli so kolono 28 avtomobilov s fašisti, ki so se pripeljali iz

priložnosti so tudi improvizirali partizanski napad. Pri slovesnosti so sodelovali pionirji, mladinci in trebanjska godba na pihala. Udeležili so se zastopniki množičnih organizacij iz bližnje in daljne okolice.

STEFAN OBLAK

NOVA GORICA
SKRB ZA BORCE NOV NA GORIŠKEM

V občini Nova Gorica je izmed približno 8000 članov ZZB in aktivistov NOB še kakšna polovica zaposlenih. Večini pa so posledice vojne in povojnega vnetega sodelovanja pri obnovi izčrpale moči. Tako pri delu ne morejo uspešneje tekmovati mlajšemu rodu. Da bi pa ti bivši borci, zaposleni pri nekaterih podjetjih, ne bi bili gmotno prizadeti, so samoupravni organi, npr. pri Avtoprometu, Grosistu Gorica, cementarni oz. tovarni salonita v Anhovem in še ponekod, sprejeli posebno določila, ki jih uporabljajo pri delitvi osebnega dohodka borcem, aktivistom in internirancem.

Predsednik komisije za socialna druga borčevska vprašanja pri podjetju Grosist Gorica Ivan Gabrijelčič je povedal, kako skrbijo za borce NOV.

— V našem podjetju in poslovalnicah je zaposlenih še 55 bivših borcev in aktivistov NOV. V podjetju imamo aktiv ZB in komisijo za zadeve borcev; v nji sta tudi dva člana delavskega sveta. Razumljivo in življenjsko je, da je treba borce posebej ob-

ravnati, bodisi v primeru bolezni, bodisi, ko je potreba po premestitvi na druga, lažja delovna mesta. Tako priznavamo bivšim borcem in aktivistom, ki so začeli organizirano sodelovati v narodnoosvobodilnem gibanju s statusom do 31. 12. 1944 (z dvojnim številom časa) stodoletno nadomestilo osebnega dohodka, ko so v bolnišnem staležu (Izjema pa je izostanek z dela, če se ponesreči doma). Tem delavcem kakor tudi bivšim internirancem v primeru premestitve na drugo delovno mesto, ki je sicer slabše plačano, obračunavamo osebni dohodek nadalje tako, kakršnega so imeli na prejšnjem delovnem mestu. Vendar to velja le za premestitve, ki niso posledica hujše kršitve delovnih dolžnosti ali discipline oz. kaznivega dejanja. Borci, ki so stopili v NOV po 31. 12. 1944 ob enakih pogojih (dvojno štetje), pa imajo pravico do 90-odstotnega nadomestila poprečnega osebnega dohodka podjetja, v okviru republiškega predpisa za dodatek borcem NOV.

JUST PERAT

ODLOMKI ZGODOVINSKIH PRIČEVANJ O OF

(Nadaljevanje s 3. strani)

nesle tuje sile ali da bi vsako spreminjanje osvobodilnega boja slovenskega naroda in jugoslovanskih narodov nasploh v privesek politike tujih sil bilo le prvi korak do pripravljanja novih sistemov zatiranja in izkoriščanja slovenskega naroda.

(Edvard Kardelj, Deset let ljudske revolucije 1951)

OF se je razvijala s takim poletom kakor poprej še nobena druga družbena formacija v zgodovini Slovencev. Množice so se zgrinjale v OF, da so povsod zrasli terenski odbori OF. Zbiralo se je orožje in druge vojne potrebe, denar, živila, sanitetni material. KPS je mogla iz svojih organizacijskih enot ustanoviti že prve partizanske skupine. KPS je z ustanovitvijo OF in z njenim širjenjem izkoristila čas do spopada fašizma s Sovjetsko zvezo. Izvedla je množične politične in mobilizacijske priprave. Pospeševala je zaostreitev z okupatorjem in pripravljala svoje vrste na najhujši boj. Ilegalni »vojaški komiteji« so posredovali vojaške skušnje in španski borci so dali dragocen komandni kader. Tako je imela partija prve zarodke vojaških enot pripravljene že pred 22. junijem 1941.

(Dr. Maks Šnuderl, Zgodovina ljudske oblasti)

Leto 1941 — leto najhujše sužnosti — je zatonilo... Dve besedi sta, ki izražata dandanes vso dolžnost slehernega zavednega Slovenca. Prva beseda je — borba. V neizprosni oboroženi akciji proti fašističnim zatiralcem je za podjarmljene evropske narode edino jamstvo, da bo leta 1942 postalo leto odrešitve... Druga beseda, ki iz prve z vso nujno izvira, je enotnost. Neodpušljivo bi grešil nad slovenskim narodom,

kdor bi začel zdaj, ko je slovenska narodna enotnost v slovenskih narodnih množicah doseženo dejstvo, izpodbijati to največjo nacionalno dobrino naših težkih in usodnih dni. Pred slovenskim narodom je še trda, s trnjem posuta in hudih preizkušenj polna pot. Naši narodni sovražniki so še zelo močni. Le enotni bomo Slovenci zlomili njihov jarem. Vsekdo lahko vidi, da je enotnost slovenskega naroda danes istovetna z Osvobodilno fronto slovenskega naroda.

(Iz novoletne poslanice Osvobodilne fronte slovenskega naroda, objavljene v »Osvobodilni fronti« začetek leta 1942)

Osvobodilna fronta slovenskega naroda je danes — država v državi. Razpolaga z oboroženo silo partizanskih čet in Narodne zaščite, ima svoje sodstvo, svojo obveščevalno in varnostno službo ter pobira narodni davek. Slovenski narod izpolnjuje njena navodila in sabotira odredbe fašističnih okupatorjev. — Dejstvo, da je ustvaril »državo v državi«, je za slovenski narod izrednega pomena. Doma in pred svetom dokazuje, koliko življenjske sile imajo v sebi slovenske ljudske množice, ki se dvigajo proti zatiralcem. Kljub strahotnemu terorju in čeprav trenutno še pod tujčvo peto, so vzpostavile svojo narodno oblast.

(Boris Kidrič, iz članka v »Osvobodilni fronti« sredi januarja 1942)

Neposredna rezerva partizanskih čet so enote Narodne zaščite. Število in številčna moč teh enot pa je dandanes v kričnem nesorazmerju z množičnim vplivom Osvobodilne fronte in Kompartije. To zaostajanje bi moglo imeti nedogledne posledice. Pustilo bi množice, pripravljene na oboroženi boj, brez vodstva. Zato je trenutno naša prva naloga, da v naskoku likvidiramo to vrzel.

V naših ljudskih množicah zori razpoloženje za najvišjo obliko oboroženega boja proti tlačiteljem — za vstajo. Rastóči dotok kmečkih mož in fantov v partizanske vrste, spontane mobilizacije Narodne zaščite v krajih, ki jim groze preselitve ali represalije okupatorjev, so prvi, toda jasni znaki tega zorenja.

(Aleš Bebler, »Delo« številka 1. februar 1942)

OF je dejansko oblast, a ne samo v propagandističnem pomenu, in sicer oblast v sami Ljubljani. To je bilo mogoče zaradi neverjetne enodušnosti ljudstva, ki je zdaj, kljub beli gardi, večja kot kdajkoli, pa tudi zaradi dejanske pravilne politične linije tukajšnjih tovarišev. Stari policijski aparat je razpadel. Zdaj so Italijani vse razorožili; vse policijske oficirje so konfinirali, za njimi pa bodo, kot se zdi, tudi vse policiste in agente. Najbolj zanimivo pri tem je, da so se vsi policisti orientirali v okviru OF na KP in ne na kako drugo skupino. Sicer pa se pripravljajo na odhod k partizanom, brž ko bi jih Italijani začeli odpustčati in zapirati. OF izdaja o raznih vprašanjih odloke, po katerih se množice tudi ravna. Na primer: davek OF prinaša 300.000 do 700.000 lir dohodka na mesec OF v Ljubljanski pokrajini, brez Štajerskega in Gorenjskega.

(Iz pisma Edvarda Kardelja tovarišu Titu 29. III. 1942)

Po vseh dosedanjih izkušnjah in po vsem trpljenju je privrženost ljudskih množic OF že drugačna, kakršna je bila. Če je bila prej bolj splošno čustveno gibanje, je danes že čutiti v množicah tisto revolucionarno voljo, ki dela OF za sovražnike še neprimerno bolj nevarno, kot je bila kdaj koli prej. Neki italijanski oficir je v privatnem pogovoru zelo dobro pogodil resnico, ko je dejal: Zadalji smo partizanom in OF izredno hude udarce, toda nikoli niso bili partizani in OF tako močni, kot so zdaj.

To se v Ljubljani jasno čuti. Osnovno množično jedro OF se je zgnetlo in strnilo v tako močno, prekaljeno enoto, da je nobeni manevri, ne teror okupatorjev in b. g. ne morejo več omajati.

(Boris Kidrič in Edvard Kardelj v poročilu iz Ljubljane 28. oktobra 1942 izvršnemu odboru OF v Dolomite)

Ob pričetku šolskega leta prisegamo, da bomo vneti pristaši Osvobodilne fronte, ki se bori proti barbarskim okupatorjem, proti fašizmu. Pokazali bomo, da je v našem narodu le malo takih izmečkov, ki so na strani okupatorskih morilcev in požigalcev. Ker se zavedamo, da je slovenska mladina, da so naši sošolci pošteni Slovenci, poštene Slovenke, smo trdno prepričani, da bo vsa letošnja šolska mladina stala na braniku slovenske kulture, v vrstah borcev za svobodo slovenskega naroda, v vrstah OF. Kot zavedni Slovenci in Slovenke se ne bomo bali okupatorjevih groženj, ko bomo ponosno odklanjali fašistične pozdrave, vpis v fašistične organizacije, učenje italijanskega jezika, jezika naših morilcev! V vsakem izmed nas je trden sklep: Po rimsko pozdravljal ne bom! Ne bom se vpisal v fašistične organizacije, ne bom se učil jezika tlačiteljev in morilcev, ostal bom pristaš OF, ki nas vodi v svobodo!

(Srednješolci OF, Mlada Slovenija 30. okt. 1942)

Človek iz ljudstva ni meril svojega odnosa do naroda in osvobodilnega boja po spekulantskem računu ozkih vrhov posameznih skupin, zato je idejo osvobodilnega boja sprejel odkritosrčno in navdušeno. Tako je Fronta v prese- netljivo kratkem času postala voditelja ljudskih množic, edina resnična predstavica slovenskega naroda. Vsi tisti, ki so v Fronti iskali zgolj spekulantske koristi, so ostali zadaj, se od naroda oddaljili in končno zabredli v bolj ali manj odkrito izdajstvo.

(Tone Fajfar, Odločitev 1966)

UTRINKI IN ODMEVI

Tovariš Polh
je utihnil

Jože Draksler-Polh leta 1944 na Štajerskem

Včasih se zgodi, da tovarisa, ki ga dobro poznamo, nekaj časa ni na spregled, potem pa nas kot strelo z jasnega zadene novica, da je umrl, da ga ni več med nami. Tako je bilo tudi s tovarišem Josipom Drakslerjem, ki ga nešteto slovenskih partizanov, starejših in mlajših, pozna pod imenom Polh. Kako radi smo se z njim srečavali in ga poslušali, ko je pravil o svojih intendantskih dogodivščinah, zdaj pa nenadoma zvemo, da je utihnil za zmeraj...

O tem, da je bil tovariš Polh intendant glavnega poveljstva slovenskih partizanov, nam ni treba posebej pisati, saj se je o njem govorilo po vseh naših partizanskih enotah. Zaslovel je predvsem zaradi svojih organizatorskih sposobnosti in dobrega srca, saj je znal zadovoljiti vsakega partizana ter tako rekoč iz nič narediti veliko in dobro. Prav gotovo je bil ena najbolj zanimivih figur slovenskega partizanstva.

Izšel je iz rudarske družine v Dolu pri Hrastniku in je že zgodaj občutil pomanjkanje ter krivičnost kapitalističnega družbenega reda. Med prvo svetovno vojno je bil na italijanski fronti, po končani vojni pa je šel z Malgajem na Koroško.

Kot tajnik mizarske zadrage v Ljubljani je nekaj let pred drugo svetovno vojno

navezal stike s člani komunistične partije. Na Ježici je sodeloval z znanim revolucionarjem Andrejem Kumarjem. Hodil je po poti, ki ga je že v septembru leta 1941 odpeljala v partizane. Tam ga srečamo v grupi štajerskih odredov in v Varetovev bataljonu. Udeležil se je borb na Jančah, na Turjaku in Pugledu. Kot dober organizator je postal načelnik ekonomskega odseka glavnega štaba NOV in POS, kjer je dobil čin majorja.

Po vojni je bil najprej šef restitucijske komisije v Berlinu, potem je opravljal razne funkcije v republiških organih.

Bil je nosilec partizanske spomenice 1941, imel je dolgo vrsto odlikovanj, med njimi tudi nekaj tujih. Ponašal se je tudi s spomenico borca za severno mejo, razen tega je bil pred nekaj leti proglašen za častnega člana združenja borcev NOV »Danile Kumar« na Ježici.

Umril je tik pred praznikom, ki se ga je vsako leto tako veselil...

Predvsem je pomemben delež, ki ga je tovariš Polh prispeval za razvoj slovenske narodnoosvobodilne vojske. Zato bo ostal zapisan v zgodovini in naših srcih.

F. S.

»Partizanska magistrala« – da ali ne?

Brali smo, da je uprava republiškega cestnega sklada zavrnila predlog, naj bi prispevala svoj delež za modernizacijo ceste II. reda Črnomelj–Črmošnjice. Ta cesta bi se nadaljevala do Dolenjskih Toplic in bi lahko precej pomagala revnemu prebivalstvu.

Ko sem to prebral, sem se spomnil, koliko so kraji ob tej cesti žrtvovali za našo revolucijo. Tu so delovali vsi štabi partizanskih enot, tu so bile bolnišnice, tiskarne, delavnice, šole... Po tej cesti so vozili prvi partizanski tanki. Najbrž ni bilo partizana na osvobojenem ozemlju, ki bi ne poznal teh krajev z njihovimi ljudmi in s »partizansko magistralo«. Žalostno bi bilo torej, če bi modernizacije vsi ne podprli.

V Beli krajini ljudje že enajst let prispevajo za zboljšanje te ceste: mesec za mesecem si del svojih dohodkov – odtrgavajo od ust. Zbrali so nad 500.000 din samoprispevka. Če bi jih podprli tudi bivši borci in republiški cestni sklad, bi tako skupno ustvarili enega najlepših spomenikov. Če bi vsak borec (seveda, kolikor jih je pač še živih), ki je tam kdaj pešal, prispeval le 10 din, bi po mojih računih lahko zbrali nad 20 milijonov din.

Akcijo pa bi morali začeti takoj, saj letos praznujemo 30-letnico vstaje in Črnomelj prevzema nalogo gostitelja za republiško proslavo, ki bo prav ob tej cesti, v Lokvah. Povrh tega bodo letos imeli v Beli krajini svoje proslave nekatere partizanske enote, med njimi n. pr. 20. brigada in OZNA.

V želji, da bi akcija dosegla kar najlepši uspeh, prilagam tudi prvi denarni prispevek. Predlagam ustanovitev ustreznega odbora za to akcijo.

MAKS BURGAR
(Ljubljana, Zaloška c. 83)

PRAVNA
POSVETOVALNICA

Nujna upokojitev borcev?

P. Š. Ljubljana — Ste udeleženka NOV in imate priznana dvojna leta pred 9. septembrom 1943. Zdaj ste stari 47 let, dopolnili pa ste že 30 let pokojninske dobe. To pomeni, da bi se lahko upokojili, ker ste izpolnili pogoje 30-letne zaposlitve. V delovni organizaciji, kjer ste zaposleni, pravijo, da boste morali iti v pokoj. Vam pa to ne gre v račun in bi radi še delali, po možnosti vsaj še pet let kot drugi državljani. Zato vas zanima, ali se boste morali res upokojiti?

Zakon o pokojninskem zavarovanju določa za borce NOV posebne pogoje za upokojitev. Za vas kot borko velja, da se lahko upokojite s tem, ko boste izpolnili 30 let pokojninske dobe. To pa je vsekakor izjema, to je posebna pravica, ki jo pokojninski zakon priznava borkam izpred 9. septembra 1943. Zaradi posebne pravice pa seveda tisti, ki jim ta pravica gre, ne morejo biti prikrajšani. To pa pomeni, da jih z izpolnitvijo 30-letne pokojninske dobe (oz. 35-letne dobe za moške), ni mogoče nasilno upokojiti proti njihovi volji. To je posebna pravica borcev, da lahko gredo v pokoj, pravica, zaradi katere ne morejo biti prikrajšani. Ni torej mogoče, da bi vas proti vaši volji upokojili oz. da bi vam delovno razmerje ugasnilo. Republiški zavod za socialno zavarovanje je sicer stal na

Prisrčne čestitke!

»Ne morem misliti, da sem veliko naredil, kot pravite. Res je, da sem delal vse življenje in bom še. To pa je dolžnost vsakogar — da dela za pravico, za svobodo.«

To je povedal s tresočim se glasom osemdesetletni Vojteh Šnajder na prisrčnem sprejemu, ki so mu ga priredile ob njegovi osemdesetletnici vse krajevne organizacije v Stražišču pri Kranju.

Predsednik združenja borcev v Stražišču Franc Medja je orisal skoraj polstoletno aktivistično delovanje slavljence. Potem so mu izrekli prisrčna voščila: zastopnik občinskega odbora ZVVI, občinskega sveta za zadeve borcev in vojaških vojnih invalidov, predsednik krajevne skupnosti, dalje zastopniki RK, Partizana, ZK in drugi.

Šnajder je prišel s svojo družino s Češkega po prvi svetovni vojni. Bil je v Mariboru, Mostarju in od leta 1930 živi v Kranju. Prirojeno žilico ima za gledališke odre in jutrkarstvo. Bil je tudi dober telovadev v sokolskih vrstah.

V stari Jugoslaviji se je tekstilna industrija razvijala pod močnim vplivom češkega kapitala; čeprav je bil Vojteh tekstilni mojster in Čeh, je delil enako usodo s tekstilnimi delavci, ki so bili med najslabše plačanimi in so kapitalisti nanje prelagali vse breme gospodarske krize. Vojteh se ni uvrščal med »vodilne« in je bil ob vsaki stavki, ob demonstracijah in mezdni gibanjih v delavskih vrstah. Zato pa ga je tudi okupator z ženo vred med prvimi izgnal v Nemčijo. Eden izmed Šnajderjevih sinov — Mirko — pa je padel kot partizan na Štepanji gori pod Krvavcem. Žena je umrla

zaradi trpljenja v izgnanstvu. Vojteh pa se ni prepustil malodušju. Po vojni je sodeloval skoraj v vsaki organizaciji. Sestavljal je telovadne vrste, ustanavljal dramske družine, zbiral pionirje za tekmovalne in razne nastope. Tako je deloval neutrudno vsa leta. In ko je bil pozimi delj časa v bolnišnici, je bil kar ljubosumen, da so »njegov« Šempetrsko cesto prevzeli drugi, kjer je

sicer on raznašal vabila, pobiral članarino, spodbujal krvodajalce... Nič ga niso motila leta — vselej je bil pripravljen na vsako uelo, na vsako pot od hiše do hiše... Saj le delo utrjuje človeka in končno je dolžnost vsakega člana družbe, da dela za svobodo, za čedalje lepšo prihodnost! Tako meni Vojteh; zato ni mogel razumeti, čemu vse to, zakaj toliko slave in hvale ob polstoletnici njegovega delovanja za organizacije, za druge, za družbo... Stara korenina pač! Koliko podobnih mladik je še dandanes?

K. MAKUC

Pridite v
Tončkov dom!

Zveza združenj borcev občine Logatec je pred dvema letoma obnovila staro hišico v Kališah nad Logatecem. V tem kraju so bile glavne kurirske zveze med Primorsko, Notranjsko in Dolenjsko. V času NOB je v tej hiši stanoval Matevž Čuk s svojo družino, ki zdaj živi v Grčarevcu pri Logatcu.

Ta hiša je po osvoboditvi čisto razpadla. Zato so jo borci iz Dol. in Gor. Logatec pred dvema letoma obnovili. Zdaj je zelo lepa točka za srečanje borcev in mladine.

Ob otvoritvi smo obnovljeno hišo posvetili sekretarju rajonskega komiteja ZKS Logatec Tončku Ključarju iz Zerovnice, ki je tu padel leta 1944.

Organizacija ZB občine Logatec vabi vse udeležence NOB, ki so se nahajali v tem kraju ali so pa šli skozi Kališe nad Logatecem, da ta dom obiščejo. Poskrbljeno je za pijačo, imamo pa tudi nekaj postelj na razpolago.

V letošnjem letu nameravamo urediti še okolico in zgraditi balnišče.

FRANC JERINA,
Čevica, Dol. Logatec

Prijeten obisk pri
90-letni članici

Člani našega združenja borcev NOV so 15. aprila obiskali svojo najstarejšo članico ob njenem 90. rojstnem dnevu. Zadovoljna, vesela in čila je sprejela obiskovalce. Večer je kaj hitro minil v prijetnem pogovoru.

Med pogovorom je jubilatka pripovedovala o svojem življenju, o težavah pa tudi o veselih in srečnih dneh. Spominja se je, da je kot petletna deklica prišla na Prevoje k teti. Kasneje se je tu poročila ter si ustvarila s svojim možem dom in družino. Mož ji je umrl pred 31 leti, ves ta čas je ostala vdova. Svoje otroke je lepo vzgojila. V hiši so dolga leta imeli tesarsko obrt.

Druga svetovna vojna tudi njej ni prizanekla. trije njeni sinovi so bili borci NOV, med temi je najmlajši sin Pavle padel v letu 1944. Zal ji je zanj, a ponosna je nanj; imela ga je zelo rada, zato se ga vedno spominja.

Kljub visoki starosti jo še vedno živo zanimajo vsi dogodki, pa tudi radio in televizija.

Za obisk se je prisrčno zahvalila, mi vsi pa ji želimo, da bi še dolgo živela v krogu svojih domačih in med nami prav tako razpoložena, kot je bila na svoj 90. rojstni dan.

Združenje borcev NOV Prevoje

drugačnem stališču, vendar je sodna praksa to vprašanje že razčistila v takem smislu, kot smo vam zadevo pojasnili.

Vračanje dolga

S. F. Moškanjci — V svojem dopisu se jezite nad zavodom za socialno zavarovanje, češ da je začel odtrgovati ustrezen del vaše pokojnine. Najprej so vam odtrgovali eno tretjino za plačilo potrošniškega posojila. Potem pa je zavod za socialno zavarovanje dobil »čisto zasebni zahtevek«, kot pišete, in vam mora odtegovati eno tretjino pokojnine. Tako vam bodo spet odtegovali eno tretjino za zadevo, ki se je pripetila pred štirimi leti. Slišali pa ste, da se osebami, ki prejema 500 din invalidske pokojnine, ne sme odtegovati ničesar, saj je ta znesek eksistenčni minimum, potreben za preživljanje invalida.

Kot pišete v svojem dopisu, so vam odtegovali najprej eno tretjino pokojnine za vračilo potrošniškega kredita. Zdaj vam odtegujejo za stvar, »ki se je pripetila pred štirimi leti«. Nič niste povedali, kakšna je ta stvar, za kaj sploh gre. Zavod za socialno zavarovanje odteguje od pokojnine lahko samo na podlagi sodne odločbe. To pomeni, da je zavod dobil ustrezno sodno odločbo o izvršbi z rubežem dela vaše pokojnine. Zavod mora tako sodno odločbo samo izvršiti. Seveda pa je mogoče za plačilo dolga poseči z izvršbo na eno tretjino osebnih dohodkov, če gre za preživnino, pa na eno polovico. Razumljivo je, da je vsak, ki ima majhne osebne dohodke in mora skrbeti za družino, s tem prizadet, zlasti če se mu za plačevanje preživnine zarubi polovica pokojnine. Invalidsko pokojnino pa je seveda prav tako mogoče zarubiti kot

druge pokojnine. Da bi pokojnina pod 500 din ne bila rubljiva, da bi bil izšel tak predpis — to pa ne drži.

Štetje vojaške službe
v pokojninsko dobo

S. G. Ljutomer — V bihi Jugoslaviji vojske niste služili, ker ste bili rojeni leta 1925. Avgusta 1944 ste vstopili v NOV, kjer ste bili do osvoboditve. Po vojni ste bili v JLA do 1. aprila 1947. Dobili ste čin mlajšega vodnika in ste bili s tem činom tudi upokojeni. Radi bi vedeli, kako se vam omenjeni čas šteje v pokojninsko dobo.

Cas od vstopa v NOV do 15. maja 1945 se vam šteje v dvojnem trajanju kot vsem borcem NOV. Cas, ko ste bili po osvoboditvi v vojski, pa se vam lahko tudi šteje v pokojninsko dobo, vsaj deloma. Zakon o pokojninskem zavarovanju ima glede tega posebne predpise. Tistim, ki so bili oficirji in aktivni podoficirji, se na račun kadrovskega roka ne odbija ničesar od tistega časa, ko so bili po osvoboditvi v JLA. Tudi tistim, ki so bili rojeni leta 1919 ali prej, se ne odbije ničesar na račun kadrovskega roka, ker velja, da so svoj rok že odslužili. Vsem drugim, torej neoficirjem in neaktivnim podoficirjem pa se na račun služitve vojaškega roka odbija določena doba in se ves čas ne more všteti v pokojninsko dobo. Glede načina štetja obstoje podrobni predpisi, zavisijo pa tudi od vrsti vojske, v kateri so služili, saj je bil rok glede na rod vojske različen. Vi ste bili v NOV deset mesecev. Če ste služili po osvoboditvi v vrstni, za katero je bila predpisana dveletna vojaška obveznost, se vam na račun kadrovskega roka odbije od obdobja po osvoboditvi 12 mesecev.

Novo, ponudno, modne tendence lahko zasledite v modelih: Modne bife, ki je poskrbela, da bodo lahko modno in elegantno oblečene zelo vsi otroci in posluš.

IZ NAŠE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

Rojstvo in rast OF na vrhniškem področju

Dvaindvajsetega junija 1941, na dan nemškega napada na Sovjetsko zvezo, sem prišel s Stajerskega, kjer sem bil dotlej v službi, nazaj na Vrhniko. Nisem še bil dober teden doma, ko pride k meni Sinkovec Nande z vabilom, naj pridem popoldne v njegovo pletilsko delavnico, kjer da bo neki sestanek. Časi so bili taki, da ga nisem spraševal, za kakšen sestanek gre, to sem zvedel šele na kraju samem. Zbralo se nas je šest Vrhničanov in Zalar Tone iz Borovnice, ki nam je obrazložil namen sestanka. Ustanovili smo prvo organizacijo Osvobodilne fronte na Vrhniki, si razdelili naloge in se pogovorili o načinu našega dela.

Ko omenjam ta sestanek, nočem reči, da se prej na Vrhniki še ni čutilo delo Osvobodilne fronte. Toda to delo je bilo do tedaj slabo organizacijsko povezano, vsaka skupina je delala zase, pripadniki nekaterih stanovskih skupin so po svoji stanovski liniji iskali stikov z Ljubljano. Najbolj razgibano se je pokazala mladina, ki je za Vidov dan zakurila kres in izstrelila nekaj raket, drugi mladinci pa so marljivo zbirali orožje. Tudi med starejšimi občani je padla ideja osvobodilnega gibanja na plodna tla, radi so segali po »Slovenskem poročevalcu«, v kolikor jim je le-ta prišel v roke. Vendar je bilo vse to premalo, prešibko organizirano, da bi rodilo zadostne uspehe, da bi dvignilo ljudi k upor. Potrebna je bila organizacijska mreža, ki bi zajela slehernega občana na Vrhniki, v Borovnici in po okoliških vaseh.

Kaj smo ustanovili na našem prvem sestanku na Vrhniki? Krajevni, terenski odbor Osvobodilne fronte? Tega si skoraj ne upam trditi. Bliže resnici bo, če zapišem: nekakšen pripravljalni odbor. Za pravi odbor so manjkali pripadniki drugih dveh osnovnih skupin, sokolov in krščanskih socialistov. Na tistem sestanku smo namreč bili samo komunisti. Še to komunisti pod narekovajem, namreč simpatizerji Komunistične partije, organiziran je bil samo Skok Franjo.

Povedati moram, da v tistih dneh organizirane Komunistične partije na Vrhniki ni bilo. Po letu 1932 ko so bile zaradi izdajstva razkrite komunistične trojke na Vrhniki in po vsem Notranjskem (notranjski proces), tu do leta 1939 ni bilo nobene

organizacije KPS. Sele to leto se je na Vrhniki organizirala kandidatska partijska grupa, ki je po izjavi Franca Popita (arhiv CK ZKS) štela samo tri kandidate: Franc Popit, Franc Skok in neki Verščaj. Popit je bil pozneje sprejet za člana v Borovnici, kmalu po okupaciji je šel na delo na širše področje, Verščaj se je nekam izgubil, tako je Vrhnika ostala brez partijske organizacije. Treba je bilo začeti znova. Vedeli smo, da bo brez trdnega jedra, to je brez Komunistične partije delo v Osvobodilni fronti šepalo. Zato smo hkrati, ko smo širili mrežo Osvobodilne fronte, postavili tudi partijsko organizacijo. Na Vrhniki smo organizirali dve osnovni organizaciji, v Hribu in na Bregu, kmalu potem pa še na Stari Vrhniki.

V borovniškem kotu je bilo glede tega boljše. Tam so partijsko organizacijo postavili že leta 1939 in je štela šest članov. V začetku leta 1941 so ustanovili še SKOJ. Partijska organizacija se je bila močno uveljavila med ljudmi z organiziranjem protidraginskih demonstracij in s pobježanjem podpisov za Društvo prijateljev Sovjetske zveze. V Borovnici so tudi imeli močno strokovno organizacijo lesnih delavcev, ki je delala pod vplivom KP, leta 1937 pa so ustanovili še delavsko kulturno društvo vzajemnost, kjer je bil zelo aktiven Tone Zalar, organiziran komunist. Vse to je zelo pripomoglo k razmahu Osvobodilne fronte v borovniškem kotu. Do konca avgusta je bilo v Borovnici in po okoliških vaseh organiziranih že pet odborov Osvobodilne fronte. Eden prvih je bil na železnici. Ta je imel pozneje pomembno nalogo, da je obveščal o stanju na železnici. Povezan je bil z železničarji, pripadniki Osvobodilne fronte na postaji Verd. Tako se je mreža vse bolj razpletala. Ob koncu leta 1941 v borovniškem kotu ni bilo več vasi, kjer ne bi bilo odbora OF.

Kako se je organizacija širila v vrhniškem kotu? Tu smo se zlasti opirli na članke razpuščenega Društva kmečkih fantov in deklet, ki je bilo na Vrhniki ustanovljeno leta 1938, in na nekdanje člane esperantskega kluba, v obeh organizacijah je imela KP močan vpliv. Tudi delavsko kmečko gibanje, ki se je na našem področju zlasti razmahnilo ob volitvah leta 1938, je pustilo v ljudeh močne sledove. Za osveščanje ljudskih množic v katoli-

škem taboru pa je bila zelo pomembna diferenciacija, ki se je izvršila v tem taboru med njenimi naprednimi in reakcionarnimi pristaši, zlasti na gospodarskem področju. S tem, da so napredni iztrgali zadržno mlekarstvo iz rok dekana Keteja in da so zgradili združeno žago, so svoje pristaše kmete osvobodili gospodarskega pritiska reakcionarnih močitev. To je bilo za poznejšo rast Osvobodilne fronte med kmeti na našem področju zelo pomembno. Združena žaga in mlekarstvo sta bili med vso vojno trdni postojanki narodno osvobodilnega gibanja na vrhniškem področju. Na Vrhniki en sam odbor Osvobodilne fronte ne bi mogel množično zajeti prebivalcev, zato smo tu organizirali tri terenske odbore, za terene Hrib, Vas in Breg. Prva dva smo organizirali že avgusta, zadnjega nekoliko kasneje. Po vaseh smo organizirali vsake odbore. Do konca leta je imela tudi na vrhniškem predelu sleherni vas svoj odbor OF, razen v Bevkah, kjer so tak odbor organizirali šele v začetku naslednjega leta, po prihodu učiteljice Franje Zupančič-Sivke. Ta je bila ena izmed tistih velikih slovenskih žena, ki se je vsa predala narodnoosvobodilnemu gibanju in žrtvovala tudi življenje. Bila je najbolj delavna aktivistka na vsem vrhniškem področju, osvobodilnemu boju je posvetila vse svoje sile, pozabljajoč pri tem na lastne potrebe in varnost. Povsod se je čutila njena roka, naj je šlo za organizacijsko delo, za zbiranje hrane in drugega za partizane, ali pa za zdravljenje bolnih in ranjenih brocev. Pri svojem delu se ni omejevala samo na Bevke, prav tako so jo poznali pristaši Osvobodilne fronte v Blatni Brezovici, na Logu in na Drenovem griču. Lavrin Franc, posestnik iz Blatne Brezovice je dejal o nji: »Sivka je bila skoraj vsak dan pri nas. Zvečer je živež, ki ga je nabrala, odnesla na javko, ali pa smo ga odnesli mi. Zelo je bila delavna, tako da se ne da primerjati. Stanovala je z dvema otrokoma v Bevkah, a takorekoč ni imela stalnega bivališča. Prišla je na vsak sestanek, oziroma je vse sama organizirala. Za ženske je organizirala tudi sanitetne tečaje.« Ko so jo zaradi izdajstva leta 1942 Italijani prišli in jo na karabnerski postaji na Vrhniki zverinsko mučili, niso dobili drugih besed od nje kakor »Ubijte me, ne vem nič.«

Na vrhniškem področju je delalo še več požrtvovalnih žena, ki so zaslužile, da se jih v tem članku spomnimo, če že ne vseh, pa vsaj Nežo Jerino s Partizanskega klana na Vrhniki in narodnega heroja Kucler Antonijo. Pri Neži Jerini so se noč za nočjo oglašali partizani, kurirji so imeli pri nji stalno javko, nobena noč in noben dan nista bila več njena, Kucler Antonija pa je žrtvovala pet sinov, moža in sebe, ustrelili so jo v gramozni jami leta 1942.

Ker smo imeli tako požrtvovalne ljudi, se je Osvobodilna fronta kaj hitro razmahnila. Terenske in vaške odbore OF smo že koncem avgusta povezali v dva rajonska odbora, vrhniškega in borovniškega, okrožni odbor, ki je obsegal še rajona Logatec in Dobrova, pa se je formiral že julija 1942.

Kako so vsi ti odbori opravljali svoje naloge? Ustna propaganda od človeka do človeka, ožji in širši sestanki, to so bile osnovne oblike našega dela. Izredno vlogo je pri tem odigral naš tisk, »Slovenski poročevalec« in druge publikacije. Vse to smo po kurirski zvezi dobivali iz Ljubljane. Ko pa so potrebe narasle, smo začeli tiskani material voziti na Vrhniko s tovornim avtomobilom. Tovariš Stanovnik, uslužbenec v vrhniški mlekarji, je povedal o tem tole:

»Z vsakodnevnim prevozom mleka v Ljubljano je bila dana možnost za prevažanje Slovenskega poročevalca iz Ljubljane. V začetku je bilo to prevažanje skoraj javno. Pozneje smo v kabini odstranjevali notranjo steno vrat in v medstenoje natrpali Poročevalce. Šeasoma so vijaki popu. stili in so tičali na svojih mestih le še za kamuflažo. Ob neki priložnosti je poslovodkinja neke mlekarne pogledala, kaj je v paketih, ki so bili dostavljeni za mlekarški avto z Vrhnike. Ko je zagledala Poročevalce se je silno prestrašila. Prosila nas je naj vse hitro odpeljemo, za naprej pa zahtevala, naj tega ne delamo več. Ker je bilo več mlekarne kamor smo dostavljali mleko, smo poslej Poročevalce nakladali drugod in tako nadaljevali s prevažanjem.«

Junija 1941 je odšlo prvih šest Vrhničanov v partizane, kmalu pa je odšel za njimi še sedmi, poznejši narodni heroj Tone Vidmar-Luka. Utaborili so se v gozdovih za Ljubljanskim vrhom. Pozneje se je tej skupini pridružil še nekaj tovarišev iz Ljubljane in Borovničan Tone Zalar ki je pobegnil iz zaporov sempterske vojašnice v Ljubljani. Nastala je prva partizanska četa na našem področju. Glavni štab jo je imenoval Borovniška četa. Njen komandir je bil Mirko Bračič. Spadala pa je pod Krinski bataljon.

Te partizane in one, ki so se na zimo in pozimi leta 1941 kdaj pa kdaj pojavili v Dolomitih, so oskrbovale z živežem, obleko in orožjem terenske, oziroma krajevne organizacije OF. V začetku so se

partizani oskrbovali samo s tem, kar so ljudje prostovoljno dajali zanje, rekvizicij pri izdajalcih še ni bilo. Zbiralo se je od hiše do hiše, od človeka do človeka, seveda samo pri takih, ki so bili zanesljivi. Živež in drugo so terenski delavci odnašali na določena mesta, od tam pa so pri-nešeno odnašali partizani. Lavrin Franc iz Blatne Brezovice je o tem tole povedal:

»Naša prva večja akcija je bila novembra 1941, ko smo čez Ljubljano prevažali živež in municijo. Ko je bil material zbran, smo sporočili Merlaku, naj pridejo partizani ponj. Na Ljubljano smo namestili desk, jih zvezali in tako vse spravili čez vodo. Na drugi strani sta bila Merlak in Tone Vidmar, na naši pa celoten odbor.«

Poglejmo še, kaj je povedal tovariš Kobi iz Verda:

»Nekoč nam je Petrič z mlekarškim avtomobilom pripeljal iz Ljubljane nekaj hrane, več parov čevljev in dve puški, nekaj hrane pa smo dobili še pri trgovcu Jernejčiču z Vrhnike. Vse to smo spravili do Laha v Podgori. Tu smo stvari zložili v velik zaboj, ga dali na sani in ga odpeljali proti Borovnici in Peklu. Dogovorjeni smo bili, da se bomo izgovorili, da gremo po majhne prašičke. Če nas bo kdo kaj vprašal. Ta izgovor nam je dvakrat prav prišel, pri Dolu in pri Svigliju v Borovnici. Tam so namreč imeli Italijani spuščene rampe čez cesto. Predno so jih dvignili, si moral povedati, po kakšnih opravih greš, včasih so koga tudi preiskali. Seveda nam je srce obkralj močno nagajalo v strahu, če bi kateri izmed stražarjev vtaknil nos v naš zaboj, a je šlo obkralj brez neizgode in smo zaboj srečno spravili v Peko.«

Pomembna naloga odborov OF je bila organizirati vaško zaščito (pozneje se je preimenovala v narodno zaščito), nekakšno polvojaško organizacijo, ki je imela namen zaščititi civilno prebivalstvo pred divljanjem okupatorjev, in sodelovati s partizani tudi v bojih. Zaščita se je zlasti razmahnila v vrhniškem in dobrovškem rajonu. Do konca leta 1941, ali vsaj v začetku leta 1942 smo imeli po vseh vrhniških vaseh pa tudi na sami Vrhniki organizirane vođe in čete vaške zaščite. Zaščitniki so sodelovali s partizani pri prvem napadu na železniško postajo Verd, nekateri neposredno, drugi, da so demonstrativno ob-streljevali vojašnice nad Staro Vrhniko. Zaščitniki so tudi sodelovali pri prevažanju vagonov pošiljk različnega materiala z železniške postaje Drenov grič proti Krimu in deloma v Dolomite v pozni pomladi leta 1942. Ta material so zbrali Ljubljanci, železničarji-zaščitniki pa so ga kljub močnemu italijanskemu nadzorstvu prepe-ljali na Drenov grič. Z Drenovega griča so ga zaščitniki vozili z voznji z gumija. stimi kolesi preko ceste Ljubljana-Trst, na kateri je bilo zmeraj dosti vojaškega prometa, do Ljubljane pri Bevkah, kamor so prišli ponj partizani. Material so prevažali ponoči po enajsti uri. Pri tem so množično sodelovali zaščitniki iz štirih vasi, z Drenovega griča, z Loga, iz Blatne Brezovice in Bevk.

Najbolj so se zaščitniki izkazali v julijskih bojih v Dolomitih leta 1942. Ti boji so trajali celih štirinajst dni. Takrat je šla čez naše ozemlje Druga grupa odredov, da bi neke med Polhovim gradcem in Sentjoštom prestopila italijansko-nemško mejo in od tu nadaljevala pot na Stajersko. Italijani in Nemci bi radi grupo uničili, skušali so ji udariti v hrbet. Takrat je Dolomitski odred, ki se je malo prej formiral, sam prešel v ofenzivo in napadel Polhov gradec. Štab odreda je ukazal tudi mobilizacijo narodne zaščite. Zaščitniki so prekopavali ceste, podžagali lesene mostiče, čez gozdne poti podirali dreve, nazadnje pa so se skupaj s partizani bojevali proti okupatorju. V tistih dneh so se partizanski položaji raztezali od Miznega dola nad Podlipo, preko ligojskih hribov do Dobrove. Na področju oddaljenem samo nekaj kilometrov od Ljubljane, se je raztezala pravcata fronta. Za tiste dni skoraj lahko rečemo, da je prišlo na vrhniškem področju do pravcate ljudske vstaje.

Iz vsega tega, kar sem navedel, vidimo, da smo iz isker, kar sem jih ukresali, ko smo ustanovili prve odbore OF zanetili tudi na vrhniškem področju velik požar. Okupator ga kljub najhujšemu terorju ni mogel več pogasiti. V vrhniški občini so bile v celoti požgane štiri vasi dve pa deloma, posamezne hiše in poslopja pa skoraj v vsaki vasi, še na Vrhniki so bile požgane tri hiše, ena pa porušena. Čez osemdeset ljudi je bilo zverinsko pobitih po domovih, v Gramozni jami, na Urhu, pri Kušanovem gradu in drugod. Največ takih žrtev so dale vasi Log (21), Drenov grič (9), Dol-Laze (14). Na sto in sto ljudi je bilo zaprtih in interniranih, a vse to ni odvrgnilo ljudi od Osvobodilne fronte. Mnogokrat se je okupatorjem in njihovim pomagačem posrečilo uničiti kje celoten odbor OF, toda že čez nekaj časa je vzniknil tamkaj nov odbor, novo jedro upora, tako vse do zmagovitega konca. Res je bilo, kakor je nekoč dejal pokojni Boris Kidrič, da je Osvobodilna fronta preobrazila slovenski narod iz naroda hlapcev v narod junakov.

KAREL GRABELJEK

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

K pojasnilu Cirila Bukovca o partizanskih topničarjih moramo dodati še pojasnilo komandirja baterije Staneta Vidmarja iz Kranja, Gosposvetska 15, ki pa se povsem ne sklada z Bukovčevim. Top, ki je bil naslikan v 13. številki TV — 15, se je imenoval »Gorska Vidmarjeva havbica«. To ime ji je priznal štab 7. korpusa s posebnim poveljem, ki je bilo prebrano pred vso 1. slovensko artilerijsko brigado, in sicer zaradi velikih uspehov pri rušenju sovražnikovih postojank in pri podpori pchote. Havbica je imela gumijasta kolesa, zato jo je bilo mogoče natiho pri-peljati prav pred sovražne bunkerje. Z njo so napadali sovražnike v Žužemberku, Novem mestu, Kočevju, pri drugem napadu na Štampetov most, v bojih za Tržišče in Mirno peč na Dolenjskem, v bojih za Trebnje pa so z njo celo jurišali, z njo pa so osvajali tudi Bosiljevo na Hrvaškem. Omenjena fotografija je nastala v vasi Predvor pri Žužemberku, pred napadom na Ribnico na Dolenjskem. Na fotografiji od leve proti desni so: Zupančič, na lafeti sedi Groznik, topovsko granato drži Grmovšek, zadaj pa stoji Stane Vidmar. Razen naštetih so havbici stregli še: Markič, Kordiš, Springer, Jakša in Murn. Nekdanji komandir baterije Stane Vidmar se vsem naštetim tovarišem zahvaljuje za izkazano hrabrost in požrtvovalnost. Mnogokrat so morali prenehati streljati, ker je bila cev havbice tako vroča, da so kar na nji sušili zeleni tobak, ki so ga tedaj gojili tudi na Slovenskem. Potem pa so morali orožje očistiti in ga dobro skriti, včasih so ga morali celo zakopati v gozdu. Ob napadu na Ribnico je med dvobojem med slavno Vidmarjevo havbico in sovražnim topom padel tovariš Grmovšek.

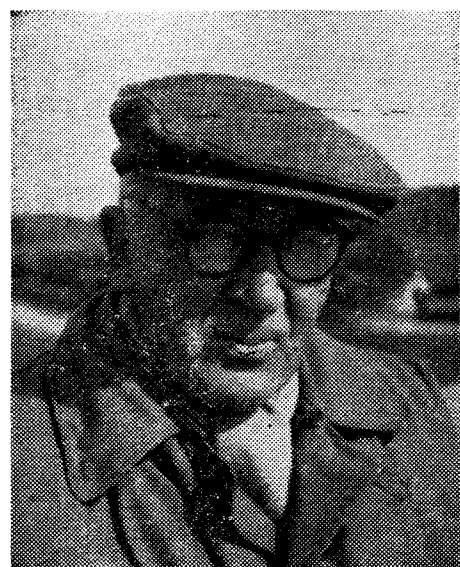
Lepa hvala za zares izčrpno pojasnilo!

Ob tridesetletnici Osvobodilne fronte, ki je bila med drugim tudi uresničevalka slovenske državnosti, objavljamo fotografijo, ki verjetno predstavlja kak odsek ali odbor ljudske oblasti. Prosimo borce in aktiviste, da nam sporoče, kateri forum naj bi bil to, kdo sta tovarišica in tovariš na sliki ter kdo in kje je fotografiral!

KULTURNI OBZORNIK

Jubilej skladatelja – proletarca

Hitim v Maribor. Hitim po isti poti kot pred dvema letoma. Takrat smo za »partizanski quiz« potrebovali posnetek »Jetniške harfe«, pa je ni bilo več v radijski fonoteki. Z Danilom Pokornom sem nekako uredil, da radijski simfonični orkester skladbo znova posname, toda v glasbenem arhivu radia so izgubili tudi partituro. Tako sem moral v Maribor po Filipa Bernarda, da on sam dirigira. Prav tiste dni je bil nekam bolehen in kar bal sem se zanj. Toda zvečer, ko je v Filharmoniji stopil pred orkester, je vse igralo na njegovem ob-

razu. In še nekaj: simfoniki so ga sprejeli z velikim spoštovanjem. Pred njimi je bil stari Bernard, mož, ki je vedno hodil pokonci, mož, ki je preživel intrige lizunov najrazličnejših režimov, a je ostal to, kar je vedno bil — proletarec, proletarec in ustvarjalec. Tistega dne naju je srečal Jeseničan Noč, ki je dolgo igral pri železarski godbi. Prestregel nama je pot. Bernardu silovito segel v roke, kakor da ga hoče objeti.

»Tovariš Bernard, mi na Jesenicah še vedno igramo vaše skladbe...«

Začutil sem, kaj čutijo proletarske Jesenice do svojega rojaka, do človeka, ki je od tam izšel kot proletarec in ostal zvest svojemu razredu: ustvarjal je glasbo zanj; njegovo glasbeno in človeško delo je šlo v korak z revolucijo. In ne godejo samo na Jesenicah Bernardovih skladb. Delavske godbe in vseh koncih jih igrajo. To je najlepše vezilo Filipu Bernardu za jesen življenja, za 75. rojstni dan, ki ga preživlja te dni.

Takih misli sem stopil v Bernardovo stanovanje na Gosposvetski 23 v Mariboru. Soba je polna magnetofonov, ojačevalcev in zvočnikov. Bernard si je tu priredil nekakšen audio laboratorij, kjer snema in predvaja vso mogočo glasbo, večinoma resno. Posnetih ima že 80 magnetofonskih trakov in urejeno kartoteko, ki bi mu jo zavidala še poklicna ustanova. V sobici pa si je uredil tudi finomehanično delavnico, zakaj po poklicu je pravzaprav finomehanični strugar. Še nekaj je pritegnilo mojo pozornost. Spomenica in petero odklikovanj od Reda hrabrosti do Reda bratstva in enotnosti z zlatim vencem. Da, Bernard je bil tudi borec. Čez picla dva meseca bo minilo 30 let, kar je bilo v Bernardovi vili na Vodnikovih cestah v Ljubljani ustanovljeno Glavno poveljstvo slovenskih partizanskih čet. V Bernardovi vili? Kakšni vili, Bernard ni bil nikdar imel in je tudi danes nima! A se je udomačilo tako ime za hišico v Šiški, ki je eden največjih spomenikov naše revolucije.

Pravil mi je Bernard, kako so na njegovem stanovanju dr. Aleš Bebler in drugi sestavljali »Partizanski zakon«. Potem je osnutek tega »zakona« popravljaj Edvard Kardelj. Prav takrat je v bližino hišice prišlo veliko italijanskega vojaštva. Bernardova žena je šla brž z vedrom obirat stročji fižol in to nevarno revolucionarno gradivo na vrtu zakopala. Tistikrat pa je nevarnost srečno minila. Takih napetih doživljanj je bilo v Bernardovem življenju precej. Še in še bi lahko govorili o njih. Toda povrnimo se sedaj še dalje v minulost, na Jesenice, v Bernardova otroška leta!

Filip se je rodil 24. aprila 1896 na Jesenicah. Njegov oče je bil finomehanik v jeseniški železarni ter ustanovitelj in kapelnik jeseniške godbe, po političnem prepričanju pa krščanski socialist. Mali Bernard bi bil moral po končani šestrazredni osnovni šoli v gimnazijo in potem postati duhovnik. To pa ni maral biti, zato se je odhodu v gimnazijo uprl in se raje odšel učiti za strugarja v že-

lezarno. Že tedaj je igral violino, rog in flavto. V jeseniški železarni se je učil v treh letih, nato pa še eno leto delal kot pomočnik. Potem ga je potegnilo v svet. Najprej je 1914. leta odšel v Jeklarno plemenitih jekel Kapfenberg na Zgornjem Štajerskem. Tam je igral v tovarniškem simfoničnem orkestru. Potem je hotel v glasbeno središče Köln, toda začela se je vojna in oblasti mu niso dovolile niti odhoda v »zavezniško« državo. Zato je odšel v Dunajsko Novo mesto, kjer se je zaposlil kot specializirani strugar — orodjar. Tudi tam je ostal le kratek čas. Potem je dobil delo na Dunaju v tovarni finomehaničnih izdelkov, kjer so izdelovali predvsem stroje za tobačno industrijo. Bivanje na Dunaju mu je omogočilo zasebni študij glasbe pri poljskem profesorju Reimundu, emigrantu iz Krakowa, kjer je spoznal osnove glasbene teorije in kontrapunkta. Toda že avgusta 1916 so ga vojna oblastva iztrgala od tega obetavnega študija. Moral je k vojakom in nato na fronto. Boril se je najprej na Grmadi in potem na Pijavi. Tu je doživel veliko hudega. Toda že poleti 1918. leta je s fronte dezertiral in se potem do konca vojne skrival na Gorenjskem. Po zlomu Avstro-Ogrske se je priglasi med borbe za severno mejo. Ker je bil v vojski končal bolničarski tečaj, je na Jesenicah prevzel postajo rdečega križa. Od tu je hodil v Podrožico po ranjence in po padle. Tu je videl, kako so naši vojaki in prostovoljci krvaveli, največ zaradi nesposobnosti političnega vodstva v Ljubljani.

Filip Bernard je bil torej tudi borec za severno mejo, čeprav si ni nikdar prizadeval, da bi dobil ta status. Ima namreč »Partizansko spomenico od leta 1941« in tako ne potrebuje socialno-varstvenih pravic, katere družba priznava tem borcem.

Februarja 1919 se je Bernardovo bolničarsko delo med prostovoljci za severno mejo nehalo — bil je pozvan na odsluženje vojnega roka. Dodeljen je bil k vojaški godbi v Maribor. Tu so ga že tiste čase zaprli zaradi boljševiških idej. Grozilo mu je še kaj hujšega. Ker pa je bil odličen glasbenik, so pametni predstojniki zadevo nekako potlačili. Bernard pa je ostal celo v aktivni vojaški službi. Postal je pomočnik kapelnika in dirigent, dobil pa je tudi naredniški čin. Ta svoj položaj in življenje v Mariboru je izkoristil za študije na Konservatoriju v Ljubljani, uspešno pa je opravil tudi kapelniški izpit v Beogradu. 1927 je bil postavljen za kapelnika vojaške godbe v Trebinju, ki jo je moral šele osnovati. Po dveh letih je predsedal med civile. Postal je kapelnik tovarniške godbe v Dugi Resi za dve leti, nato pa je 1931. leta prišel za mestnega kapelnika v Ptuj, kjer je bil tudi profesor na glasbeni šoli. Tu se začelja tudi njegovo revolucionarno delo. V njegovem stanovanju se sestaja mestni partijski komite. Končno pride 1936. leta v Ljubljano, kjer postane član tedanjega radijskega orkestra, v katerem je nastopal kot flautist in kot drugi dirigent. Ves ta čas deluje kot simpatizer partije in 1940 mu prof. F. K. v imenu radijskega klerikalnega vodstva sporoči, da kot komunist ne more biti več dirigent radijskega orkestra.

»Takrat, ko ste me sprejemali v službo, niste postavljali nobenih političnih pogojev,« je ozlovoljeno dejal Bernard, »jaz pa zaradi tega ne bom menjal svetovnega nazora.«

Bernardu so tedaj vzeli tudi pavšal za priredbe narodnih in drugih skladb, da bi to delo lahko mnogo dražje plačevali »politično« zanesljivemu člove-

ku. Ta pa dela ni opravljal tako dobro kot Bernard in klerikalci so morali kloniti, Bernard pa je požel moralno in tudi gmotno zmago.

Potem je prišla vojna. Nemška štuka je uničila radijsko oddajno postajo v Domžalah, tedanji uslužbenci Radia Ljubljana pa so dobili trimesečno odpravnino. Ker so po prihodu Italijanov radio prevzeli fašisti in ker se je bil medtem Bernard že ves posvetil revolucionarnemu delu, si je našel službo v opernem orkestru. Od oktobra 1940 leta je bil namreč član KPS in na njegovem stanovanju so dobivali zatočišče vodilni organi partije. V operi je vodil prvo partijsko celico, bil pa je tudi sekretar Osvobodilne fronte med glasbeniki vse do svoje aretacije.

Nevarno je postalo že tedaj, ko so pri Bernardu aretirali Franca Leskoška, ki je potem iz zaporja pobegnil. Po tistem so partijski voditelji prihajali k Bernardu le občasno. Dalj časa sta se pri njemu skrivala samo še Miloš Zidanšek in Vera Slandrova. Toda 23. februarja 1942 so Italijani Bernarda zaprli na podlagi znanega klerikalnega denunciantkega seznama. Bil je najprej tri tedne v Šempetterski vojašnici, nato pa so ga 19. marca odpeljali v padovanske zapore. V Padovi je bil zaprt skupaj s pok. prof. Francetom Kidričem, dr. Markom Marušičem in drugimi. Tu je koncipiral tudi svoji najpomembnejši partizanski skladbi »Jetniško harfo« in »Barkarolo«.

Iz Padove so ga odvedli v Ferraro, nato pa je bil konfiniran v Gissi v Abruzzih. Tam je pomagal organizirati odporiško gibanje. Delovanje te skupine antifašistov je veliko pripomoglo zlasti pri transportiranju tistih bivših internancev in konfinirancev, ki so se hoteli boriti s Titovimi partizani. Novembra 1943 je tudi sam Filip Bernard odšel po tej poti skozi frontno črto v Gravino. Tam je najprej postal politični komisar taboriščne straže, nato pa komisar sprejemnega taborišča. Tu je napisal »Uverturo Bilečank«.

Iz Barija je prek Visa odšel v Split ter postal referent za kulturo in prosveto pri štabu 20. udarne divizije. S to divizijo je po hudih bojih v Liki in na Krasu prišel 2. maja 1945 v Trst. Tam je bil demobiliziran in vključen v propagandno komisijo za Primorsko. Organiziral je delo v Teatru Verdi, osnoval Filharmonijo in deloval v zborih, junija 1945 pa se je vrnil v Ljubljano. Kasneje je deloval kot poklicni glasbenik in glasbeni organizator še v Mariboru, na Jesenicah in v Ljubljani kot arhivar v Filharmoniji, upokojen pa je bil 1951. leta pri RTV Ljubljana kot šef diskoteke. Potem je spet odšel v delavski Maribor za kapelnika železničarske godbe. Tam se je dokončno ustalil in tam tudi slavi svoj jubilej.

Lepa vrsta skladb se je nabrala v Bernardovem glasbenem arhivu: Elegija, Lirična suita, Otroška suita, Fantazija za violino in orkester Lejla, Rapsodično kolo, Scherzo, že omenjene Jetniška harfa, Barkarola in Uvertura Bilečanka, pa še Partizanske zgodbe in Otroški karneval, glasba za film Partizanski dokumenti ter končno priredbe za orkester in pihalne godbe venčkov Jutranja zarja, Snubaške pesmi, Mlada pota in Slovenski fantje. Pogrešamo le to, da bi Bernardove skladbe prišle večkrat v radijski in televizijski spored. Nekdanji borci se želimo zlasti Barkarole, Jetniške harfe in Uverture Bilečanka, pa tudi Rapsodično kolo nas spodbode k razmišljanju o veličini osvobodilnega boja, o velikih kulturnih vrednotah, ki so jih ustvarili ljudje Bernardovega kova. Zlasti letošnje praznovanje 30. obletnice Osvobodilne fronte in 30. obletnice upora proti okupatorju bi bila priložnost, da s predvajanjem njegovih skladb počastimo tudi jubilej skladatelja in proletarca Filipa Bernarda.

FRANCI STRLE

Predvojni radijski orkester. Tretji z leve stoji flautist in drugi dirigent orkestra Filip Bernard

ZANIMIVOSTI

Žilnikov kapital

Najnovejši film Zelimira Žilnika, ki ga je začel snemati 8. aprila letos v Novem Sadu, bo vseeno politični film. Pred nekaj meseci je namreč ta mladi novosadski režiser in scenarist izjavil, da njegov novi filmski načrt ne bo imel nikakršne zveze s politiko. Kaže, da je Žilnik medtem spremenil osnovno idejo filma »Svoboda ali strip«, kar potrjuje tudi nov naslov »Kapital ali odmiranje države«. V filmu bodo sodelovali igralci raznih narodnosti in vsak izmed njih bo lahko govoril v svojem materinem jeziku. — To bo prvi marksistični muzikal in hkrati lahko tudi povod za odkrito soočenje mišljenj o vprašanju smisla revolucionarnih akcij, študentskega gibanja pri nas in v svetu! — je dejal Zelimir Žilnik. Zanimivost: Nedolgo tega je avtor filma »Kapital ali odmiranje države« pripotoval tudi v Ljubljano in posnel demonstracije študentov na Aškerčevi ulici. S tem snemanjem je sklenil dokumentarni del svojega filma, tako da bo lahko prešel na snemanje igranih prizorov.

Past za generala

V Mostarju, Sarajevu in Beogradu, kjer so bile doslej premiere

filma »Past za generala«, se delo režiserja Mikija Stamenkovića nahaja na vrhu lestvice najbolj gledanih domačih filmov. Film, ki govori o zajetju Draže Mihajlovića, so že odkupile vse vzhodnoevropske države, na ogled pa so ga poslali v Francijo in na Japonsko. V glavnih vlogah nastopajo: Ljuba Tadić, Bekim Fehmiu, Jelena Jovanović-Zigon (na sliki), Rade Marković in drugi.

Popovičevi spomini

Koča Popovič je od dne, ko je med narodnoosvobodilno vojno postal poveljnik proletarske brigade, pa do danes pisal dnevnik. Iz zapisanega ni bila objavljena niti črka! Sliši pa se, da član sveta federacije Koča Popovič v zadnjem času pridno zbira fotografije iz vojnih dni. Svojih namenov ni razkril, vendar je povsem mogoče, da pripravlja objavo spominov.

Tito na kanadski TV

Kanadska televizija je pod naslovom »Tito — simbol hrabrosti« prikazala enourni oddajo o jugoslovanskem predsedniku. Avtor oddaje je znani kanadski publicist William Stevenson, ki si je pri uresničitvi svoje zamisli pomagal tudi z dokumentarnim gradivom o Titovih akcijah in odločitvah v najbolj usodnih dneh jugoslovanskih narodov in zadnjih desetletjih. Program »V torek zvečer«, v okviru katerega je bila prikazana oddaja, sodi med najbolj gledane v Kanadi. Kritiki enega izmed vodilnih tamkajšnjih časnikov je zapisal, da oddaja »prepričljivo prikazuje, kako impresiven je bil razvoj Titove osebnosti od revolucionarja do vojaka in državnika.«

ZANIMIVOSTI

Žalosten rekord

Američani so v šestih letih vojne v Indokini odvrgli iz letal toliko bomb, da na vsakega prebivalca — moške, ženske in otroke — Južnega in Severnega Vietnam, Laos in Kambodže pride po 123 kilogramov razstreliva. Na omenjene dežele so v tem času odvrgli skupno 5.600.000 ton bomb, kar je skoraj dvakrat toliko bomb, kolikor so jih ZDA porabile v vsej drugi svetovni in korejski vojni skupaj.

Brezdimni motorji za Concorde

Pred kratkim so začeli preskušati novo različico motorjev, namenjenih za francosko potniško letalo Concorde, ki se odlikuje po tem, da iz curka izloča dim, poleg tega pa ima tudi večji potisk od drugih motorjev te vrste. V teh motorjih gorivo skoraj povsem zgori (99,8%), ostajajo le nestrupeni CO₂ in vodni hlapi.

Usmerjanje bomb z laserji

Iz britanskih virov je znano, da Američani usmerjajo bombe v Vietnamu z laserji, pri čemer hkrati napadajo dve letali. Laserskih žarkov, s katerimi usmerjajo bombe, nasprotnik ne more ne motiti ne zavrniti. Sicer pa ta sistem niti ni tako nov, saj so ga Američani uporabljali za uničenje podzemeljskih zaklonišč v Laosu že pred tremi leti.

Trdijo, da je ta sistem zanesljivejši od sistema Bullpup. Letalo s sistemom Bullpup se mora namreč cilju zelo približati in zato ga obramba na tleh lahko sestrelji.

Razmere na sovjetsko-kitajski meji

Po podatkih londonskega inštituta za strateška preučevanja je Sovjetska zveza osredotočila vzdolž nezanesljive sovjetsko-kitajske meje kakih 32 divizij in približno tisoč bojnih letal. Tudi na kitajski strani so decembra okrepili vojaške sile. Po istih podatkih so Kitajci začeli izdelovati svojo različico sovjetskega srednjega bombnika Tu-16, ki je med drugim namenjen tudi za prevažanje atomskih bomb.

Sovjetska pomoč Egiptu

Londonski inštitut za strateška preučevanja je pred kratkim objavil podatke o obsegu sovjetske vojaške pomoči Egiptu v letu 1970. Samo lani je Sovjetska zveza poslala v Egipt novih reakcijskih letal MIG-21 v vrednosti 2.500 milijonov dolarjev, več kot 300 lanserjev za protiletalske rakete SAM-3 ter 200 sovjetskih pilotov, 12—15.000 vojaških strokovnjakov in 4.000 svetovalcev. Vse kaže, da je lani prišla pod sovjetsko nadzorstvo vsa egiptovska vojaška politika.

Skupna vrednost sovjetske vojaške pomoči v lanskem letu naj bi znašala 4.800 milijonov dolarjev, kar je izredno visoka številka, če upoštevamo, da je od junjske vojne leta 1967 do danes Egipt dobil od Sovjetske zveze »le« za 10.800 milijonov dolarjev vojaške pomoči.

Nezadovoljstvo v kanadski vojski

Tudi kanadska vojska se ubada s podobnimi kadrovske problemi kot večina drugih armad. Anketa, ki so jo pred kratkim izvedli, je pokazala, da se 70% pripadnikov oboroženih sil pritožuje nad težkimi pogoji dela, nizke plače in zapostavljenosti v primerjavi z drugimi službami. Kanadske oborožene sile, katerih pripadniki so profesionalci, vsako leto zapusti 400 do 500 ljudi. Ker je usposabljanje vojaškega kadra zelo draga zadeva, je to velik izdelek.

Največ kadra odhaja iz kopenskih enot, nekoliko manj pa iz letalstva in mornarice. Kanadska vlada pa kljub temu ne namerava povečevati plač in zato je vprašanje, kako odstraniti vse te težave, še vnaprej odprto.

Pridobivanje mladine za vojaško službo

V Ameriki je po radiu, televiziji in v tisku zelo močna propaganda za stopanje mladine v vojsko. Letos bodo v te namene porabili osemnajst, v naslednjem letu pa kar petindvajset milijonov dolarjev, poroča dopisnik agencije TASS iz Washingtona.

Zadnji Hitlerjev poskus, da potek vojne preusmeri v svojo korist, je bila tako imenovana ardenska nasprotna ofenziva. Göringova naloga je takrat bila, da s svojim letalstvom onesposobi čim več zavezniških letal že na tleh in tako odločilno pripomore k uresničitvi Hitlerjevih želja.

Načrt letalskega maršala Göringa je bil sprejet z navdušenjem. Ko bodo zavezniški ostali brez letal, potem kopenskim armadam ne bo težko prebiti se prek Ardenov in ponoviti uspeh iz leta 1940, ko so Nemci s prodorom čez Ardeno, česar ni nihče pričakoval, Francoze pošteno presenetili.

Na Göringov ukaz so izza zahodne fronte v smeri Francije, Belgije in Nizozemske osredotočili kar največ bombnikov in lovskih letal. Göring je letališča onstran fronte dobro poznal. Na posnetkih, ki so jih prinesla izvidniška letala, je bilo videti, da so polna zavezniških letal.

Zadnjega decembra 1944 je v zahodnem delu Nemčije bilo v zraku zelo živahno. Skupine letal so se druga za drugo spuščale na letališča in se pred zračnim opazovanjem takoj maskirale. Mehaniki so bili na vso moč zaposleni, orožarji pa so dovažali strelivo in ga zlagali v zaboje v krilih. Do noči je bilo že vse pripravljeno, toda oficirji in piloti še vedno niso vedeli, kam jih nameravajo poslati.

Akcija Herman

Zvečer je nepričakovano prispel s svojim spremstvom Herman Göring in zbranim letalcem sporočil, kakšna naloga jih čaka naslednjega dne: uničenje zavezniških letal na njihovem delu fronte.

Praznovanje Novega leta so omejili le na dobro večerjo, nato pa so pilote poslali spat. Zjutraj so dobili natančne naloge. Načrtovano nasprotno ofenzivo je častihlepn letalski maršal nazval kar po sebi — »akcija Herman«. Zračne ofenzive naj bi se udeležilo 650 lovcev in lovskih bombnikov focke wulf in 450 lovcev messerschmidt 109, vzleteli pa naj bi z dvajsetih letališč. Cilji so bili natančno določeni. Vsak pilot je dobil karto, na kateri je bila narisana njegova pot do cilja in nazaj.

Ob 7.45 so bila nemška letala že v zraku. Na čelu so leteli dvomotorni bombniki, ki naj bi v nizkem poletu popeljali lovce in lovske bombnike nad zavezniška letališča. Po jutranji megli, zasneženi pokrajini in praznem nebu je bilo sklepati, da bo nemški načrt uspel.

Toda nekatera zavezniška patroljna letala so skupine nemških letal, ki so v nizkem poletu hitela proti zahodu, le opazila. Eno od njih je nemudoma poslalo v svoj operativni center prek radijske postaje tole obvestilo:

»Približno 200 sovražnikovih letal leti v kurzu 320 stopinj!«

Ob 8.05 je bil na nekem belgijskem letališču dan alarm. Bilo pa je že prepozno. Vzletišče je po dežju, ki je padal prejšnjega dne, poledenelo in lov-

Po poteh partizanskih kurirjev

Letos bomo že petnajstič zapored proslavili obletnico osvoboditve mesta Ljubljane v okviru 30-letnice OF. Letošnji pohod se bo odlikoval z doslej največjo množičnostjo.

Nekdanji partizanski kurirji, ki vse skozi po osvoboditvi obiskujejo partizanske kraje, se bod ov tem letu 8. maja zbrali v Jevnici, kjer je bil glavni prehod prek reke Save, iz Štajerske na Dolenjsko. V zvezi s tem obveščamo nekdane partizanske kurirje, da javijo svojo udeležbo najkasneje do 4. maja odboru kurirjev NOV, Cigaletova 15, Ljubljana.

Obrambna vzgoja

Tisoč letal v plamenih

cem ni in ni uspevalo, da se dvignejo v zrak in sestavijo bojne skupine. Ob 8.30 so po letališču že treskale nemške bombe, mnoga letala pa so se vnela.

Nemška letala so zavezniška letališča napadala v zaporednih valovih. Presenečenje je bilo toliko večje, ker so se nemška letala približala v nizkem letu in jih zato zavezniški radarji vse do zadnjega niso opazili. Kake organizirane obrambe sploh ni bilo.

Pokopališče spitfirov

Na belgijskem letališču je bilo več sto raznih letal, med njimi tudi štiri eskadrilje s po 12 lovcev tipa spitfire. Ker so bila tla razmočena, so letala osredotočili na nekoliko bolj suhem delu letališča. Na nasprotni strani, v zahodnem delu letališča, so bile »leteče trdnjave« ter transportna in razna druga letala. Povrh vsega pa letala niso bila pokrita z maskirnimi mrežami. Čeprav je to bilo strogo obvezno. Na zasneženem letališču je bilo razločno videti vsako letalo posebej. Bržkone pa tudi mreže ne bi dosti pomagale, saj je letališče praktično ostalo brez vsake zaščite iz zraka. Srednje in težko protiletalsko topništvo, ki naj bi ga varovalo pred sovražnikovim letalskim napadom, so bili umaknili, zadržali pa so le nekaj baterij lahkega topništva in protiletalske mitraljeze, kar je bilo za toliko letal odločno premalo.

Zaradi poledice zjutraj ni vzletela običajna lovska patrolja, vzletišča pa tudi niso posuli s peskom. Nekoliko kasneje se je lovska patrolja le dvignila v zrak z nalogo, da ugotovi, kakšne so v bližini letališča vremenske razmere. Vodja patrolje je kasneje sporočil, da je vzlet možen, toda pri pristajanju naj piloti nikar ne zavirajo prenačlo. Nato bi se moral dvigniti v zrak Dave Hurling s svojo eskadriljo, toda njegovih dvanajst spitfirov se je po zmrzali komaj prebilo do piste. Tam pa je bilo treba čakati, dokler ni pristala lovska patrolja in dokler ni eskadrilja dobila dodatnih ukazov.

Nenadoma so zaslišali strašno bučanje letalskih motorjev. Iz vzhodne smeri se je letališču bližalo kakih šestdeset messerschmittov in focke wulfov. Vendar se sprico tega sprva ni nihče vznemirjal, ker so jih vsi imeli za ameriška letala. Ko pa so se oglasili mitralješki rafali in topovski strelji, je postalo očitno, da gre za napad sovražnikovih letal.

Že s prvimi strelji so bili zadeti trije spitfiri v zahodnem delu letališča. Letala so se takoj vnela. Piloti so izskočili in stekli proti zaklonom. Komandir eskadrilje Dave pa ni želel postati sovražniku cilj. Dodal je plin in kmalu zatem je bil že v zraku. Priletel pa je prav v skupino sovražnikovih letal, ki jih je takoj začel obstreljevati z vsemi topovi. Eno izmed nemških letal je v plamenih strmoglavilo na rob letališča, kmalu pa mu je sledilo še drugo. Toda spitfiri je bil prepočasn, da bi se mogel z nemškimi lovci boriti enakovredno. Nemški topovi so ga razcefrali in sklatili na tla.

Tisti, ki so bili na tleh, so iz svojih zaklonov lahko opazovali, kako Nemci kar po vrsti napadajo in zaigajo njihova skoraj nova letala. Šibko protiletalsko topništvo jim je sicer skušalo to preprečiti, vendar je kmalu umolknilo. Zmanjkalo mu je namreč streliva! Nemci so na nebu povsem zagospodarili in so delali, kar se jim je ljubilo.

Nenadoma so nad letališče prileteli štirje spitfiri, ki so se vračali s patroljiranj. Prišlo je do kratkega spopada in tako rekoč v hipu je bilo sestreljenih šest nemških letal. Toda sovražni-

kova premoč je bila le prehuda. Ko jim je zmanjkalo streliva, so se spitfiri naglo umaknili proti zahodu. Kmalu zatem so se naveličali tudi Nemci in hitro odleteli v nasprotno smer, proti vzhodu.

Za seboj so pustili goreče letališče. Med njihovim napadom je bil ubit en pilot, devet pa ranjenih, toda uničeni so bili skoraj vsi lovci, na zahodni strani letališča pa so gorele mnoge »leteče trdnjave« in transportna letala.

Nesreča v sreči

Nemški letalski napad ni prizadel le večje skupine angleških lovskih bombnikov tipa tempest, ki so prav takrat bili nad Nemčijo, in treh letališč. Povsod drugod pa so nemška letala povzročila pravo razdejanje. Tako na primer so Nemci samo na bruseljskem letališču uničili na tleh 123 »letečih trdnjav«, transportnih letal, lovcev in lovskih bombnikov, na letališču pri Eidhofnu pa vso kanadsko lovsko skupino s 124 letali in skupino spitfirov, ki so imeli poljske posadke.

V tej nezaslišani akciji, ki je trajala le slabo uro, so nemška letala uničila zaveznikom na tleh več kot 800, onesposobili pa povrh tega še kakih 200 letal, medtem ko so sami izgubili le 97 letal.

Ko je Göring to zvedel, si je od zadovoljstva mel roke. Toda njegovega veselja je bilo kaj hitro konec.

Po končanem napadu so se nemška letala vračala domov čez Ren, letela pa so prav tako nizko pri tleh kot takrat, ko so hitela v napad. Nenadoma pa se je zgodilo nekaj, česar ni nihče pričakoval: nemško protiletalsko topništvo je začelo streljati na lastna letala! Nemški topničarji so bili namreč prepričani, da gre za zavezniški masševalni napad. Njihov ogenj je bil tako zelo učinkovit, da so v najkrajšem času sklatili kakih dvesto letal.

Skupne nemške izgube so potemtatem znašale približno 30 odstotkov, kar je bilo za takratne razmere naravnost katastrofalno. To je bila Pirova zmaga. Še večji poraz so Nemci doživeli na tleh. Po nekaterih začetnih uspehih je bila njihova ofenziva zaustavljena, štiri mesece kasneje pa so morali podpisati brezpogojno kapitulacijo.

OBVESTILO BORCEM

3. BATALJONA VDV

Obveščamo vse borce 3. bataljona 1. brigade VDV, da bo v okviru proslav 30-letnice vstaje slovenskega naroda v Mirni na Dolenjskem 6. junija proslava krajevnega praznika. Ob tej priložnosti bo občinska skupščina Trebnje podelila domici našemu bataljonu. Prosimo vse borce 3. bataljona 1. brigade VDV, da pošljejo prijave s točnim naslovom o udeležbi na proslavi na naslov: krajevna skupnost Mirna na Dolenjskem. Program proslave bomo pravočasno objavili v »TV-15«.

Odbor 3. bataljona
1. brigade VDV

Vedrog

Za vas in vašo družino prijetno presenečenje: zobna pasta

Signal

Z rdečimi progami heksaklorofena, ki ščitijo vaše zobe 24 ur dnevno.

Če boste uporabljali kremo Signal vsako jutro in vsak večer, bodo vaši zobje beli in zdravi.

Vedrog Ljubljana

DNEVNA SOBA FLORIDA EKSTRA

Zato vam priporočamo naše ekskluzivne udobne dnevne sobe

Florida extra
Aleksandra stereo
Patricia
Daniela
Claudia

BREST
POHIŠTVO

cerknica
jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

in ljudska zaščita

Preiskovalci morskih globin

V nenehnem boju za prestiž se velikim vojnim mornaricam zde zelo pomembni tudi pripomočki za podmorsko detekcijo (odkrivanje). To pa ne le zaradi potrebe po protipodmorniški obrambi, ampak tudi zato, da bi povečali ofenzivno moč lastnih podmornic. V spopadih pod morsko gladino je namreč silno pomembno, kdo prvi odkrije cilj in prvi uporabi svojo oborožitev.

Znano je, da se podmornica nikoli ne more tako skriti, da njene navzočnosti ne bi odkrili. Izdajajo jo ropot strojev in vijakov (zlasti to velja za jedrske podmornice), magnetizem njegove trupa, toplotno in svetlobno žarčenje, električno polje okrog trupa, hidrodinamični pritisk in radioaktivni sledovi. Pripomočki za podvodno opazovanje so zasnovani prav na odkrivanju omenjenih znakov. Imajo pa jih lahko ladje (podmornice) in letala (helikopterji), ali pa jih spuste kar na morsko dno. Najbolj znani so pripomočki, ki uporabljajo zvočno (akustično) komponento. Mednje spadajo podvodni električni lokator, lovec šumov in hidroakustični plovec. Magnetsko komponento odkrivajo indikatorske pentlje in magnetometri ali magnetni detektorji, infra rdeče naprave odkrivajo podmornico po topli vodi, ki jo pušča za seboj, za vizualno opazovanje pa uporabljajo televizijo.

Podvodni električni lokator (PEL) je še nadalje ostal na čelu zanesljivih naprav, s katerimi je moč pod vodo odkrivati ljudi, podmornice in druge objekte (mine in podobno). PEL postaja čedalje učinkovitejši (po 2. svetovni vojni se mu je doseg povečal 4–5-kratno). V zadnjem desetletju ga imajo tudi protipodmorniški helikopterji, s čemer je postalo raziskovanje morskih globin hitrejše, obsežnejše in varnejše. Druga novost je pa v tem, da ladijski PEL lahko spuščajo v razne globine, torej tudi pod vodne plasti, ki otežujejo prodor ultra zvočnih valov. S to napravo je mogoče odkriti celo do 40 kilometrov oddaljeno podmornico.

Lovec šumov se razlikuje od PEL predvsem po tem, da ne oddaja ultra zvočnih valov in potem lovi njihov odmev, ampak je njegova vloga samo pasivna: njihovi hidrofonni le prisluškujejo. Zato se z ničemer ne izdaja, prestraža pa lahko šume, ki prihajajo iz daljave do 130 kilometrov. V vsakem primeru pa mora nasprotnikovo jedrsko podmornico odkriti, ko je ta oddaljena vsaj 20, klasično podmornico pa na razdaljah kakih 10 kilometrov. Iz morskih globin je mogoče s to napravo loviti tudi šume, ki jih povzročajo površinske ladje. V tem primeru zavis njen doseg od moči in vrste ladijskih strojev, od števila pomožnih naprav, od sistema črpalk in oblike vijakov. Vsekakor pa je moč tako odkriti do 20 kilometrov oddaljeno ladjo. Če je hidroakustik dovolj izkušen, bo po ritmu, moči

in frekvenci šumov zlahka ugotovil, za kakšno ladjo gre.

Najnovejši dosežek je panoramski lovec šumov. Ta na zaslonu avtomatično pokaže lego ladje, ki povzroča šume.

Hidroakustični lovci delujejo podobno kot lovci šumov, le da ne morejo razločevati posameznih šumov in se naravnjavati v zaželeno smer. Proizvajajo jih množično, da bi jih v primeru potrebe lahko razpostavili tam, kjer bi to razmere zahtevale. Hidroakustični plovci obalskega tipa so povezani s sprejemnimi postajami s kablom, po katerem dobivajo energijo in prenašajo šume, vse druge pa so opremljene z baterijami in radijskimi oddajniki. Obratujejo pa lahko do sedem dni.

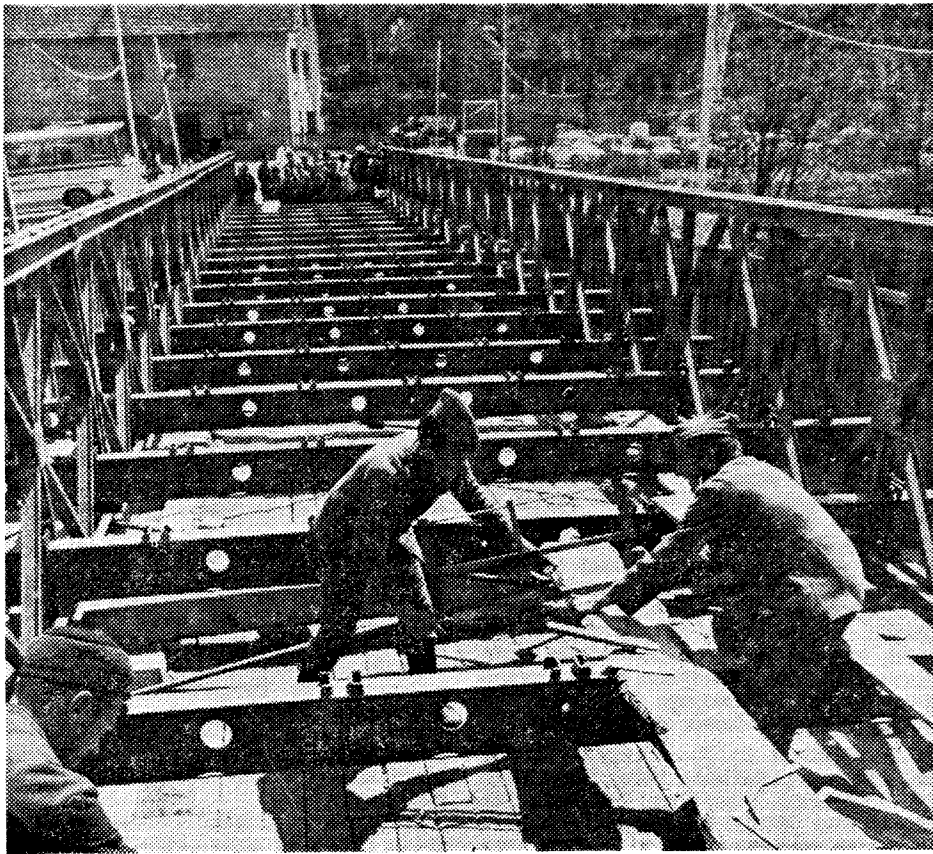
Indikatorske pentlje polagajo na dostopnih k oporiščem, pristaniščem in sidriščem. Če mimo njih plove kaka podmornica, bo magnetska komponenta sprožila v pentlji električni impulz, ki se prenaša na alarmne naprave.

Magnetski detektorji ali magnetometri spadajo med obvezno opremo protipodmorniških letal in helikopterjev. Te naprave postajajo vse bolj občutljive in nanje zemljin magnetizem ne vpliva. Podmornico je mogoče s temi pripomočki odkriti na razdaljah nekaj sto metrov in v globini do 200 metrov, kar pa vse zavisi od velikosti podmornice, razmagnetiranja podmornice oziroma zamenjave nekaterih podmorničnih delov z antimagnetnim materialom.

Infra rdeče naprave odkrivajo podmornico v globinah do 200 metrov po njeni topli sledi. Pripomočki te vrste, s katerimi so opremljena letala in helikopterji, so tako zelo občutljivi, da zaznavajo temperaturne razlike vode, ki niso večje od 0,005 stopinj.

Podvodna televizija tudi pomaga pri prodiranju v morske globine. Televizija je uspešno opravila izpit pri iskanju ponesrečenih podmornic v velikih globinah, sedaj pa jo že uporabljajo pri vseh vrstah podvodnega opazovanja. Znano je, da je batiskaf »Trieste«, ki je bil opremljen s podvodnimi televizijskimi kamerami, posnel ostanke podmornice Tresher, čeprav ležijo 2500 metrov globoko. Najnovejše kamere lahko spuste v globine, uporabljajo pa jih lahko med vožnjo ali na pogrezljivi platformi, ki se giblje s pomočjo posebnega sistema za samousmerjanje. Zato ladja ali podmornica, ki ima tak televizijski sistem, lahko nenehno nadzira tisti del svoje ga trupa, ki je v vodi, ali pa neposredno okolico. Podvodno televizijo uporabljajo tudi za zaščito morskih oporišč pred napadi pomorskih diverzantov.

Znano je, da te naprave izdelujejo Američani, Rusi, Zahodni Nemci in Angličani. Strokovnjaki teh dežel si zlasti prizadevajo, da bi dosegli nove izboljšave predvsem glede globine snemanja, načina oddajanja slik in kako dobiti različne slike tudi v motni vodi.

Jeklen most v Litiji, ki so ga inženirske enote JLA popravile v rekordnem času dveh dni — kar priča o visoki sposobnosti in vsestranski pripravljenosti naše armade. (Foto: Edi Selhaus)

Notranjski odred in Tomšičeva brigada

Piše: FRANCI STRLE

Borci bataljona Miloša Zidanška (3. bataljona Notranjskega odreda) pri kosilu nad Gornjimi Poljanami, julija 1942

Naredba glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet z dne 4. aprila 1942 o reorganizaciji slovenskih partizanskih čet že omenja Notranjski odred. Ko govori o ustanovitvi štirih grup odredov, določa, da spadajo v 3. grupo odredov Dolenjski, (Belo-kranjski) Notranjski in do nadaljnje odredbe še Primorski odred. V naslednji naredbi iz istega dne postavlja tudi štab 3. grupe odredov in sicer: za komandanta dotedanjega bataljonskega komandanta Mirana Bradača (Mirka Bračiča), za njegovega namestnika dotedanjega komandanta odreda Stefana Korena (Ivana Jakiča-Jerina), za političnega komisarja grupe pa dotedanjega politkom. odreda Antona Hartmana (dr. Aleš Bebler, ki ga poznamo tudi pod partizanskimi imeni Andrej Tratnik in Primož). Ob tem moramo povedati, da se kasneje ustanovi še 5. grupa odredov, katere operacijsko področje obsega predele zahodno od Kočevskega roga in Male gore, tj. Belo krajino, Suho Krajino in preostalo Dolenjsko, 3. grupi odredov pa ostane ozemlje zahodno od te meje in se skoraj ujema z nakazanim operacijskim področjem Notranjskega v uvodu tega sestavka. Tako bi se 3. grupa odredov lahko imenovala tudi Notranjska grupa odredov.

Če držimo, da so naredbe Glavnega poveljstva slovenskih partizanskih čet razvoj partizanskih enot šele nakazovale in ga torej datumsko prehitovale, to nikakor ne velja za naredbe, ki jih je izdal štab 3. grupe, ampak prej obratno. Tako pravi Naredba tega štaba z dne 24. aprila 1942 o formiranju Dolenjskega in Notranjskega odreda ter Proletarske udarne patrulje, da Notranjski odred sestavlja dva bataljona in sicer: 1. bataljon sestavljajo čete bivšega (3. partizanskega) bataljona Ljube Serčerja, ki naj še nadalje nosi ime narodnega junaka Serčerja (1. četa, Rakovska četa, Severna obmejna in Primorska četa); za komandanta 1. bataljona Notranjskega odreda imenuje Luko Suhodolca (Toneta Vidmarja), za njegovega namestnika Martina Černeta in za politkomisarja Toneta Debevca (Antona Kovača), in 2. bataljona (ta se je ustanovil že 16. aprila), ki ga tvorijo 1., 3. in 4. četa bivšega Južnodolenjskega bataljona; za komandanta 2. bataljona Notranjskega odreda imenuje Stjenko Knapi (Bojana Polaka), za njegovega namestnika Vasjo Izanca (Jožeta Klanjška) in za politkomisarja Anteta Novaka. Dva dni pred izidom te naredbe pa je imel Notranjski odred v resnici že tri bataljone. Iz bataljona Ljube Serčerja se namreč 22. aprila odvoji 3. četa (Rakovska) in tako se osnuje bataljon Miloša Zidanška oziroma 3. bataljon Notranjskega odreda.

Ob omembi Rakovskove čete je treba poudariti, da so prvi borci za to četo prišli iz Raketa v gozdove Loške doline že konec februarja, vsa četa pa se je zbrala najpozneje do 20. marca 1942 in ni odšla z Raketa šele aprila 1942, kot je navedeno v

opombi na strani 154 Zbornika dokumentov in podatkov, del VI., knjiga 2.

O tem natančno govori članek Janeza Kranjca, spopolnjen s podatki, ki jih je dal Tone Prevec—Dimač, objavljen v Borcu 1954, str. 83. Prav tako pa to potrjuje tudi Stanko Semič—Daki v sestavku »Od Leteče patrulje do Tomšičeve brigade« (Ljudska pravica letnik 1950, 12. do 18. julija). Navedba namreč, da je po ustanovitvi Leteče patrulje in po odhodu s Travnice proti Mokrecu (20. marca 1942) s patruljo na Raci gori že naletel na taborišče Rakovčanov. Povedati je treba nadalje, da je Rakovska četa v aprilu in začetku maja 1942 izvedla sijajne bojne akcije, pobila mnogo Italijanov in zaplenila veliko avtomatskega orožja. Prav ti uspehi so privedli do ljudske vstaje v Cerkljiški kotlini, Loškem potoku in v okolici Čabra, privedli pa so tudi do ustanovitve bataljona Miloša Zidanška. Komandant tega, tretjega bataljona Notranjskega odreda je postal Stane Kovač—Smeli, politični komisar Rafael Kovačič, pomočnik kom. bataljona pa Dušan Zorc—Martin. Bataljon je imel 4 čete in letečo skupino. Komandir 1. čete je bil Ivan Mohorič—Miha, politični komisar Anton Kovač—Branko, komandir 2. čete Anton Bavec—Cene, politični komisar za Jernej Arko—Črtomir, komandir 3. čete Zdravko Turk—Kotnik, politični komisar Borivoj, komandir 4. čete Pero Ožbolt, politični komisar Albin Logar—Dane in komandir leteče skupine Ivan Slabe—Lisjak, politični komisar pa Franc Mekina—Borut. Sredi junija je bataljon Miloša Zidanška (3. bataljon Notranjskega odreda) štel je 426 borcev in funkcionarjev, oborožen je bil z 19 puškomitraljezi in enim težkim mitraljezom, s 308 puškami, 216 bombami in 36 pištolami. Tu pa ni všteta Brkinska četa, ki ji je poveljeval Karlo Maslo in je tudi spadala v ta bataljon.

Z ustanovitvijo bataljona »Miloša Zidanška« pa razvoj prvega Notranjskega odreda še ni bil končan. Že v aprilu 1942 se v Polhograjskih Dolomitih ustanovi Horjulska četa kot 4. četa bataljona Ljube Serčerja (1. bataljona Notranjskega odreda). Njen komandir je bil Rado Pehaček. Po boju na Ključu 7. maja 1942 je število borcev naglo naraščalo. Kmalu sta se ustanovili dve četi in nato bataljon kot 4. bataljon Notranjskega odreda. V začetku junija je štel 122 ljudi, oborožen pa je bil z enim težkim mitraljezom, s 3 puškomitraljezi, 85 puškami, 2 tromblonskimi puškami, z 80 bombami in z 8 pištolami. Po številu orožja je bil torej znatno šibkejši od bataljona Miloša Zidanška.

Notranjski odred pa se je nadalje razvil tudi v okolici Iga, Turjaka in Sodražice, kjer so delovali Dakijeva Proletarska udarna četa in deli 1. bataljona Ljube Serčerja. Dakijeva Proletarska udarna četa je taborila nad Sarskim.

Nadaljevanje prihodnjio

VIDA ZAVRL:

OSVOBODITEV

Prve dni aprila 1945 so pričeli Švedi odvažati iz taborišča Ravensbrück francoske, belgijske, nizozemske, norveške in še druge jetnice iz zahodnih držav, med njimi tudi Nemke in Poljakinje. Le za jugoslovanske in sovjetske jetnice ni bila predvidena takšna rešitev. Vse bližje in močnejše grmenje sovjetskih topov je že oznanjalo skorajšnji konec vojne in s tem našega trpljenja. Noč in dan so prihajale kolone jetnic in spet odhajale — v neznanu. Zmeda je postajala iz dneva v dan hujša in v taborišču je vladalo napeto vzdušje, kaj bo in kako se bo vse to končalo.

Zadnje dni aprila je nenadoma prišel ukaz za popolno izpraznitev taborišča. V spremstvu paznic in stražarjev so nas, razen bolnic, odgnali na cesto, kjer je zavlada nepopisna zmešnjava. Med nami so se mešali bežeči civilisti in umikajoča se nemška vojska. Čez dan so nas brez oddiha gonili naprej. Le v poznih nočnih urah smo bile v kakšnem občestnem jarku deležne nekaj ur počitka. Med pohodom je pogosto odjeknil strel in končal življenje tisti, ki je omagala. Tako je nekega dne v prvi jutranji zori na cesti pred Wüstromom obležala na cesti tudi naša najmlajša koroška Slovenka. Nikoli ne bo moč ugotoviti števila žrtev teh pohodov, a ni jih bilo malo.

Med potjo smo bile priče mnogih razburljivih dogodkov, najhujši pa je bil tisti v noči pred prvim majem zadnjega leta vojne. Zvečer so nas paznice nagnale v barake taborišča Malchow. Čutili smo, da se nekaj pripravlja. Z Mico Ambrožičevo in Micko Jeršetovo nismo več vzdržale v baraki. Odšle smo ven in polegale kar po tleh, kjer je ležalo vse polno sotrpink. Zaspali nismo mogle, le šepetaje smo se pogovarjale. Tedaj smo opazile nekakšne temne sence, ki so neslišno švigale sem in tja. Nenadoma smo zaslišale močno pokanje in hrusč, koj zatem streljanje in strašne krike. Kakor bi odrezal, je spet vse utihnilo. V moreči tišini si še dihati nismo upale. Seveda ni nihče več spal. Zjutraj smo izvedele, da so Rusinje in Židinke ponoči vlomile v skladišče živin, pri čemer so tri ustrelili. V jutranjem mraku smo trudne in nepre-

verjetno naredili samomor. Nič nas niso motili. Vse preveč grozot smo doživeli, da bi nas to kaj ganilo ali celo strašilo.

Po štirinajstih dneh smo se vsaj malo odpočite in nahranjene — Rusi so nam nakazovali živež kakor svoji vojski — odpravile proti Lübbzu. Tu je bilo zbranih že okoli dvesto naših ujetnikov. Nameravali so nas z ladjo odpeljati nekam proti jugu, bliže domovini. Ladje nismo dočakali! Zato smo se »podjetnejši« v skupini, ki je štela petnajst moških in šest žensk, kar na lastno pest odpravili na pot Moški so poskrbeli za konje in vozila — platonski voz, staro pokrito kočijo in koleselj. Slednjega je vodil Niko Omerza. Pa ni nič kaj prida opravljal tega posla. Bolje znaš ravhati s čopičem, smo mu dejale. Tudi sicer smo živeli prav po cigansko. Pod vozom so bingljala vedra, lonci, kozice in drugo. Čas ni bil naš gospodar. Spali smo, kjer nas je pač zalotila noč — bodisi v občestnem jarku, na grajskem skednju ali v razkošnem gradu. V Göringovem lovskem gradiču nas je neke noči našla sovjetska patrolja. Kmalu so nam prinesli dva prašička, celo tele in nekaj kokoši. Sovjetski vojaki so sicer imeli strog ukaz, da domačinom ne smejo jemati hrane. Kako so to nabavili, pa res ne vem. Navadno smo se ustavljali v bližini naselij, da smo se lahko založili s hrano. Nekaj jih je odšlo v vas, drugi pa so ostajali pri vozilih. Kakšenkrat sem se tudi jaz priključila takšni odpravi. Izkoristila sem priložnost in nemškimi ženskam pripovedovala, kaj vse so počenjali z nami njihovi možje, bratje in sinovi. Hlinile so popolno nevednost in se celo zgražale, češ da nemški vojak česa takega ni zmožen. Pri naših vozovih so medtem že goreli ognji. Glasovi raznih domačih živali so oznanjali vrnitev nabavljalcev. Vsak izmed nas je nosil kakšen plen, kar mu je pač prišlo pod roko. Moj delež je bil — zahriplo grlo.

Dnevi so bili lepi, sončni in topli. Vsepovsod je dehtelo po bujno cvetočem, raznobarnem španskem bezgu. Pomladansko razpoloženje so nam kvarili skrb za svoje in žalostni prizori na cesti. Povsod so ležala napihnjena trup-

njo vas po priboljšek. Spominjam se, kako sem takrat obsedela na stopnicah neke hiše in uživala sončno toploto, ko v to tišino priporočeta dva voza s sovjetskimi minerc. »Od kod si?« me vpraša eden. »Iz Jugoslavije!« mu odgovorim. »Že, že, toda kaj si, Slovenka, Srbkinja, Hrvatice?« ne odjenja izpraševalec. Kazalo je, da dobro pozna našo državo! Pozneje je povedal, da so jih z Jugoslavijo seznanili pri učenju v neki padalski skupini, ki naj bi nam priskočila na pomoč. »Pot nam je preprečila bitka za Stalingrad!« je še dodal. Medtem sta se France in Krista vrnila praznih rok. Prijazni minerec je naročil svojemu tovarišu, naj nam kaj »kupi« za pod zob. Kaj hitro smo imeli na vozu dolgo, debele salamo in lepega prašiča. Ponoči pa je prišla taboriščna patrolja in z njo so odšli konj, koleselj in prašček. V taborišču je nastalo pravo žalovanje. Rusi so nam ga dali, Rusi so ga vzeli — sem si mislila in se ob tem od srca nasmejala.

odseku, pa je ves čas tekala po taborišču, se usajala nad nemarneži in zahtevala red in čistočo. Imeli smo tudi zdravniško ambulanto, kjer je med drugimi delal dr. Schwendt. Sovjetski poveljnik taborišča nam je dal celo radio, pisalni stroj in pisarniške potreščine. Ves dan in tudi do polnoči smo izmenoma poslušali radijska poročila, jih prevajali, tipkali in obešali na stanovanjska poslopja. Sprva sem to delo opravljal sama, tik pred likvidacijo taborišča pa ga je prevzela Lea Smaskova.

Velike težave smo imeli s petrovci. Ponoči so snemali našo zastavo in obešali Petrovo sliko, tudi po vseh oknih so jo imeli. Kje so jih toliko dobili, pa ne vem. Radijskim poročilom, zlasti tistim o razmerah doma, niso verjeli. Da jih potvarjamo, so govorili. Zato smo postavili radio na okno. Dotikrat je ravno ob kakšni pomembni novici prišlo do začasne oslabitve jakosti pri sprejemanju radijskih oddaj.

PRISLO JE PISMO

Kaj pa sem hotela drugega!

V zbirnem taborišču je bila pred vojno letalska častniška šola, med vojno pa taborišče za častnike — voine ujetnike. Povsod so bili prepleti cvetlični nasadi in okrasno grmičevje, vmes široke in asfaltirane ceste, v bližini pa veliko jezero. Kljub temu smo »ujetništvo« le težko prenašale. Ob našem prihodu je bilo v taborišču še več kot šest tisoč francoskih, belgijskih in drugih častnikov — ujetnikov. Že nekaj dni po našem prihodu se je pripeljala dolga kolona avtomobilov in v dveh dneh so vse odpeljali. Kmalu zatem so prišli po svoje rojakinje tudi Cehi, sovjetske državljanke pa so morale proti domu kreniti kar peš. Ostali smo samo še Jugoslovani: dva tisoč vojnih ujetnikov in spočetka dvesto šestdeset in pozneje kakih šeststo žensk. Med nami je bilo tudi nekaj izseljencev, predvsem Rusinov iz Vojvodine.

Začelo se je novo življenje.

Sprva so bili v vodstvu samo petrovci (pristaši kralja Petra) z vsemi žandarsko—strahovalnimi metodami. Ženske — med njimi mnoge za vsako delo nesposobne — smo morale lupiti krompir, luščiti grah in opravljati še druga dela. Na vrsto smo prišle vsak drugi dan. Takrat smo morale vstajati že ob šestih, medtem ko je domala vseh dva tisoč moških po mili volji lenarilo. Z Mico Ambrožičevo sva se temu odločno uprli. Za ta »prestop« naju je neki bivši narednik zaprl v klet. Sprva sva se temu smejali. Ker je bilo v »ječik« premrzlo, sva razbili šipo in pobegnili. Ko naju je ječar iskal, mu je nekdo zagrozil z Micinim možem — generalom in »junak« je izginil iz taborišča. S privoljenjem sovjetskega majorja, poveljnika taborišča, smo si izvolili lastno upravo in razne odbore: ekonomskega, higienskega, sanitarnega, propagandnega, kulturnega in druge. Zajela nas je prava aktivistična dejavnost, ki nam je vsaj malo lajšala hudo domotožje. Za poveljnika naše uprave smo izvolili nekdanjega aktivnega majorja, ki je bil dober in pravičen.

V pevskem in dramskem krožku sta bili zelo prizadevni Mima Zupancičeva in Marica Frecetova. Pripravili sta lep spored pevskih in recitacijskih točk in s tem gostovali celo v drugem zbirnem taborišču, v Neubrandenburgu. Milka Kocjan-Goršičeva se je posebno izkazala v govorih. Mica Ambrožičeva, ki je načelovala higiensko-sanitarnemu

Tedaj so nam očitali, da smo to namerno napravile. Nekoč je prišlo celo do streljanja, tako da je moral posredovati taboriščni poveljnik. Polagoma so se unesli: nekateri iz prepričanja, drugi so se potuhneli, najbolj zagrizeni pa so pobegnili. Mnoge so ubili tudi vlasovci, ki so tedaj ropali in ubijali po nemških cestah. Odtlej je imela naša zastava mir in Petrove slike so izginile.

Težave smo imeli tudi s kuharji in mesarji, povečini Rusini. Dobršen delež mesa in drugih živil je izginjal po stranskih kanalih, tako da je za kotle ostalo bore malo in še od tega so najboljše dobivali častniki. Temu smo se uprli in odredili strogo nadzorstvo. Kljub temu ni šlo brez preprirov. Doživela sem hudo noč brez spanja, ko je odpovedal glavni kuhar Djuro in nahujskal še druge, ker sem mu preprečila krajo. Kako bi bilo, če bi ostalo naslednji dan taborišče — okoli dva tisoč šeststo ljudi — brez hrane, nisem smela pomisliti. Vendar se je vse dobro končalo. Večina kuharjev je ostala in tudi Djuro se je vrnil, vendar ne več v kuhinjo. Poslej nam je sovjetska uprava po osebnih seznamih nakazovala živež kakor lastni armadi in ga izročala našemu ekonomskemu odseku. Tega je vodil odločni, pravični in dosledni Bosanec Trkulja. Pogrešali smo le zelenjave, ki smo jo bili najbolj željni in potrebni. Zato nam je poveljnik izdal dovolilnice, s katerimi smo lahko odšli do širnih in skrbno obdelanih polj, kjer je rasla mlada čebula, grah, špinaca, jagode in ribez. Kakor kobilice smo obrali vsa polja daleč naokrog tja do Brußsowa — kakih 30 kilometrov od Szczecina — nabrano naložili na vozove in odpeljali v taborišče.

Po dveh mesecih je naša dejavnost začela popuščati in prevzemalo nas je čedalje hujše domotožje. Ali so doma res čisto pozabili na nas? Zato je odšla iz taborišča v Prago tričlanska delegacija, da bi nam naše poslanstvo pomagalo do čimprejšnje vrnitve v domovino. Sovjetska uprava je začela kmalu zatem izpraznjevati taborišče Prenzlau in njegove stanovalce peš odpravljati v zbirno taborišče Neubrandenburg.

Nepopisno je bilo veselje, ko so 22. julija 1945 v to mrtvo tišino prirpotali štirje češki avtobusi in dva tovornjaka. Toda kaj je pomenilo teh nekaj vozil spricho več tisočev, ki smo vsi želeli samo domov. In vendar, začelo se je!

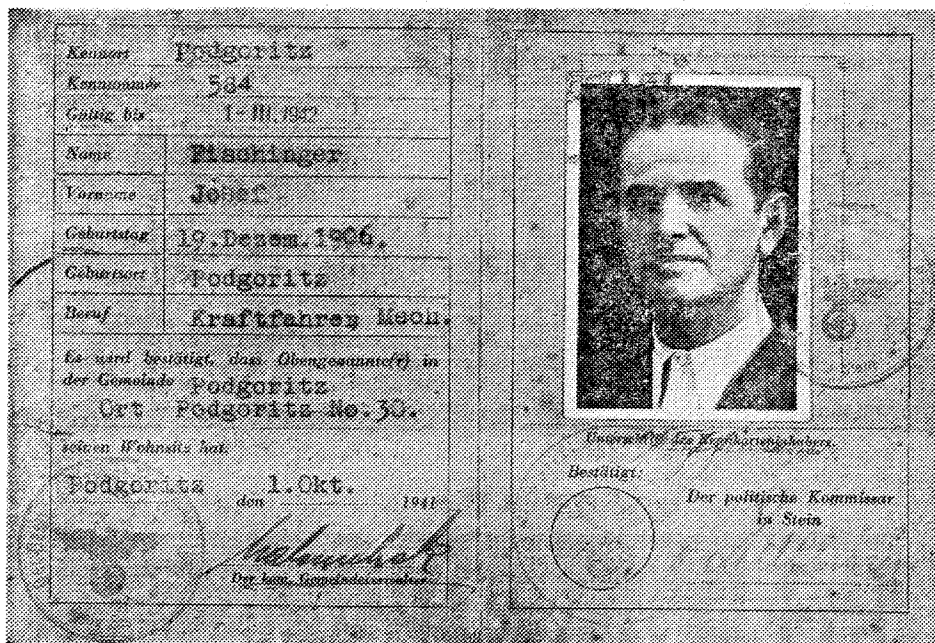
JETNICE PRI DELU

spane nadaljevale pot, a sedaj brez poživiljenih paznic, ki so ponoči neslišno pobegnile. Spremljali so nas le še starejši in bolj človeški stražarji.

Takšen je bil naš 1. maj 1945! Naslednjega dne smo z Mico Ambrožičevo in Micko Jeršetovo v primernem trenutku ušle iz kolone. S pomočjo nizozemskih ujetnikov smo se povsem obnemogle v mraku zavlekle na neki skedenj v vasi Brock na Meklenburškem. Tu smo 3. maja pričakale Rdečo armado in prav tu sta se srečali tudi anglo-ameriška in sovjetska vojska. Po daljšem prerekanju se je prva umaknila na določeno demarkacijsko črto. Pozneje smo se naselile v praznih hišah. V eni nas je bilo sedem in v drugi pet Slovenk. Spominjam se, da smo v drvarnici našle tri trupla. Iz strahu pred Rdečo armado je večina tamkajšnjih prebivalcev pobegnila, ti pa so

la taboriščnikov in taboriščnic, poškodovana vozila, mrtve živali in razbiti tanki s celotno mrtvo posadko. Vidni so bili sledovi hudih bojov, zlasti artilerijskih. Drevesa po gozdovih so bila do približno dveh metrov nad zemljo pokošena in okleščena. Še dalje proti vzhodu smo videli dolge kolone nemških vojnih ujetnikov. Ob pogledu na to nekoč zmagovito nemško vojsko sem v duhu videla pred seboj tisto mogočno silo, ki se je pred štirimi leti tako nepremagljivo valila po naših cestah in domala vsej Evropi.

Vse pogostejše smo srečavali sovjetske patrolje. Le-te so nas napotile v zbirno taborišče Prenzlau. Radi ali neradi smo se po tritedenskem potepanju 26. maja le znašli tam. Oddati smo morali dve vpregli, ostal nam je — na črno, a ne za dolgo — le še koleselj. Samo še enkrat nas je potegnil v bliž-

Ponarejena izkaznica sekretarja OF

Ignac Strlekar-Jože, ki živi v Litiji, je bil poleti 1941. leta izvoljen za prvega sekretarja odbora OF za jeseniško okrožje. To okrožje je obsegalo vse vasi od Rateč do Podnarta in Bohinja, to je področje današnje jeseniške in radovijske občine. Narodni heroj Jože Gregorič je na ta položaj predlagal Strlekarja predvsem zato, ker le-ta ni bil na Jesenicah dosti znan in se je zato lažje gibal med ljudmi.

Strlekar je bil rojen 30. marca 1906. v Stični kot sin železničarja in rudarja. Oče se mu je 1907 smrtno ponesrečil v rudniku v Ameriki. Ignac Strlekar se je učil za trgovskega pomočnika. Ko se je izučil je dobil službo deklaranta pri carinarnici v Ljubljani. Služboval je v Ljubljani, Mariboru, Slovenskih Konjicah in Radovljici. Že 1932. leta je bil kot levičar odpuščen iz državne službe. Čez leto dni je bil spet sprejet na delo. Leta 1934 so ga premestili na davčno upravo v Radovljico, kjer je delal do 1940. leta, ko je bil kot komunist odpuščen z dela. Strlekarjeva sestra Lojzka se je na Jesenice poročila z Rudolfom Čelesnikom iz Podmežaklje, znanim delavskim voditeljem na Jesenicah. Sestra je stanovala v hiši Lovra Ažmana, Lovrov brat Jože Ažman z Nomnja pa je bil član jeseniškega okrožnega komiteja KPS. Tako je Strlekar pri sestri na Jesenicah prišel v stik z znanimi revolucionarji in poznejšimi voditelji vstaje.

Po izdajstvu in množičnih aretacijah decembra 1941. leta je PK KPS za Gorenjsko odpoklical Strlekarja z Jesenic in ga v začetku januarja 1942 imenoval za instruktora PK KPS tedanjega kamniškega okrožja. Leta 1943 je bil Strle-

kar za Mitjo Ribičičem imenovan za sekretarja okrožnega komiteja KPS za litijsko okrožje. To dolžnost je opravljal v času ko je kot vodilni aktivist deloval na kamniškem in litijskem okrožju, je za vsak primer nosil pri sebi ponarejeno legitimacijo.

Osebnostna izkaznica se je glasila na ime Jože Fischinger, izdala pa jo je občina Podgorica pri Ljubljani. Izkaznica z vsemi podpisi in žigi je bila originalna, na njej je bilo le napisano lažno ime funkcionarja Osvobodilne fronte. To osebno izkaznico je Strlekarju dal Mirko Grad, ki je bil tajnik na občinskem uradu v Podgorici in hkrati aktivist Osvobodilne fronte. Strlekarju je ta osebna izkaznica dragocen spomin na vojne dni.

JOŽE VIDIC

Nekaj starih „vicev“

V logorju čistijo orožje. Tine sedi zraven Čorta in drgne svojo puško, ko da bo šel z njo na parado. Znenada vpraša Čorta:

»Ti, ali veš, zakaj topovska granata ne gre v puškino cev?«

»No, zato pač, ker je cev preozka.«

»Nak, zato, ker je granata preširoka.«

Kuhar Sime je prišel k brigadnemu zdravniku, da mu je prerezal velik tur na vratu. Nato mu je zdravnik dal neko mazilo in rekel, naj namaže tur dvakrat na dan. Sime je odšel, a se je kmalu nato vrnil in rekel:

»Tovariš doktor, pozabil sem te vprašati, ali naj namažem tur pred jedjo ali po jedi.«

Zdravnik se nasmehne in dé:

»Med jedjo.«

Ceta sedi okrog tabornega ognja. Mulovodec Miha se popraska tu, se popraska tam in reče:

»Nimate pojma, tovariši, kako rad imam gade. Pa ne zato, ker so gadi, ampak zato, ker niso uši.«

Bataljon se vleče v strmi klanec. Mitraljezec Ris stopa pred svojim za dve glavi nižjim pomočnikom Janezom, ki venomer sega z dlanjo po rosnem čelu. Ko se spet pritoži čez julijsko vročino, reče Ris:

»No, že ti se pritožuješ čez vročino, kaj naj rečem pa jaz, ki sem za dve glavi bližje soncu kot ti!«

Bataljonski čevljar Stric ga je rad cuknil. Nekega dne je pripovedoval novincem, kaj vse je doživel med neko hajko.

»Ko sem izgubil bataljon, sem tri dni hajkal sam,« je povedal med drugim. »Vtem sem pojedel zadnji kos

kruha in iztisnil zadnji požirek vina iz čutare. Potem pa me je dva dni mučila strašna žeja.«

»Kaj ni bilo nikjer vode?« je vprašal eden od poslušalcev.

»Voda je že bila, voda, a kdo bi v tistih razmerah mislil na umivanje!«

Neki novopečeni domobranec se ozre za mimoidočim komandantom bataljona, nato pa reče nekemu starejšemu kolegu:

»Ti, naš komandant ima pa skriptljene noge.«

»To ni nič čudnega, ko pa vsa teža odgovornosti za naš bataljon leži na njegovih nlečih!«

Odred je prenočil v neki vasi. Ko je zjutraj prišel mimo kuhinje komandant, ga je vprašal kuhar Kori:

»Kdaj se premaknemo, tovariš komandant?«

Komandant se je ozrl po nebu, iz katerega je snežilo, in nekam konspirativno odgovoril:

»Danes dopoldne, če ne bo snežilo popoldne.«

Brigada je nekje počivala. Vračala se je iz dvodnevne boje. Ves ta čas niso borci ničesar jedli. Mimo kolone pride kmet, se ustavi ter vpraša to in ono, nazadnje pa še tole:

»Pa vaš komandant je dober, fantje?«

Bombaš Iskra, ki se mu je že delalo temno pred očmi od gladeža, je rekel:

»Če bi bil dober, bi ga že pojedli.«

Neki terenski obveščevalec je sporočil brigadnemu obveščevalcu Skali:

»Davi se je Gubčeva brigada pri Logu spopadla z Lahi. Nazadnje so se Lahi umaknili in se ustavili v Dolu. Popoldne so odšli ter odpeljali s seboj svoje mrtve, ranjene in drug vojni material.«

Desetar Janez se je vrnil v logor s svojo patruljo in juncem ter raportiral komandantu bataljona:

»Tovariš komandant, blizu Poljan smo naleteli na dva švabobranca, ki sta gnala tegale junca. Švabobranca smo rekvirirali, junca pa likvidirali.«

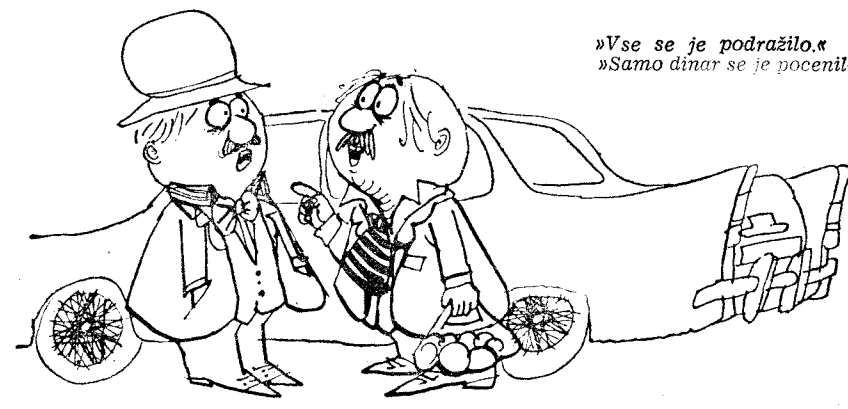
Devetega maja 1945 so vkorakale v Ljubljano enote NOV. Ob tej priložnosti je Kebrova srečala Golobovo, ki je ni že dolgo videla.

»Ali se je tudi vaš mož boril za svobodo?« je vprašala Kebrovo.

»Kako da ne!« je rekla Golobova, ki je držala v roki slovensko trobojnico iz papirja. »Vso preteklo noč je lepil rdeče zvezde na zastavice!«

ALOJZ RAVBAR

VSAK TEDEN ENA

Mica Škerlavaj:

NAJDENKA

Samo veliki grozljivi lepaki so naslednji dan z masnimi črkami oznanjali njihovo smrt in opominjali ljudstvo, naj bo pokorno če ne...

Črno oblečene matere in žene, preplašeni otroci ter najbližji sorodniki so lahko našli samo svež neurejen grob, ki je skrival zločin...

Leto je minilo in drugo se je nagibalo h koncu, odkar so odpeljali Okija. Najprej v zapore, od tam v internacijo in potem še naprej v nemško taborišče.

Oki se je domov redno javljal s kratkimi sporočili. Nič posebnega ni bilo v njegovih pisnih razen vedno ponavljajočega se stavka: »Pazite nase, posebno pa na otroke!« Tudi tam se ni mogel otresti odgovornosti. Mara ga je še sedaj videla, kako stoji uklenjen med vrati in ves krvav po obrazu skrbno naroča: »Glej, da se otrokoma kaj ne zgodi!«

Mara je vedela, da velja predvsem za Marjanko. Pridno mu je pisala, kako se mala razvija, in Okiju se je zdelo, da ga prav ta pisma drže pokonci. »Manj smo vredni, kot gestapovski psi!« je včasih s stisnjenimi zobmi preklinjal v svojem kotu v baraki. Četveronožci dobe vsak dan mesa, da se ga nažre do sitega, v baraki pa dan za dnem, noč za nočjo ugašajo človeška življenja od lakote in napore. Gledal je okostnjake, ki so se vlačili sem in tja po baraki. Zdelo se mu je, da vidi prizor iz pravljice, ki se mu je vtisnil v spomin in ga zdaj vsak dan preganja.

To ni bil ples mrtvakov, ki opolnoči vstajajo iz

97

svojih grobov in rajajo nad njimi, da jim kosti rožljajo, kot mu je pripovedovala nekoč rajna mati. Ne! To, kar je moral zdaj gledati, je bila resnica. Bil je ples okostnjakov, počasen in mlahav, ki so iskali grob, da bi legli vanj in se odpočili. Nihče ni našel hladne mirne postelje. Mrtve in napoj žive ljudi so metali v peči, da od njih ni ostalo drugega kot prgišče pepela...

Tudi Oki je bil že izčrpan. Obraz je imel upadel in oči vdrte. Večkrat je razmišljal, kako bi pobegnil, a kaj, ko je bilo taborišče tako prekleto zastraženo, da je to pomenilo gotovo smrt. Skrivna poročila, ki so šla včasih od ust do ust, so bila vse bolj ugodna. Položaj na fronti in doma mu je vračal voljo in budil že zdavnaj pokopano upanje, da se bo še kdaj živ vrnil domov. Čas, ki je v taborišču tako po polzevo počasi tekkel, se je začel hitreje premikati. Vsakega dneva se je veselil v pričakovanju morebitnih dobrih novic.

Mara vsega tega, kako je z Okijem, ni vedela, toda vsaj to je vedela, da je še živ. O Vidi pa ni mogla dobiti nobenega sporočila, kako je z njo in kod hodi. Breda je skušala dobiti zvezo, a ji ni uspelo. Kot bi se Vida izgubila nekje v gozdu... V začetku je Breda nekajkrat poslala kratko obvestilo, kako je s punčko, a nazaj ni bilo nobenega glasu. Pred nekaj meseci je poskusila še enkrat. Po še ne preveč obremenjeni zvezi je poslala majno pismo in v njem Marjankino fotografijo. Tudi na to ni prejela nobenega odgovora.

Zveze med partizanskim ozemljem in mestom so bile vsak dan slabše. Iz mesta so odšli vsi, kar jih niso polovili in pozapri ali odpeljali v internacijo. Še tisti, ki se pravzaprav niso ukvarjali s političnim delom in ki so bili do okupatorja popolno-

98

ma lojalni, niso imeli miru. Mobilizirali so jih za delovne akcije in jih razposlali na vse konce in kraje.

V mestu je ostalo le malo tistih, ki so organizirano delovali. Njihovo delo ni imelo več taksnega razmaha. Tisti, ki so delali že od začetka, so bili v mestu tako redki, da bi se dali skoraj na prste prešteti.

Breda in Zihlerova mama sta vztrajali. Morali sta biti presneto iznajdljivi, da sta se spretno izmikali sovražniku, a vseeno uspešno opravljali svoje delo.

Staro leto se je poslavljalo in prišlo naj bi novo, mnogo obetajoče. Na predvečer novega leta so se pri babici zbrali njeni otroci, ki so živeli v mestu, da si vsaj ti, ki so ostali, zaželi vse dobro.

Stanovanje je bilo zakurjeno in babičine potice so bile tako dišeče in vabljive. Babičina skrivnost je bila, da je zmeraj znala iz nič in slabega napraviti veliko in dobro. Kaj vse je vmesla v testo in zmešala v nadev, ni vedel nihče. Morda svojo ljubezen, dobro voljo? Kdo bi vedel! Babičine umetnosti ni nihče poznal. Poznali so samo njene potice, ki so bile res dobre.

Tudi darila niso izostala. Marjanka je dobila veliko črno ovčko in smešnega klovnja z majhnimi kraguljčki okrog pasu in na kapi. Nihče se ga ni smel dotakniti. To je bil njen »fantek« kot mu je rekla — »f« ji je delal strahovite preglavice. Od tistega večera ni nikoli več zaspala brez njega. Tudi potem, ko je bil že ves umazan in grd — saj ga je vlačila s seboj na ulico — je moral zaviti v plecnico leži zraven nje v posteljo, šele potem je zaspala.

Mihec je dobil velikega medvedka in Nataša lepo punčko, ki je odpirala in zapirala oči in imela pra-

Ob 30-letnici vstaje — za 4. julij, dan BORCA
najprimernejše darilo zbornik

SLOVENKE V NARODNOOSVOBODILNEM BOJU

Pretrčljiva in mogočna zbirka dokumentov in zapisov o sodelovanju slovenskih žena in deklet v vseljidski osvobodilni vojni od leta 41.—45. Zbornik obsega tri knjige z 2500 stranmi in številnimi klišei. Vezan v celo platno stane din 330,00 in je najprimernejše darilo aktivnim borkam in aktivistkam v NOB. Zato ga posebej priporočamo političnim in gospodarskim organizacijam, ki naj se z zbornikom spomnijo zaslužnih tovarišic, ki so že upokojene.

Priporočamo zbornik vsem, ki jih zanima, kako veličasten je bil boj malega slovenskega naroda za obstoj in kako velik je bil delež, ki ga je v tem boju prispevala naša žena ne glede na to, ali je živela v mestu ali na deželi in kakšno delo ter poklic je opravljala.

Zbornik naročate pri Zavodu BOREC, knjigotrski oddl. Beethovnova 10.

Za posameznika možnost obročnega plačevanja (do 10 obrokov).

NAROČILNICA

Priimek in ime:

Točen naslov:

Nepreklicno naročam zbornik: SLOVENKE V NOB
Račun bom poravnal(a):

- a) takoj,
b) v petih obrokih po din 66,00
c) v desetih obrokih po din 33,00
(neustrezno prečrtaj)

Datum:

Podpis:

ZAVOD BOREC
knjigotrski oddl.

Beethovnova 10
p.p. 203
61001 LJUBLJANA

ZIVILSKA
INDUSTRIJA
KAMNIK

Kuhani ETA — Višol v zrnju
»TETOVEC« je posebno prime-
ren za pripravo »srbskega pa-
sulja«.

SRBSKI PASULJ

SI PRIPRAVIMO:

Vzamemo 25 dkg prekajenega
mesa, 10 dkg na drobno nareza-
ne čebule, nekaj strokov strtega
česna, zalijemo z vodo in sku-
hamo. Na hladni maščobi raz-
mešamo za čajno žličko moke
in jedilno žlico mleto sladke pa-
prike, segrejemo, gladko zmeša-
mo in dodamo kuhanemu mesu
skupaj s konzervo kuhanega te-
tovca. Ko dobro prevre, je jed
gotova.

SVETUJEMO
PRIPOROČAMO

Še hitreje pa si pripravimo pa-
sulj brez mesa, tako da nare-
dimo prežganje iz maščobe, na-
rezane slanice, nasekljane če-
bule, moke, paprike in paradižni-
kove mezge. Prežganje zalijemo
s toplo vodo, končno dodamo
dozo fižola.

Vse skupaj prevremo.

POZKUSTE!

GABER

Stari trg

KUHINJA
VEGA 55

HOTEL
RUDAR

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v
novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču
mesta, tel. 80-400 in 80-420, p.p. 55. Hotel ima 32 sodob-
no opremljenih sob, apartmaje in posebni salon, resta-
vracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro
pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in
nedeljo igra godba za zabavo in ples.

Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijateljskih sestankov, po-
rok, obletnic in druge usluge.

Vabljeni

OBVESTILO BORCEM 3. BATA- LJONA VDV

Obveščamo vse borce 3. bataljo-
na 1. brigade VDV, da bo v okviru
proslav 30. letnice vstaje slovenske-
ga naroda v Mirni na Dolenjskem
6. junija proslava krajevnega praz-
nika. Ob tej priložnosti bo občin-
ska skupščina Trebnje podelila do-
micil našemu bataljonu. Prosimo
vse borce 3. bataljona 1. brigade
VDV, da pošljejo prijave s točnim
naslovom o udeležbi na proslavi na
naslov: krajevna skupnost Mirna
na Dolenjskem. Program proslave
bomo pravočasno objavili v »TV15«.
Odhor 3. bataljona 1. brigade VDV

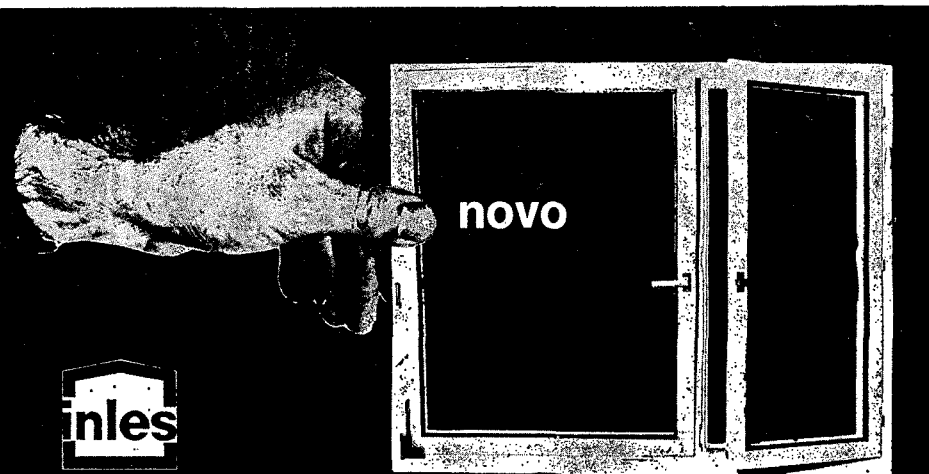
DELO

ČASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE
Ljubljana, Tišova—Likozarjeva—
Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige,
publikacije, razglednice, pro-
spekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne
klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializi-
rani obrat za večbarvni tisk, la-
karnica in plastificirnica
- Izdaja osrednji slovenski dnev-
nik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA
TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstodnevnik »NASI RAZ-
GLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

TV-15

V VAŠO DRUŽINO
VSAK TEDEN

Tudi pri nas lahko kupite vezana okna. Vgrajeno najboljše uvoženo okovje
omogoča odpiranje po horizontalni in vertikalni osi.

Sprejemamo naročila! Zahtevajte prospekte!

Informacije: »INLES« Ribnica, maloprodaja, tel. 87-212

99

ve črne laske. Toda Marjankin klovni je bil najbolj
mikaven, če ne ravno najlepši.

Njihovo mirno pogovarjanje je zmotilo rahlo tr-
kanje na okno.

Mara je stopila k oknu in ga odprla, ker skozi
temni papir, ki so ga morali imeti prepetega čez
šipe, ni mogla videti, kdo je pozni gost. Saj je bila
že policijska ura in v tem času ljudje običajno niso
hodili po ulicah. Vrtna vrata so bila zaklenjena.

Pod oknom je stala drobna postava, oblečena v
črn plašč. Glavo je imela zavito v težko pleteno ru-
to, ki ji je razen oči skrivala domala ves obraz.

Mara je mislila, da se je pri kakšnih sosedih
zgodila nesreča in da katera od sosed išče pomoči.
Šele ko je ženska tiho zaprosila, če ji odpre vrata
na vrtu, je spoznala v zakasneli obiskovalki Zih-
lovo mamo.

Stekla je okrog hiše in ji odklenila vrata. Mama
se je preplašeno ozirala po ulici in tiho smuknila
mimo Mare ob hiši. Mara ji je prižgala luč na stop-
nicah, ki so držale v njeno stanovanje, in jo po-
spremila do vrha.

»Sedite, takoj se vrnem, samo spodaj jim po-
vem, da ne bodo v skrbeh,« je rekla in stekla po
stopnicah.

Mama je odložila ruto in jo obesila na naslo-
njalo pri stolu, sama pa se je sesedla na drug stol,
kot bi ji spodneslo noge. Bila je bleda in temne
sence okrog oči so zgovorno pričale, da postaja vse
skupaj prenaporno za ubogo staro ženo. Po vsem
telesu je tako močno trepetala, da je pod njeno
pičlo težo škripal stol, na katerem je sedela.

Mara se je kmalu vrnila z veliko skodelico to-
plega vinskega čaja, ki je dišal po vaniliji, in s po-
tico, narezano na krožniku. Vse skupaj je posta-

100

vila prednjo na mizo. Nič hudega ni slutila, ko se
je mama tako nenapovedana prijavila pri njej. To
je bila njena navada. Kadar je utegnila, je pritela

101

pogledat svojo varovanko, malo poklepetala z Maro,
otrokoma izročila skromne igračke, včasih kakšno
pomarančo ali čokolado pa spet zadovoljna in na-
smejana odšla.

Mari se je zdelo samo to čudno, da je mama ta-
ko pozna. Nocoj bo morala tu prenočiti, po poli-
cijski uri ne more na cesto...

Šele zdaj je opazila, kako prosojna je ženica v
obraz in kako se ji tresejo roke, ki jih je imela
naslonjene na mizo.

»Kaj pa je z vami?« je zaskrbljeno vprašala
Mara.

»Toliko da sem jim ušla... Malo je manjkalo,
da jim nisem padla naravnost v naročje.«

Mara je nejeverno odkimala z glavo: »In prav
danes, ko bi človek mislil, da bodo mirovali!«

Mama je pripovedovala, kako se je v mraku vra-
čala v svojo sobo, v kateri je imela pripravljena
majhna darila za svoje otroke, ki jih je namerava-
la naslednji dan obiskati in jim razdeliti, kar je ves
teden spravljala skupaj, da bi jih razve-
selila. Zamišljena je stopala proti hiši, v kateri je
imela svojo sobico. Večirilo se je in niti opazila ni,
da visi na gospodinjinem balkonu bela brisača, kar
je pomenilo, da ne sme v hišo.

Šele domači dvanajstletni pobič me je opozoril,
da me čakajo. Nič ne vem, od kod se je vzel. S ta-
ko silo se je zaletel vame, da sem se obrnila. Ko
sem ga hotela že pošteno ošteti, naj pazi, ne pa,
da se kot divjak zaletava v ljudi, me je preplašeno
pogledal in zagodrnjal:

»Bežite, tetka, v hiši vas čaka policija!«

Na vogalu stranske ulice je v mraku res stal črn
policijski avto. Šele zdaj sem opazila brisačo na
balkonu. Obrnila sem se in jo ucvrla, stran, »samo
stran od hiše, ki so jo stražili mladi, močni detek-
tivi...«

Zastava na frančiškanski cerkvi

Enajstega aprila 1943 je bila lepa sončna nedelja. Italijanski fašisti so se pripravljali, da na ta dan prirede veliko vojaško parado, da bi proslavili drugo obletnico svojega prihoda v Ljubljano. Niso vedeli, kaj vse bi navlekli in pokazali Ljubljancem. Toda Osvobodilna fronta ni počivala.

Misel na akcijo z zastavo mi je rojila po glavi že v začetku avgusta 1941, ko so me fašisti aretirali in zaprli v šempetersko kasarno zaradi listkovne akcije. K sreči tedaj pri meni niso našli ničesar, pa tudi pri preiskavi na mojem stanovanju in na mojem delovnem mestu v slaščiarni Pelicon ne. Po poldrugem mesecu so me izpustili, največ po zaslugi moje delodajalke Peliconove, ki je žrtvovala nekaj tort za kvesturine, drugače bi me bili odpeljali v koncentracijsko taborišče. Po vrnitvi iz zapora sem se še z večjo vnemo lotil dela proti okupatorju.

Eden prvih organizatorjev OF v Ljubljani inženir Avgust Jug s partijskim imenom Tone Kovač mi je zapal novo nalogo: pod fašistično menzo v Taboru št. 5 je treba zgraditi bunker za ilegalno tehniko. Gradnja bunkerja v kleti mojih staršev je bila kmalu končana. V tem bunkerju sva razmnoževala propagandno literaturo s tovarišem Markom Kukcem-Rokom. Bunker je rabil tudi za skladišče partizan-

bodilno gibanje na Taboru hitro razmahnilo, sem moral položaj vodnika Narodne zaščite predati namestniku, sam pa sem se moral posvetiti izključno ilegalnemu tisku. Misel na akcijo z zastavo pa mi ni dala miru. Odločil sem se, da jo izobesim na vrh zvonika frančiškanske cerkve.

Najprej je bilo treba izdelati in preizkusiti ključ od vrat, ki držijo v zvoniku. Pri tem nevaležnem delu mi je vneto pomagal moj petletni nečak. Tudi z zastavo je bilo precej dela. Imela je sestavljivo kopje, na katerega naj bi se pripela v obliki bandera, da bi bila petokraka zvezda na njej bolj vidna. Seveda je bilo treba vse natanko premisliti, da bi lahko zastavo spravil v »promet«.

V soboto, 10. aprila 1943, ob 19.30, sem si ovil zastavo okoli pasu pod srajco, zavoj z zločljivim kopjem pa sem vtaknil v žep znotraj suknjice. Pot me je vodila od Tabora po Vidovdanski, Komenskega cesti in Dalmatinovi ulici, kjer so bile malo pred tem racije. Do cerkve ni bilo več daleč. V cerkvi je bilo nekaj vernic. Sedem poleg njih, in to v klop blizu vhoda v zvonik. Tu čakam primernega trenutka, da neopazno smuknem v zvonik.

Cerkovnik, bil je močan dedec, me je radovedno ogledoval. Že sem mislil, da me bo vprašal, kaj delam tu. Pa se ni

sem pokrov pri linah popisati z gesli Osvobodilne fronte in z opozorilom, da je vrh zvonika zaminiran, kar naj bi preplašilo tistega, ki bi hotel zastavo sneti. Toda krede ni bilo več. Padla mi je iz rok. Morda je zletela na glavo kvesturina; ti so spodaj patroljirali, saj jih je bilo v Ljubljani iz dneva v dan več.

Obut in oblečen se vrnem po stopnicah v cerkev. Ura je bila že blizu 22. Za vrnitev domov je bilo tvegano, ker nisem imel dovoljenja za nočno gibanje po mestu. Ni mi preostalo nič drugega, ko da počakam do 5. ure zjutraj v cerkvi, da bo konec policijske ure. Noč je bila hladna, zato sem zlezal v spovednico. Do spanja mi seveda ni bilo.

Okrog polnoči zaslišim glasno govorjenje v italijanščini. Mislil sem, da je akcija izdana in da bodo v cerkev vsak čas vdrlj oboroženi vojaki. Vendar sem se kmalu pomiril. Italijanska vojska je namreč prihajala z vseh vetrov, da bi drugi dan nastopila na paradi.

Preostali del noči je bil bolj miren; končno je le prišla zaželeni ura. Cerkovnik je prižgal luči in pri stranskem oltarju se je pričela tiha maša. Nato je cerkovnik odprl vrata vseh treh vhodov. Začeli so prihajati prvi verniki, naštel sem jih pet. Takoj nato sem zapustil spovednico in krenil proti domu. Po takratni Sv. Petra cesti so sicer patroljirale italijanske straže, ker pa je bilo že konec policijske ure, nisem imel nobene nevšečnosti.

Starši me niso vprašali, kje sem bil, ko sem prišel tako pozno domov. Bili so namreč navajeni, da sem marsikatero noč prespal pri prijatelju Vinku. Sumljivo jim je bilo le to, da sem po dveh urah spanja spet odšel na delo. Slaščiarna Pelicon je obratovala tudi ob nedeljah, zato je bilo treba pripraviti pecivo.

Pot me je vodila po današnji Trubarjevi mimo cerkve. Pri gostilni »Dalmacija« vidim, da zastava lepo vihra. Opazil sem tudi, kako dva nadobudna fašista stegujeta vratove iz line ter se trudita, da bi s strelji iz pištole odstrelila zastavo, toda zaman.

TAKE PREDSTAVE SE NE

Iz slaščiarnice Pelicon se je lepo videlo, kaj vse so počeli razjarjeni Lahi. Mobilizirali so celo brigado ljubljanskih poklicnih gasilcev, da bi z vodnim curkom sneli zastavo. Ker pa je bilo med gasilci mnogo simpatizerjev in sodelavcev Osvobodilne fronte, so dobro vedeli, da lestev (magirus) ne seže tako visoko in da iz te moke ne bo kruha. Vrnili so se v Mestni dom, ne da bi opravili nalogo okupatorjev.

Bila vam je to predstava, kakršne Ljubljana še ni videla. Toliko gledalcev ni imel niti vrhovodec Stroschneider, ki je imel svoje dni razpeto vrv z univerze na realko v Vegovi ulici. Seveda s parado ni bilo nič. Še časnik »Jutro« je naslednji dan napisal kratko poročilo, da je bila ob večerajšnji sončni nedelji Ljubljana zelo razgibana. Zastave seveda niso smeli omeniti.

Tisti dan je bilo veliko ugibanja,

Vilko Kopecky — Ibro kot športni letalec.

kako je zastava prišla na vrh zvonika. Moj prijatelj Marko Kukec-Rok, ki je z menoj delal v ciklostilni tehniki na Taboru, me je večkrat obiskal v slaščiarni, nazadnje pa je dejal: »Ibro, danes bi pa lahko kar javno pobiral prispevke za OF...«

SNEL JO JE MEZNARJEV

Popoldne smo imeli še partijski sestanek v Pražakovi ulici. Prvo poročilo o akciji z zastavo pa sem dal naslednji dan svojemu bataljonskemu komandantu Marjanu Jenku-Vidu. Pismeni raport se je glasil: »V noči od 10. na 11. april je ob 21.30 zaplapolala na vrhu zvonika frančiškanske cerkve naša slovenska zastava s petokrako zvezdo. Zaradi konspiracije in nočne akcije po policijski uri ni bila potrebna zaščita, zato sem to delo opravil sam. Zastava je visela na zvoniku v nedeljo skoraj do poldneva. Ves trud okupatorjev, da bi jo sneli in uničili, je bil zaman. Akcija je v celoti uspela. Šele proti poldnevu je italijanski komandi uspelo najti izdajalca, kasnejšega domobranskega podporočnika Šešlja, sina meznarja šentpeterske cerkve, ki je za tujčevo nagrado snel našo zastavo. Oborožen pa je bil na prav poseben način. S seboj je imel vrvi, plezalne čevlje in italijansko »fano«. To je bil protiukrep na našo akcijo. Z veliko muko je končno zamenjal zastavi, vendar je to storil tako nespretno, da je italijansko zastavo kmalu odpihnil veter...«

Ta akcija je bila mimo in treba je bilo misliti na novo. Z inženirjem Stankom Bloudkom sva kovala načrt, da izdelava velik balon iz japan papirja, ki rabi za izdelovanje jadralnih modelov, s katerim bi poslala za 1. maj nad Ljubljano novo zastavo. Balon sem sicer naredil, ker pa nisem dobil ustreznega papirja, je bil pretežak in se akcija ni posrečila. Pač pa smo tak poskus izvedli ob 10. obletnici osvoboditve ter se prepričali, da je bila Bloudkova zamisel izvedljiva.

VILKO KOPECKI-IBRO

Povorka bivših ljubljanskih borcev in aktivistov ob 10. obletnici osvoboditve. Sodelovali so nekdanji kurirji, pripadniki Narodne zaščite, Centralne tehnike in Varnostno-obveščevalne službe. Sredi ob praporu ljubljanske VOS koraka prvi z desne Vilko Kopecky — Ibro.

skega tiska. Velik del rešenega tiska iz izdane Tomšičeve tiskarne v Šubičevi ulici se je preselil sem. Tudi zastava, o kateri bo govora, je dolgo počivala v njem.

Še ko sem bil vodnik Narodne zaščite na Taboru, sem predlagal inženirju Avgustu Jugu, da bi namesto trosilnih in napisnih akcij napravili kaj bolj učinkovitega, na primer obesili našo partizansko zastavo na vrh cerkvenega zvonika. Sprva smo mislili na zvonik cerkve srca Jezusovega na Taboru, bližje katere je bila belgijska vojašnica in v njej glavni Corpo d'Armata Italiana. Inženir Avgust Jug-Tone Kovač mi na ta predlog ni odgovoril, samo pogledal me je in se nasmehnil. Ker se je osvo-

zgodilo nič takega. Vernice so začele počasi zapuščati »božji hram«, in ko je še cerkovnik stopil za oltar, sem s ponarejenim ključem odklenil vrata v zvonik in smuknil vanj, nato pa vrata za sabo zaklenil. Če bi se bila srečala z močnim cerkovnikom na stopnicah, še danes ne vem, kaj bi bil storil.

KLADIVO JE UDARILO

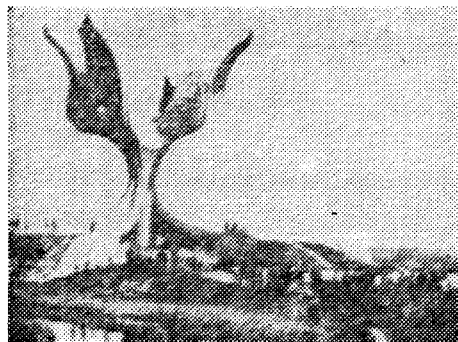
Zgoraj pri zvonovih sem se sezul in odložil površnik. Nato sem sestavil kopje ter nanj pritrdil zastavo. V tem stolpu sem bil prvič, zato sem moral prižgati vžgalico, da si ogledam neznan okolje. Našel sem oprijemke na nosilnih zvonov in se počasi povzpela na osišče velikega zvona. Že stojim na osišču in tipljem, kje bi našel oporo in pot do lin, tedaj pa pod mano zadoni mogočni zvon, da me je streslo po vsem životu in sem se ves zmedel. Toda v naslednjem trenutku je kladivo udarilo še enkrat in nato še in še... Našel sem devet udarcev. Ura je bila torej 21. Odstranil sem pokrov in se skozi odprtino povzpela na ploskev pri linah.

Zastavo z drogom sem zataknil za pas, s plezanjem pa sem moral počakati, ker so Italijani z močnim žarometom z ljubljanskega Gradu prav tedaj osvetljevali vrhove streh in cerkva. V tem položaju sem čakal kake pol ure, nato pa se odločil za nadaljnji podvig.

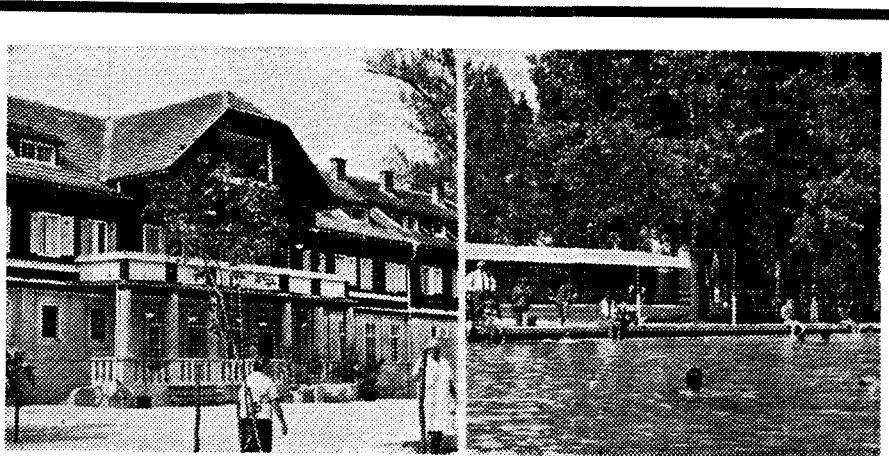
Plezanje po zvoniku mi je šlo gladko od rok, saj sem bil pri Sokolu na Taboru vedno med prvimi, bil pa sem tudi športni letalec in vrtoglavičar nisem poznal. Najhujši del vzpona je bil pri jabolku, kjer so bili klini že majavi. Tudi sam križ je bil zelo majav.

Noč je bila jasna. Na srečo pa mi je pomagal bel oblak, ki je priplul od Krima, tako da sem najvažnejše opravil v senci. Pri križu sem razvil zastavo, se povzpela na vrh in jo pritrdil na konico strelavoda. Tako je ob rahlem vetru zaplapolala slovenska zastava s petokrako zvezdo nad zasluženo, a nikoli ugroženo Ljubljano.

Spust je bil precej lažji. Nameraval

Bilo je 22. aprila 1945, ko se je nekaj več kot tisoč golorokih ujetnikov hotelo s prebojem rešiti iz zloglasnega taborišča Jasenovac. Samo šestdeset je ugledalo svobodo, vse druge so pokosili strojnični rafali. Odkar je bil v Jasenovcu zgrajen impozanten spomenik žrtvam jasenovskega taborišča (na sliki) se na dan obletnice preboja vršijo srečanja mladih. Na letošnjem zboru, ki je bil 25. aprila v okviru proslave 30-letnice vstaje jugoslovanskih narodov, je govoril predsednik mestne konference ZK Zagreb.

ČATEŠKE TOPLICE

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Čateške Toplice z zdravilnim vrelcem temperature 57,2 stopinje Celzija spadajo med najmodernejše rehabilitacijske centre v Jugoslaviji. Indikacije: reumatske, travmatološke, ortopedske in nevrološke poškodbe lokomotorne in podporna aparata. Kontraindikacije: infektivne bolezni, aktuna vnetja, tuberkuloza, visoka hipertenzija, dekompenzirano srce in graviditeta. Čateške Toplice ležijo ob mednarodni avtomobilski cesti Ljubljana—Zagreb, s priključkom na Čatežu (1,5 km).

Informacije: telefon 068-72-010 — telegram: Čateške Toplice.

Invalidi! Ko prejmete napotnico za zdravljenje, zahtevajte od Vašega zdravnika, da Vas pošlje v Čateške Toplice, kjer si boste zanesljivo popravili zdravje in na splošno opomogli.

TONOSA — TOVARNA TRIKOTAŽE IN NOGAVIC
LJUBLJANA — SAVLJE 87 TEL. 341-074

nudi cenjenim potrošnikom raznovrstno trikotažo iz sintetike primerno za otroke in odrasle, ter se za nakup toplo priporoča.

NAJ ŽIVI PRAZNIK DELA — 1. MAJ

Loške
 tovarne
 hladilnikov
 Škofja Loka

Lth

**zamrzovanje
 živil
 v gospodinjstvu**

PROIZVAJAMO KONZERVATORJE:

SGH — 110 litrov
 SGH — 200 litrov
 SGH — 300 litrov

avtotehna

ZASTOPSTVO TUJIH FIRM
 LJUBLJANA

Svetovno znana firma

BOSCH

ROBERT BOSCH, GmbH, STUTTGART
 vam nudi iz svojih konsignacijskih skladišč:

BOSCH — hladilnike
 BOSCH — skrinje za globoko zmrzovanje,
 BOSCH — aparate za pranje perila
 BOSCH — stroje za pomivanje posode
 BOSCH — likalne stroje
 BOSCH — klima naprave
 BOSCH — male električne gospodinjske aparate

Vse informacije dobite pri podjetju AVTOTEHNA
 LJUBLJANA, Titova c. 25 in Titova c. 36, Ljubljana

Šešir

TOVARNA KLOBUKOV ■ ŠKOFJA LOKA ■ YUGOSLAVIA

priporoča nakup svojih kvalitetnih izdelkov:

● moških in damskih klobukov

PICCADILY

iz najboljše zajčje in kunčje dlake.

Vedno in povsod s klobukom »Piccadily«.

Kolektiv tovarne klobukov »Šešir« se pridružuje
 čestitkam za 1. maj.

INVALID

Puštal 21
 ŠKOFJA LOKA

Izdeluje embalažo, tiskarske storitve — plastika in knjigoveznica.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem prisrčen pozdrav za praznik dela — 1. maj.

**PEKARNA
 IN
 SLAŠČIČARNA**

Kidričeva 53

z vsemi svojimi obrati čestita delovnim ljudem za 1. maj. Cenjenim potrošnikom nudimo svež kruh in pecivo.

POP

PODJETJE ZA OBNOVO PROG
LJUBLJANA, MEDVEDOVA 2

Podjetje ima v svojem sestavu:

- obrat za popoln remont (obnovo) glavnih in industrijskih prog
- obrat za srednja popravila prog in
- obrat za proizvodnjo lomljenega kamna, tolčenca in drobnih frakcij kot so:
sipina od 0 do 3 mm
sipina od 3 do 7 mm
sipina od 7 do 15 mm
sipina od 0 do 15 mm
drobir od 15 do 30 mm

Vsa dela izvršujemo hitro in kvalitetno ter razpolagamo z dobro mehanizacijo in strokovnim kadrom.

INDUSTRIJA GRADBENEGA MATERIALA
IN GRADBENISTVO

IGRAD

VRHNIKA

izdeluje: zidne, stropne, dimniške in fasadne opeke. Visoke gradnje — stanovanjske in industrijske, ter gradnje za tržišče. Nizke gradnje. Montažne in polmontažne gradnje. Izdelava montažnih, opečnih in betonskih elementov. Teracerstvo in betonarna. Stavbno mizarstvo, kamnolomi, izdelava marmornih blokov, lomljenca in teraco peska. Prevozne storitve za lastne potrebe in druge.

OBRTNIK

SKOFJA LOKA
BLAŽEVA ULICA 3

prodaja po ugodnih cenah vse vrste oblog za pode, kakor tapison, parket, linolit, podolit in druge plastične mase.

Proizvaja in nudi opremo po želji naročnika in izmerah stanovanja po lastnih načrtih.

Nudi vse vrste uslug, gradbeno obrtnih storitev s strokovnimi nasveti.

VELETEKSTIL

LJUBLJANA
MASARYKOVA 17

v a b i

IZREDNA ZALOGA TEKSTILNEGA BLAGA

IZ DOMAČE PROIZVODNJE

IN IZ UVOZA

Podjetje za komercialno
in turistično propagando

E P —
Exportprojekt
LJUBLJANA, CANKARJEVA 4

Osnutki in izvedba prospektov, katalogov, poslovnih tiskovin in plakatov.

Oprema sejmskih štandov, razstav, interierji, neonski napisi. Komercialna, industrijska, turistična fotografija v vseh tehnikah.

Oglasna služba, strokovni nasveti in programiranje ekonomske propagande.

PREBIVALCI

Šoštanja, Velenja
in okoliških krajev!

Vse vrste trgovskega blaga so vam vedno na razpolago pri trgovskem podjetju »Zarja«.

Pridite! S pozornostjo do vas — obiščite naše trgovine!

ELEKTRO STROJNO
PODJETJE

» T I K I «

LJUBLJANA,
ALEŠEVČEVA 52

se priporoča s svojimi izdelki
za široko potrošnjo

RUDNIK KAOLINA
ČRNA
KAMNIK

pozdravlja vse delovno ljudstvo in poslovne prijatelje ob letošnjem prvem maju in želi nadaljnjih plodnih uspehov in medsebojnega sodelovanja.

Skupščina občine

BREŽICE

in družbeno politične
organizacije

čestitajo vsem delovnim ljudem, občanom in kolektivom
za praznik dela — 1. maj.

TOVARNA POLJEDELSKEGA
ORODJA BATUJE
POSTA ČRNIČE

proizvaja:
POLJEDELSKO ORODJE —
VPREŽNE PLUGE IN NJIVSKE
BRANE
ORODJE ZA GRADBENISTVO
SPOJKE CILPEBSE
ZA CEMENTNO INDUSTRIJO
PALIČNO IN BETONSKO ŽELEZO
— OKROGLO IN PLOŠČATO

Čestitamo vsem občanom in poslovnim prijateljem za praznik občine Ajdovščina

ZAVAROVALNICA

SAVA

POSLOVNA ENOTA
KRŠKO

čestita vsem zavarovancem, delovnim ljudem in poslovnim prijateljem za 1. maj — praznik dela.

»Embalažni servis«

Cesta JLA 27 — KOPER

čestita delovnim ljudem za 1. maj.
Izdelujemo embalažo iz trde in valovite lepenke.

OBRAT

Agroservis

S. O. P. O.
 PODJETJA „AGROTEHNIKA“ LJUBLJANA
 Murska Sobota Kroška cesta 50

Opravljam generalna, srednja in tekoča popravila na kmetijski mehanizaciji in motornih vozilih. Izdelujemo kabine, jeklene konstrukcije in razne naprave v kovinskem oddelku. Opravljam terensko servisno službo. Servisi: ITM, ZMAJ, 14. OKTOBAR, FIAT-ZASTAVA, OPEL, DKW-AUDI, RENAULT, VOLKSWAGEN, IMV, TOMOS-CITROEN. Tehnični pregledi, prevoznništvo.

lesna

Lesna industrija
 Š o š t a n j

Trg svobode 12

izdeluje stavbno pohištvo

lesno volno in industrijsko embalažo

žagan les iglavcev.

Za cenjena naročila se priporočamo v zadovoljstvo vseh naročnikov.

Borbeni pozdrav vsemu delavstvu za 1. maj.

Obrtno podjetje

INŠTALACIJE

SKOFJA LOKA

opravlja vse električne
 inštalacije.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem želimo prijetno praznovanje 1. maja.

Gostinsko podjetje

ZELENICA

TRZİČ

Organizacijam ZB, ZVVI in ZRVS priporočamo v Trziču obisk:

restavracije »Pošta« s prenočišči

gostilno in kavarno »Zelenica«

okrepčevalnico gostišče »Apollo«

gostišče »Na Ravnah«

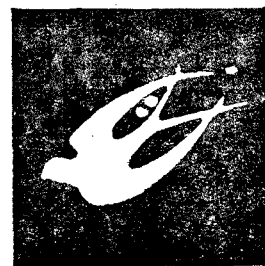
in troje točilnic »Čez ulico«, kjer boste dobro postreženi.

POLZELA

TOVARNA
 NOGAVIC
 POLZELA

S svojo dolgoletno proizvodno tradicijo, Polzela, tovarna nogavic proizvaja in nudi tržišču bogat asortiment damskih, moških in otroških nogavic iz sintetike, volne in bombaža. Posebej priporočamo artikole pod nazivom Peggi, Dubletta, Sandra ter moške nogavice pod nazivom London, Klasik in Kaval.

Ob nakupu pazite na zaščitni znak lastovice, jamstvo kvalitete in trajnosti.

„HOJA“ predelava lesa, Ljubljana
 Langusova 8
 proizvaja in ima lesno galanterijo, rolete, kuhinjske elemente „SVEA“, pohištvo, montažne hiše in žagan les.
 Za vse informacije se obrnite na komercialni sektor podjetja: telefon 20-122, 20-532, 22-042, 20-977

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem čestitamo za 1. maj.

Stanovanjsko podjetje

VELENJE

čestita vsem delovnim ljudem in poslovnim prijateljem ob letošnjem prazniku dela 1. maju z najboljšimi željami.

KNJIGOVODSKI BIRO GROSUPLJE

Komunalno podjetje »Universal« Ivančna Gorica
 Inštalacija Grosuplje
 Gostinsko podjetje Polževo, Grosuplje
 Stanovanjsko komunalno podjetje Grosuplje
 Pekarna Grosuplje
 Valjčni mlin Stična
 Kovaštvo Šentvid pri Stični
 Otroški vrtec Grosuplje
 Ljudska knjižnica Grosuplje
 Avto moto društvo Šentvid pri Stični

čestitajo vsem svojim poslovnim prijateljem in delovnim ljudem k prazniku dela — 1. maju z najboljšimi željami za osebno srečo, zadovoljstvo in poslovni uspeh.

Tovarna usnja

KAMNIK

izdeluje in vam nudi: vse vrste svinjskega usnja za galanterijsko, konfekcijsko in obutveno industrijo, predvsem: vse vrste velurjev; mehčani lak; oblačilna napa; vse vrste boksov in drugo.

Delovni kolektiv se priporoča za cenjena naročila in želi hkrati vsem poslovnim prijateljem in delovnim ljudem za 1. maj.

Komunalno
 in stanovanjsko podjetje

VRHNIKA

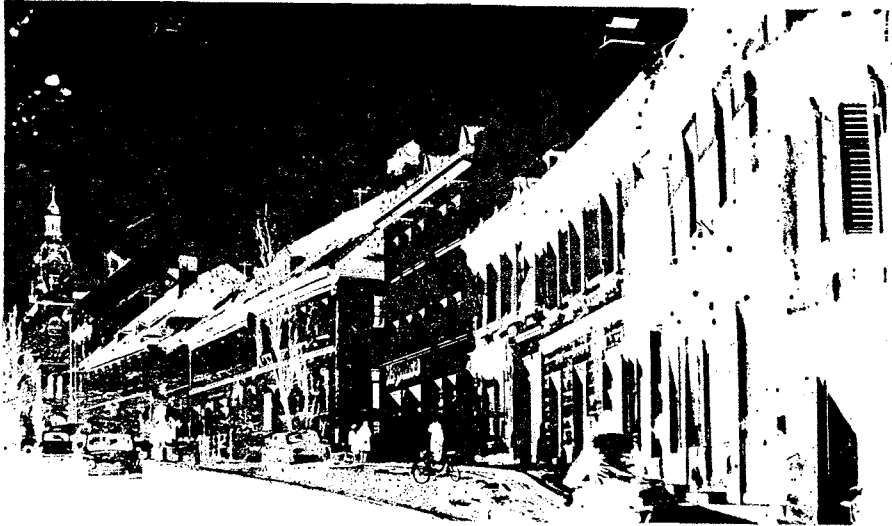
čestita delovnim ljudem in poslovnim prijateljem k mednarodnemu prazniku dela 1. maju.

Trubar

Trgovsko podjetje na veliko in malo
 LJUBLJANA, TRUBARJEVA C. 29
 Telefon 316 441, p. p. 478

ČESTITA DELOVNIM LJUDEM, KOLEKTIVOM, POSLOVNIM PRIJATELJEM ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ

OBČINSKA SKUPŠČINA NOVO MESTO

Občinska skupščina
Občinska konferenca SZDL
Občinska konferenca ZKS
Občinski sindikalni svet
Občinski odbor ZZB NOV
Občinska konferenca ZMS

čestita delovnim ljudem, kolektivom in vsem občanom za praznik dela —
1. maj z najboljšimi željami.

grosistično, detajlistično trgovsko podjetje
nudi v bogati izbiri manufakturno, galanterijsko in vseh vrst
blago po konkurenčnih cenah

NAJ ŽIVI 1. MAJ — PRAZNIK DELA

OBRTNO PODJETJE TRŽIČ

tesarska dela vseh vrst, pleskarstvo, zidarstvo, mizarstvo —
stavbeno in pohištveno, tapetništvo in sedlarstvo.

Ob delavskem prazniku — 1. maju želimo prijetno praznovanje in najboljše
želje vsem našim delovnim ljudem in poslovnim prijateljem.

Tovarna klobukov, slamnikov in konfekcije

UNIVERSALE

DOMŽALE

izdelujemo:

volnene tulce, športne in druge kape, slamnike vseh vrst. Otroško, žensko in
moško športno in modno konfekcijo.

Vsi naši izdelki so izdelani vedno v modnih parvah in dezenih, ter po naj-
sodobnejših krojih in modelih.

Obrtno podjetje

OBRTNIK

BOROVNICA

izdeluje:

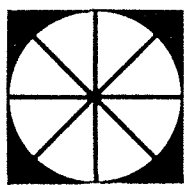
patentne lestve za podstrešja
TIP PL-III, TIP PL-II in po
naročilu.

Izdelujemo tudi:

električna motorna stikala
25-40-60 A, OG šuko vtičnice
v silomin II. in III. pol.

TEKSTILINDUS KRANJ

Ob prazniku dela iskreno čestitamo vsem delovnim ljudem.

Ob tej priliki želimo opozoriti naše potrošnike na izredno obsežno kolekcijo tkanin, ki smo jih pripravili za letošnje poletje.

V trgovinah s tekstilom zahtevajte zato vedno tkanine

»TEKSTILINDUS« KRANJ

**SKUPŠČINA
OBČINE**

GROSUPLJE

**OBČINSKI ODBOR ZZB NOV
OBČINSKI ODBOR ZKS
OBČINSKI ODBOR SZDL
OBČINSKI SINDIKALNI SVET
OBČINSKI KOMITE ZMS**

čestita vsem delovnim ljudem in občanom za praznik dela 1. maj z najboljšimi željami, želeč nadaljnjih delovnih uspehov.

PODJETJE ZA AVTOMATIZACIJO PROMETA

LJUBLJANA, CELOVŠKA CESTA 6

Poslovni promet podjetja je:

**RAZVIJANJE, PROJEKTIRANJE, IZDELOVANJE, MONTIRANJE IN POPRAVLJANJE
VSEH VRST SIGNALNO-VARNOSTNIH NAPRAV, SREDSTEV ZA ZVEZE. IN NAPRAV
AVTOMATIZACIJE**

**DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO ZA PRAZNIK DELA —
1. MAJ MNOGO PRIJETNEGA RAZVEDRILA IN NADALJNJIH DELOVNIH USPEHOV**

SPLOŠNO GRADBENO
PODJETJE

VEGRAD

VELENJE

gradi vse vrste stanovanjskih in poslovnih objektov.

Gradimo stanovanja za tržišče. Za cenjena naročila se priporočamo z jamstvom kvalitete in solidnosti.

DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ISKRENO
ČESTITAMO ZA PRAZNIK DELA — 1. MAJ

Tapetništvo
dekoracija

ŽIMNICA

Ljubljana, Tobačna 3.

Oblaganje tal s plastičnimi materiali, izdelava in montaža zaves in dekoracij, izdelovanje brezkončnih transportnih in pogonskih trakov iz lanenega sukanca.

Delovnim ljudem in poslovnim prijateljem čestitamo za praznik dela.

Proizvodnja kremenčevega peska

PUCONCI

Čestita vsem poslovnim prijateljem in delovnim ljudem za 1. maj — mednarodni praznik dela.

Proizvajamo kremenčev pesek za livarsko industrijo.

Koteks Tabus

import-export

Ljubljana

PODJETJE POSLUJE:

Komercialna in splošna služba
na Miklošičevi cesti 5

Telefoni: 323-241

Boutique v Ljubljani 315-351

Boutique, filiala Koper, tel. 22-786

Evropska in prekomorska tržišča:

● kože ● usnje ● čevlji ● galanterija ● usnjena konfekcija ● umetno usnje ● ščetine ● dlaka ● gumirana žima ● volna ● krzna ● kožni in usnjeni odpadki ● industrijske maščobe ● strojila in pomožna sredstva za usnjarsko in čevljarsko industrijo

ZASTOPSTVA INOZEMSKIH FIRM

Dreyfusova afera (3)

Tako so časopisi lahko pisali, da Dreyfusa niso zapustili ne židovski prijatelji doma ne prijatelji v Nemčiji. Preiskava se je precej vlekla, zato je imel namig na kapetanove francoske prijatelje docela določen namen. Širile so se govorice, češ da se »Izrael« hoče izogniti škandalu; nekateri pa so šli celo tako daleč, da so govorili, kako je nekdo vzel iz Dreyfusovega dosjeja tiste dokaze, ki bi sicer kapetana popolnoma pokopali.

Časopis »La libre parole« je pisal: »Mogoče je general Mercier dal aretirati kapetana Dreyfusa brez dokazov: če je tako, potem je njegova lahkomišelnost zločinska. Mogoče si je pustil ukrasti dokumente, ki so dokazovali izdajstvo: če je tako, potem je njegova neprevidnost prav bedasta. Toda naj bo tako ali drugače, general Mercier ni vreden položaja, na katerem je.« Pri časopisu so dobro vedeli, kaj počno: ministra za vojsko je treba prestrašiti, da bo afero dokončno le izpeljal.

V kratkem o odškodnini

V intervjuju za »4. jul«, glasilo ZZB NOV Jugoslavije, so sekretarju za zunanje zadeve Mirku Tepavcu postavili tudi tole vprašanje:

»Ko je minister za zunanje zadeve zvezne republike Nemčije Walter Schellani v novembru obiskal našo državo, je bilo v skupnem sporočilu o pogovorih z vami rečeno, da se kmalu začnejo pogovori o odškodnini žrtvam nacističnega preganjanja. Prosimo vas, da nam poveste, kdaj bi bilo mogoče pričakovati te pogovore?«

Odgovor: Odškodnina za žrtve nacističnega preganjanja je bila vedno in je tudi danes v središču pozornosti in iniciativ jugoslovanske vlade. Nadaljujemo s tem in zahtevamo čimprejšnjo ureditev, ki bi ustrezala ne samo temeljnim zahtevam pravice in pravičnosti, ampak bi nudila tudi prepričljiv dokaz pripravljenosti vlade ZR Nemčije, da prispeva k odstranitvi hudih posledic II. svetovne vojne v Jugoslaviji in s tem k ureditvi tako naših medsebojnih odnosov kakor tudi širših evropskih odnosov.

Z vlado Zvezne republike Nemčije je končno le dosežen sporazum, da se pogovori o naših zahtevah začnejo v kratkem.

Mercier je nasedel. Ko se je v listu »Le Figaro« branil pred takšnimi obtožbami, je zatrdil, da je Dreyfusovo izdajstvo dokazano »docela zanesljivo«, potem pa dodal, da je imel kapetan že tri leta tesne zveze z neko tujo deželo. Zaradi takšne izjave je »Le Figaro« — eden izmed redkih časopisov, ki je razumno gledal na vso zadevo — zapisal, da so generalove besede pravzaprav že obsodba: »Če je minister za vojsko izrekel takšno obsodbo, potem vojaško sodišče, ki bo moralo soditi Dreyfusu, bržkone nima nikakršne možnosti za svobodno presojo?«

Toda Mercier in Henry sta storila še več. Ko se je v decembru 1894 začela sodna obravnava za zaprtimi vrati — »da bi se izognili diplomatskim incidentom z Nemčijo, ki bi utegnili izzvati vojno« — sta na skrivaj predala poroti (se pravi tako, da Dreyfus in njegov zagovornik nista mogla ničesar zvedeti) vrsto dokumentov, na podlagi katerih je bil kapetan soglasno obsojen na degradacijo ter dosmrtno preganstvo na Hudičeve otoke.

Tajni dosje, ki ga je general Mercier dal porotnikom (že zbranim v sodni dvorani), je med drugim obsegal tudi sporočilo, ki ga je italijanski vojaški pribočnik Panizzardi dobil od polkovnika von Schwartzkopfa in v katerem je med drugim pisalo: »Ta pokvarjeni D... Minilo je nekaj let, preden se je zvedelo, da tisti D. ni pomenil Dreyfusa, marveč nekega Dubois, ki je prodajal informacije po deset frankov za kos«. Tega porotniki niso mogli vedeti. Morda je to vedel Mercier, zanesljivo pa Henry, ki je na sodišču izjavil: »Spoštljiva osebnost, katere primka ne morem povedati, me je obvestila, da nas že od minulega marca izdaja neki oficir z ministrstva za vojsko. No, ta izdajalec pa je tukaj!«

»Zdaj, ko je vse končano, bi bilo dobro, ko bi čimmanj govorili o tej žalostni zgodbi,« je zapisal »Le Figaro«. Čez nekaj časa je molk zares legel nad Dreyfusovo afero, toda takoj po obsodbi so bili duhovi vse preveč razburjeni, da bi mogli pozabiti na »zločin«. Clemenceau, ki tedaj seveda ni mogel vedeti, da se bo kmalu pridružil dreyfusistom, je v božični številki lista »Justice« zapisal, da Dreyfus »ni imel ne staršev ne otrok ne žene ne ljubezni do česar koli ne človeške ne živalske povezanosti, temveč samo umazano dušo in nizko srce.« List »Le Temps« je zapisal: »Ne samo, da je bilo pravici zadoščeno, marveč ji je bilo imenitno zadoščeno.« Socialist Jaurès, ki je pozneje tudi postal Dreyfusov privrženec, je takoj po obsodbi ogorčeno govoril v poslanski zbornici, da navadnega vojaka obsodijo na smrt za prazen nič, oficirja pa na samo deportacijo — čeprav dosmrtno — dasiravno je kriv izdaje. Socialisti se tedaj še niso zavzemali za Dreyfusa: morda so menili, da je

res kriv, morda pa so mislili, da jih stvar ne zadeva, saj je šlo za oficirja, torej pripadnika meščanskega razreda. Katoličani so že od začetka afere bili na strani Dreyfusovih tožnikov. Najvplivnejši katoliški list »La Croix« je obvestil bralce, da je Dreyfusov priziv zavrnjen, nato pa dodal lažno novico, da je obsojenčeva žena zaprosila za ločitev. Neki drugi katoliški list je Dreyfusa imenoval »Iskarijot II.«, v članku pa seveda poudaril, da gre za izdajalca. Neki topniški kapetan, ki se je tudi pisal Dreyfus, je bil tako ogorčen in »ponižan«, da si je uradno spremenil priimek v Deslaurens.

je bil močnejši od potrnosti in osuplosti. Toda med vojak, pričami in sodniki se ni nihče zganil... Obsojeni se ni ne zganil ne obotavljal. Vedel se je kot lutka.« Itd.

Ko je eksekutor potrgal vsa znamenja kapetanskega čina ter navsezadnje še na kolenu prelomil sabljo, je moral obsojeni in degradirani Dreyfus korakati mimo svojih oficirskih tovarišev in sodnikov, mimo ponorele množice radovednežev. Kar naprej je odsekano ponavljal, da je nedolžen. Léon Daudet je na koncu svojega poročila o degradaciji zapisal: »Neverjetno je, da se ta volja ni zgrudila v blato, da ni

Dreyfusova degradacija 5. januarja 1895

Dne 5. januarja 1895 je bila javna degradacija, ki jo je sin pisatelja Alphonse Daudeta Léon v listu »Le Figaro« popisal takole: »Eksekutor, nekakšen velikan s čelado na glavi, je naglo stopil k obsojencu s togim in potrjim obrazom, v katerega je bila obrnjena vsa pozornost navzočih. Prav nič si ni obotavljal in začel je s kepjem: potrgal je našitke, tanke zlate vrvice, znamenja čina, se lotil okraskov na suknjiču in rokavih... Obsojeni mu je pomagal pri žalostnem opraviilu in celo dvignil je roke. Kdaj pa kdaj je zakričal: »Nedolžen sem... Nedolžen...! Živela Francija...! V tesnobnem ozračju so njegovi kriki čudno odmevali. Zunaj na trgu se je množica razburjala in zmerjala. Ljudje so žvižgali in rjoveali. Vihar žaljivk je šel skozi ušesa. Bes

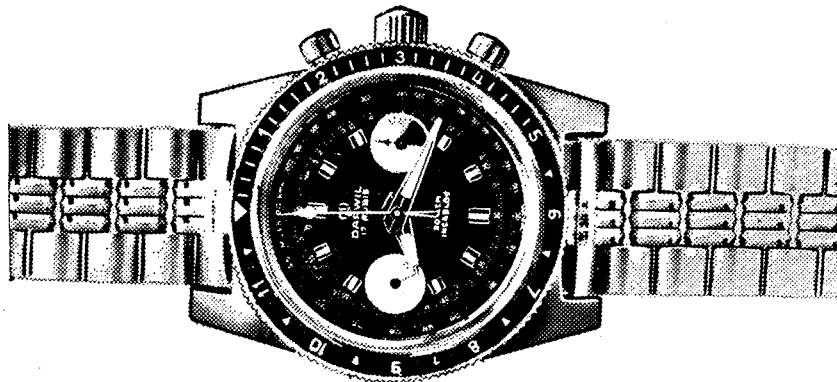
niti najmanj popustil ali se predal slabosti.«

»Gil Blas« je na to ogorčeno odgovoril: »Dreyfusa zmerjajo, ker je trdno korakal med vsem tistim grozotnim mimohodom; toda zmerjali bi ga tudi, če bi bili njegovi koraki klecajoči.« Toda to je bil osamljen glas ogorčenja. Tedaj se tako rekoč nihče v Franciji ni razburil zaradi Dreyfusove usode. Celé Emile Zola, ki je s svojim člankom »Obtožujem« pozneje bolj kot sploh kdo pripomogel, da je prišlo do obnove procesa, je tistega dne mirno poslušal Léona Daudeta, ki mu je pripovedoval, kako je bilo na degradaciji kapetana Dreyfusa. Francozov se še ni polotil dvom. Marsičesa pa je bila baje kriva tudi nič kaj prikupna Dreyfusova zunanost.

Biseri
proizvodnje

DARWIL

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši tri urah DARWIL — vgrajen DARBLOCK, ki štiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancije in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK. ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL — TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

BORCI TOMŠIČEVE, POZOR

Skupščina mesta Ljubljane — Odbor za pohod »Po poteh partizanske Ljubljane« — organizira v počastitev 30-letnice ustanovitve OF, JA in praznika mesta Ljubljane dne 8. in 9. maja 1971 15. jubilejni pohod »Po poteh tovarštva in spominov«.

Vabimo zlasti borce Tomšičeve, Šercerjeve in Ljubljanske brigade, da se udeležijo tega tradicionalnega 15. jubilejnega pohoda.

Zbirno mesto bo v soboto — 8. maja 1971 — pred skupščino SRS v Šubičevi ulici ob 10. uri. Od tam bomo krenili do Trga revolucije, kjer bo ob 11. uri svečan zaključek pohoda. Po zaključku bo tovariškim srečanje v Domu JLA s svečanim kosilom.

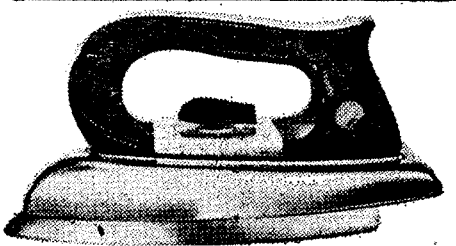
Prosimo, da se vabilu odzovete v čim večjem številu!

CENIK MALIH OGLASOV

Poizvedbe, vabila, objave, obvestila, zahvale in podobno — do 10 vrstic — 10 dinarjev. Če znaša besedilo več kot 10 vrstic, stane vsaka nadaljnja vrstica 1,50 din. Objave s komercialno vsebino: do 10 vrstic 30 dinarjev, vsaka nadaljnja vrstica 5 dinarjev. Pravni nasveti so za naročnike brezplačni, drugim zaračunavamo dejanske stroške, a največ do 15 dinarjev. Osmrtnice (kratke nekrologe) objavljamo brezplačno, njihovih tekstov in pripadajočih fotografij ne honoriramo in ne vračamo.

Rowenta

Fotoreporterska služba med NOB

Dr. Janez Milčinski - Peter:

„Ne moje ne tvoje, temveč last nas vséh“

Bolnišnica »Spodnji Hrastnik«. Desno baraka za komisarja in zdravnika, levo spodaj kuhinja in zadaj levo porodnišnica. (Foto: Janez Milčinski-Peter)

»Rad bi bil mladim tovarišem zdravnikom in mladincem razkril v preprosti besedi svoj skromni delež pri tistem, česar — se mi zdi — nimamo pravice skrivati zase, kar ni ne moje in ne tvoje, nego nas vseh: veličastnost narodnoosvobodilnega boja!« — berem v zapiskih in dokumentih o partizanskem zdravstvu, ki jih je dr. Milčinski — Peter priobčil v zborniku »Poslanstvo slovenskega zdravnikar«.

»Z dr. Milčinskim sediva v eni izmed pisarn instituta za sodno medicino v Ljubljani, obdana z goro knjig, od katerih je bila v tistem hipu vsaj zame najzanimivejša ta, ki skuša v besedi in slikah približati čas hudih preizkušenj zdravnikov v partizanskem Rogu.

Dr. Janez Milčinski, eden izmed štirih otrok kasacijskega sodnika, advokata in pisatelja Frana Milčinskega, se je rodil v Ljubljani 3. maja 1913. Po gimnaziji je šel na ljubljansko univerzo študirat pravo, pozneje pa se je vpisal še na medicino. Ze kot stažist je šel na Patološko — anatomske institut, kamor ga je napotil pokojni dr. Lavrič. Hotel se je posvetiti kirurgiji v ljubljanski bolnišnici, kjer ga je leta 1941 tudi doletela vojna vihra. Ze v prvih mesecih okupacije je navezal stike z zdravniki in bolničarji, ki so v tistem okolju začeli delati za Osvobodilno fronto.

Mirno in preudarno, beseda za besedo, riše trenutke prvih okupacijskih dni.

»Leta 1942 so prihajali v bolnišnico že prvi ranjeni partizani. Nekaj jih je ležalo na kirurgiji pod izmišljenimi diagnozami, nekaj zunaj Ljubljane. Včasih sem hodil čez blok v bolnišnico Polje ali drugam, kjer so skriti ranjeni partizani potrebovali nujne zdravniške pomoči.

Takrat so v mrtvašnico splošne bolnišnice pripeljali tudi prve padle partizane. Prav dobro mi je ostala v spominu podoba partizana Kralja, ki so ga fašisti ubili v enem izmed logaških skednjev. Za razpoznavo in ugotovitev identitete smo morali fotografirati truplo in opisati posamezne kose oblačil in osebnih predmetov. V naš institut so pogosto pripeljali na raztelesenje izdajalce in okupatorske simpatizerje. Delo za OF je kljub nadzorstvu potekalo normalno. Pripravljali smo material za prvo partizansko saniteto, postavili smo sicer primitivno, a vendarle zanesljivo sterilizacijo, pripravljali smo prve po-voje in tekočine za infuzijo ter podobno. Ves material smo tajno pošiljali prek bloka.

V Sloveniji je bila v NOV zdravstvena služba organizirana zelo zgodaj in je zajela veliko število zdravstvenih delavcev, posebno zdravnikov. Največje zasluge za to imata po mojem mnenju tovariša dr. Aleš Bebler in dr. Marjan Breclj.

Leta 1942 so odšli iz okupirane Ljubljane na osvobodeno ozemlje naši prvi zdravniki, med katerimi je bil tudi

dr. Pavel Lunaček — Igor. V Ljubljani je delo teklo naprej. Od zime 1942—43 je bil dr. Janez Milčinski član matičnega odbora zdravnikov Osvobodilne fronte. Člani te organizacije so bili odgovorni za zbiranje sanitetnega materiala, pripravljanje pošilk in odpošiljanje zdravnikov iz mesta na teren. Zdravniki so zapuščali Ljubljano s ponarejenimi legitimacijami v konspirativnih skupinah po dva ali trije.

»Sredi julija leta 1943 sem z večjo skupino zdravnikov tudi sam zapustil Ljubljano. Ta odhod zdravstvenih delavcev je bil res množičen in zato za vsakega izmed nas še tembolj neprijeten. Takrat so Italijani zelo omejili gibanje prebivalstva, ljudje pa so tudi sicer neradi potovali, ker so partizanski bataljoni ogrožali železniško progo. Tako smo se znašli v okoliščinah, ki bi bile smešne, če bi ne bile tako resne. Ze v kolodvorski veži smo bili skoraj sami — dvanaest aktivistov zdravstvenega sektorja in med njimi sedem zdravnikov — ki se med seboj nismo smeli poznati.

Ves čas je šlo v istem slogu: sami v vlak, sami pri izhodih na postajah, povsod sami.

Pa smo se le srečno pretokli. Samo dr. Milana Peruška so zadržali na novomeškem bloku, prav njega, ki je med vsemi imel legalne papirje. Tudi to je bilo smešno, kajne.

Moja končna postaja je bila Birčna vas, kamor bi moral priti nekdo s parolo »kupujem orehek«, a ga ni bilo. Po napornem dnevu hoje smo 16. julija prišli v centralno bolnišnico na Rogu. Kako je »zunaj«, se še sanjalo ni nobenemu izmed nas. O saniteti pa sploh ne! Šušljalo se je sicer o podzemnih bolnišnicah v roških gozdovih, toda tisto, kar smo prej ugibali in slutili, so bile popolnoma napačne predstave. Našli smo mnogo več, kot smo pričakovali. Zdravniki, ki so bili že skoraj pol-drugo leto pred nami na terenu, so častno opravili svoje pionirsko delo.

Takrat smo vsi zdravniki v Rogu veljali za potencialno kirurško sposobne, za tisti obseg nujne kirurgije, ki se je takrat izvajala. Moje prvo delo je bilo v Jelendolu pri dr. Lunačku, kjer sem opravljal dnevno delo z ranjenci. Ob kapitulaciji Italije smo se za nekaj časa preselili v dolinsko bolnišnico Novi Tabor pri Črmošnjicah. Prestregli naj bi naval ranjencev in držali v tajnosti postojanke na Rogu. Po padcu Badoglieve vlade so nekateri hoteli nekoliko pozabiti na konspiracijo, češ da se lahko preselimo v doline, kjer bo elektrika, voda in vse tisto, kar smo tako pogrešali. Toda dr. Lunaček je bil, kot zmeraj, tudi v tistih radostnih dneh po kapitulaciji Italije skrajno previden in ni pustil bolnišnice dekonspirirati. Tako so tisto slavnostno obdobje preživele v bolnišnici v tišini ter zaprte in so si nekako opomogle za poznejši čas, ko so bile še kako potrebne.

V tistih dneh, ko je tovariš Peter

prestopil nevidni prag roških bolnišnic, fotoaparata še ni imel pri sebi, ker ga tudi ni smel imeti. Po štirinajstih dneh pa so fotoaparat poslali iz Ljubljane s pošiljko sanitetnega materiala. Še istega dne se je zarisalo v film skladišče, nevidno položeno pod košata drevesa, in pred njim neutrudni dr. Lunaček. Zelo preprosta Leica je bila to in vendar še danes, kadar nanese priložnost, dobi častno mesto v lastnikovih rokah. Dr. Milčinski je bil prvi, ki je vtisnil zgodovinsko podobo roških bolnišnic na filmski trak. Ze kot otrok je rad pogledal skozi objektiv fotoaparata; pozneje, na delovnem mestu, mu je bil pomen dokumentacijske fotografije čedalje bližji. Močno se je zavedal pomena neponovljivih fotografskih dokumentov časa in okolja ter njihove neprecenljive vrednosti za zgodovino naroda.

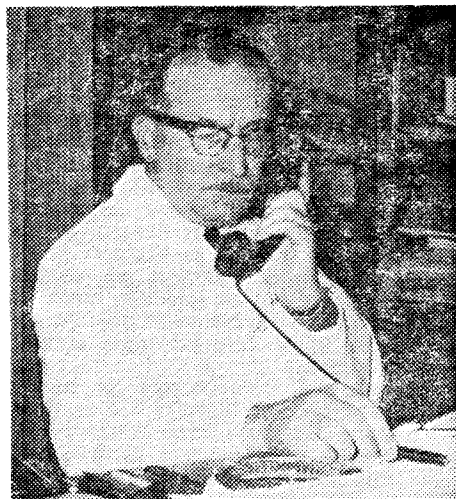
»Ko so mi dovolili, sem vneto fotografiral po bolnišnici in njeni okolici. Premišljeval sem že, koliko posnetkov sem takrat naredil, in prepričan sem, da jih je bilo več kot 400.«

Motivov v roških bolnišnicah prav gotovo ni bilo težko izbirati. Sama podoba kraja in položaja v njem je neizmerno veliko povedala. Verjetno je Božidar Jakac, ki se je tudi zadrževal v roških bolnišnicah, kot umetnik čisto drugače izbral motive in vendar je zanimivo, da so si pogosto posnetki tovariša Jakca in dr. Milčinskega presenetljivo podobni, čeprav so nastali v različnem času.

»Fotografiral sem partizane po postojankah, utrjene brigade, izmučene obraze ranjencev, operacije in najrazličnejše bolnišnične objekte, pa tudi kakšen lirichen motiv narave sem rad posnel. Seveda je bilo treba varčevati z materialom. Nikoli nisem vedel, kje in kdaj bom lahko spet dobil kak film. Filme mi je večinoma razvijal tovariš Cerar, ki mi je od časa do časa prinesel tudi kak film, pozneje pa sem jih po kurirjih pošiljal v glavni štab.«

Obračam zbornik, list za listom, v katerem je nekaj deset fotografij, ki jih je zabeležila fotografska kamera dr. Milčinskega. Zalostna slika pogorišča roške partizanske bolnišnice Daleč hrib, ki je dočakala konec v veliki ofenzivi avgusta 1942, ... v dolinski bolnišnici Novi Tabor preobvezujejo ranjence kar v skednju ... »Pesjak«, baraka v Zg. Hrastrniku ... komandant brigade, ki je moral zamenjati brzostrelko z berglami ... evakuacijska baza v Srednji vasi pri Črmošnjicah, kjer čakajo ranjenci na kamione ... Planina, oddelek za pljučno tuberkulozo ... bolnišnice: Lesen kamen, Gornji Hrastrnik, Spodnji Hrastrnik, Jelendol, Jelenbreg ... Človeku se zdi, da nekako doživlja tisti čas, da čuti in trpi z njim že ob samem gledanju teh fotografskih zapisov.

Pozneje sta v bolnišnicah veliko fotografirala tovariša Jakac in Čoro Škod-

lar pa tudi France Cerar je naredil vrsto posnetkov iz Roga. Ob jesenski ofenzivi leta 1943 je dr. Milčinski naredil mnogo izrednih posnetkov na barvni film, ki ga je pozneje poslal v razvoj, a je izginil neznano kam.

»Oktobra 1944 sem dobil na Zg. Hrastrniku kratko obvestilo, naj predam posle in se pripravim za odhod na novo službeno mesto. V šestnajstih mesecih sem nekajkrat preklel roški gozd, kjer smo živeli v vlažnem hladu kot na dnu algastega ribnika. Zarekel sem se, da naslednjih pet let gozda nočem več videti, posebno ne smrekovega. Zdaj, ko sem odhajal, pa mi je bilo vendar težko pustiti vse kar me je vezalo na Rog.

Torej v Zumberk za mesec, dva ali pa do konca vojne. Dne 17. novembra 1944 sem na sanitetnem oddelku dobil nalogo, naj pomagam pri organiziranju evakuacijske bolnišnice Topolovec v vasi Češnjavec ob cesti Semič-Metlika. V januarju 1945 je postal Topolovec še baza za praktični pouk v oficirski šoli glavnega štaba Slovenije. Razmere so se v primerjavi z Rogom v marsičem spremenile, toda za fotoaparat je bilo tudi tu dosti dela.

Brigada, mirno!

Dne 25. februarja 1945 je bilo na Čurilah pri Metliki zbranih osemsto ljudi, ki naj bi prešli v Dalmacijo in naselili zadarski polotok, kjer bo močna baza glavnega štaba Slovenije. Odsel sem peš s kolono lažjih ranjencev, rekonvalescentov in invalidov do Topuskega, kjer so nas naložili na kamione in nas preko močnega Velebita pripeljali v Zadar.

V noči od 7. na 8. maj je završalo, močnejše kot kdajkoli prej. Zvonovi, godbe in topovi so oznanili konec vojne. Po obalah so zagoreli kresovi in ulice so se napolnile z množicami. Le malo kdo je spal tisto noč. Na vsakem koraku se je čutilo! To je bil več kot konec vojne, več kot navadna zmaga. Bila je proslava zmagovitega pohoda v lepšo prihodnost, ki je vodila svetla in široka v novi čas in ki na njej nismo videli ovire, kolikor daleč je segal pogled.

Ob pripovedovanju dr. Janeza Milčinskega-Petra sem se ne vem koliko-krat spomnil šeste točke Hipokratove prisege: da bom svoje življenje in večo svojo varoval vseskozi neomadeževano in pošteno!

Zaprta sva zdravniški zbornik, ko so tople besede še vedno visele v temnih roških gozdovih in so mirne, že tolikokrat preizkušene roke vrnile na knjižno polico, kar je za vedno ostalo tudi v spominu.

SILVO TERSEK

Ranjeni borci v eni izmed partizanskih bolnišnic

(Foto: Janez Milčinski-Peter)

TV-15 ZA MLADINO

LEP JE TA NAŠ PRVI MAJ

Samo še nekaj dni nas loči od 1. maja, ko bodo zaplapolale zastave v pozdrav vsem delovnim ljudem. Mnogim izmed njih se bo za trenutek zresnil vesel obraz... Misli jim bodo pohitele v dni zastarelih kapitalističnih odnosov stare Jugoslavije, ko so delah samo za skorjico vsakdanjega kruha. Spomnili se bodo noči, ko so na skrivaj prebirali Engelsove in Marxove misli, pa let, ko so jih zaradi naprednih in poštenih misli zapirali. Kako bi mogli na ta dan pozabiti tovariše, s katerimi so bili skupaj v ječi, in tistega, ki je razlagal zgodovino mednarodnega praznika delavcev! »Leta 1886 so v Chicagu ubili štiri delavce, ki so se uprli izkoriščanju. Potem je bilo na drugi internacionalni sklenjeno, naj se v čast tem žrtvam upora proti kapitalistom slavi prvi maj kot mednarodni praznik delavcev.« Pred seboj bodo videli leta, ki so jih preživljali v ilegali. Tja do leta 1941, ko so krenili na pot boja za osvoboditev domovine. Samo bežno se bodo spomnili štirih let, ki so jih prebili v vrstah narodnoosvobodilne vojske. Spomini jim bodo hiteli v novo Jugoslavijo, ko so z vso vneto pomagali graditi socializem in samoupravljanje. V teh spominih ne bodo več sami, z njimi bo tisočero delovnih ljudi. Misli se še ne bodo ustavile. Hitele bodo v prihodnost, delale načrte za izboljšanje odnosov med ljudmi in za še lepše življenje — kajti zavedajo se, da bo treba še marsikaj storiti.

Lep je ta naš prvi maj!

EMI GUČEK

BILA JE MATI PETIH SINOV

Bila je srečna in ponosna mati petih sinov. Mož ji je zgodaj umrl in vsa skrb za otroke je bila prepuščena njej. Nihče ne ve, kaj vse je morala storiti, da jih je drugaga za drugim spravila h kruhu. Ko so starejši odrasli, so pomagali preživljati mlajše in tako je teklo življenje naprej. Ko je prišlo leto 1941 je bilo najstarejšemu trideset, najmlajšemu pa štirinajst let. V začetku pravzaprav sploh ni slutila, kaj je prišlo nad človeštvo. Eno vojno smo že preživeli in vojna je pač vojna, se je tolažila. V Rusiji ji je med prvo svetovno vojno padel brat, v vasi pa vojne vihere ni bilo kdo ve kako občutiti.

V vas so se pripeljali Nemci. Zasedli so žandarmerijsko postajo in se obnašali kot gospodarji sveta. Hkrati so zatirjali, da so osvobodili štajersko, in revežem obljubljali lepše življenje. Žena ni kaj prida verjela njihovim besedam. Kmalu je videla, da so tudi drugi istega mnenja. Nemci so zaprli nekaj ljudi, ki jih je vse življenje spoštovala: zdravnika, jetičnega učitelja in bivšega župana. Povedali so ji, da so jih z družinami vred odselili nekam v Srbijo. Bilo ji je hudo, ko je pomislila, kako bi bilo, če bi z njo tako ravnali. Počasi se ji je pričelo svitati, da Nemci pravzaprav nimajo pravice nasilno vdreti v tujo deželo, strahovati ljudi in zapirati najboljše. Začela je prisluškovati pogovorom svojih fantov. Menili so se o sovražniku in grozotah, ki jih je pričenoval. Vedela je, da ti mladeniči niso zločinci, saj jih je poznala od otroških let, prav tako njihove starše. Kaj se dogaja, je pobarala najstarejšega. Rekel ji je, da tega ona ne bi razumela. Ni spraševala dalje. Izvedela je od drugih ljudi. Nekako s spoštovanjem so govorili o partizanih in njihovem junaštvu. Ko je natanko premislila, se ji je zdelo ravnanje ljudi iz gozda čisto pravilno. Samo nevarno je in življenje lahko izgubiš, je trepetala za svoje sinove. Kajti vedela je, da se bodo opredelili za pravico! Zdaj je razumela tudi njihove pogovore, in ko so začeli v hišo prihajati tuji ljudje, se je v njenem srcu naselil strah. Prinašali so letake in brošure, njen Jože pa je vse noči tipkal na stroj. Ko je nekajkrat pogledala v sobo fantov, so bile kar po tri postelje nedotaknjene. Od

hajali so skozi zadnja vrata, tiho in neslišno. Ni se hotela vmešavati v zadeve starejših treh, a obljubila si je, da bo na mlajša dva dobro pazila.

Najprej sta morala v gozd Jože in Peter. Nemci so jima prišli na sled. Nikoli ne bo pozabila, kaj je morala prestati, ko so jo kot žival gnali na gestapo in zasiljevali. Ni odgovarjala na vprašanja, pa ne samo zato, ker skoraj ničesar ni vedela!

V teh dneh je dokončno spoznala sovražnika. Ko so jo topli, je mislila na Jožeta in Petra. Ko so ji s prstov pulili nohte, je

dne prišli ponj. Moral je na fronto, kjer so padali mladeniči vseh narodov. V začetku so prihajala iz Rusije pisma, žalostna in kratka. Ni imel kaj dosti napisati, razen da želi živeti. Potem so nehala prihajati in mati je vsak dan pričakovala črno sporočilo. Ko so jo obvestili, da je samo pogrešan, se je z vsem srcem oklenila upanja, da ni padel. Od Jakoba, ki je bil v koncentracijskem taborišču, tudi že dolgo ni dobila vesti, glede njega je že skoraj pokopala vse nade. Oba sinova partizana sta padla, Jože dvainštiridesetega in Peter štirinštiridesetega. Niti za njun grob ni

videla pred seboj Janeza, svojega najmlajšega. Ko so kot talca ustrelili Franceta in zaprli Jakoba, je molila za sinove, može in hčere vseh žena na svetu. Ni več čutila strahu le za svojih pet sinov, temveč za vse, ki so se uprli nasilju. Vso izmučeno so jo privlekli domov, a njeno srce še nikoli ni bilo tako polno ljubezni do lastnega naroda in njena volja še nikoli tako močna.

Vse, skoraj vse je dala. Ostal ji je samo Janez, pa še ta se ji je komaj sedemnajstleten, hotel iztrgati in se pridružiti bratom. Saj ga bo dala, z blagoslovom ga bo poslala v gozd, samo nekaj dni naj ga še gleda... Nemci pa, kot da bi brali njene najskrivnejše želje in fantove namene, so nekega

vedela, da bi na njem skrivaj prižgala svečo. Ko od Janeza ni in ni bilo sporočila, je postala nenavadno mirna. Niti bala se ni več ničesar. So jo strli? Nemci, kot da bi slutili, da so ji z Janezom vzeli poslednjo oporo, so jo pustili pri miru.

Prišlo je zmagovito leto 1945. Čutila je, da ne bi več vzdržala, če bi trajalo še nekaj mesecev. Saj ni veliko pričakovala od svobode, njeni najdražji so bili drug za drugim izginili. Veselila se bom vsaj sreče drugih mater, se je tolažila. Nekje v njej pa je še vedno tlelo upanje. Kako je bila srečna, ko je nekega dne zagledala na pragu Janeza in za njim Jakoba... Vrnila sta se, sinova!

Danes ima že osem križev na rami in boleha je. Veseli se svojih vnukov, ki že odrasčajo. Kadar se spomni sinov, se ji oči še vedno zasolijo. »Zakaj jočete, mati, saj ste vendar sami rekli, da vam ni žal, da so padli za svobodo?« sem jo nekoč vprašala. »Tako mladi so bili, pa so morali ubijati in sami so bili ubiti — to je tisto, kar me boli!« mi je odgovorila.

Vem, boli — in kako bi ne moglo boleti!

METKA FRISKOVIČ

KRAMLJANJE

Draga Milena!

Cudno pismo je priromalo do vas, kajne. Mnogi so vam že napisali, da zvesto prebirajo vaše vrstice, pa naj bom še jaz med njimi. Tako je in nič drugače! Veste, na naši šoli smo pred kratkim izdali glasilo. Zakaj ga ne bi poslala na »TV 15«, sem dejala. Mogoče mi bo prijazna urednica prijubljene strani za mlade odgovorila in povedala, kakšni se ji zdijo naši »Utrinki«. Tokrat smo prvič objavili samo spise, ki v pisani besedi prikazujejo naš kraj med narodnoosvobodilnim bojem. Vem, da so v glasilu še napake, saj so to šele začetki. Morda se vam bo zdel kateri izmed prispevkov lep in ga boste celo objavili. Sem prezahtevna v svojih željah? Upam, da ne! Saj mnogokrat prebiram vaše tople besede, ki dajejo slutiti, da ste zelo dobri.

Prejmite lepe pozdrave!

Mirižan Dežela,
Ul. Kap. Mihevcva 16,
p. Idrija

Draga Mirijam!

Idrija in njena okolica kar kliče po zapisu spominov iz tistih dni. Zato ste prav storili in še kako prav! Zbrali ste se in sestavili glasilo, ki vam bo med drugim prineslo spoznanje, kako koristno izrabiti prosti čas. Če tudi bi slednjega ne zapisali v uvodu »Utrinkov«, bi to misel prav gotovo danes povedala tudi jaz. In kakšni se mi zdijo? Kot svetle zvezdice, pa hvala zanje!

Lepo pozdravljena!

MILENA

Spoštovana urednica!

Dolgo je že tega, kar sem se vam prvič oglasila. Poslala sem vam pesem. Vendar sem bila prepozna, ker verzov na mladinski strani »TV 15« že dolgo ne objavljate več. Kot pojasnilo sem takrat dobila od vas pisemce, za katero se vam najlepše zahvaljujem. Res prijazno, da ste si odrgali toliko časa in osebno odgovorili. Razumem vas in prav imate. Le malokateri zapis v verzih je tako dober, da zasluži ime literarne vrstici, ki ga nosi.

Danes vam pošiljam sestavek v prozi. Ker se približuje prvi maj in z njim praznik vseh delovnih ljudi, sem ga posvetila njemu. Upam, da se ga boste razveselili in tudi objavili.

Še nekaj: med mamičinimi in očetovimi brošurami, zapiski in nekaterimi dokumenti sem zasledila partizanske pesmi, ki jih drugje še nisem videla. Našla sem tudi brošurico z naslovom »Mi smo Titovi borci«, ki jo je med vojno izdal propagandni oddelek glavnega štaba narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Slovenije. V njej so zbrani sestavki o junaških borbah VII. korpusa Gubčeve brigade. V sestavkih so opisani junaki in njihovi podvigi. Kako zanimivo za nas, ki poznamo ta čas le po pripovedi! Mamico sem že prosila, da bi mi povedala kaj več o teh pisanih spominih, kdaj in kako so jih partizani prebirali. Njeno pripovedovanje bom zapisala in vam ga tudi kmalu poslala.

Iskren pozdrav!

Emi Guček,
Štrafelova 2,
p. Ptuj

Draga Emi!

Obetavno je tvoje pisemce in komaj čakam najinega ponovnega snidenja. Poslanega prispevka pa se nisem le razveselila, ampak sem ga tudi s pridom uporabila.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Nagrajeni prispevek

ALBINU JE BILO OSEMNAJST, FRANCETU PA DVAINDVAJSET LET ...

Tudi moja babica je bila partizanska mamica. Domovini je žrtvovala dva sinova in borci narodnoosvobodilne vojske so v njeni hiši vedno našli pogrnjeno mizo in toplo besedo.

Nekega večera mi je povedala: — Dolgo brdo je bila pred vojno vesela vasica. Pa je prišla vojna in prinesla s seboj gorje in solze. Vsak dan smo poslušali vesti o vdorih Hitlerjeve vojske v države širom po Evropi. Vaški fantje in moške so se vključili v OF in pomagali zasluženi domovini po svojih najboljših močeh.

Sredi leta 1942 se je raznesla vest, da bodo Nemci vse mlade fantje pobrali. Večina se jih je umaknila v gozd in prišla za puško. Slehera noč je katerega vzel. Vračali so se le še tu in tam, da bi tovarišem prinesli hrano, zdravila in pošto. Avgusta 1942 je odšel tudi Podbregarjev France-Matko, za njim pa moja sinova Ernest in France ter 14. 11. 1942 še Albin. Odšli so med borce Kamniško zasavskega odreda, katerega komandant je bil Franc Poglajen.

Dne 27. januarja 1943 so imeli borci obveščevalci v naši vasi stanek. V glavnem so bili domačini, le Kovačev Viki je bil iz Zagorja in Urban iz Hrastnika. Bili so izdani! Trboveljski gestapo jih je obkolil ob dveh zjutraj. Pri

begu so bili štirje partizani ranjeni, najhuje sin France, ki se je ponoči zavlekel v staro že razpadajočo Brodarjevo hišo. Šele zjutraj je prišel domov, oprt na puško. Hitro sem ga obvezala in ga skril v svinjak. Nad njim je skakljala zajkja z osmimi ljubimi zajčki. Njegovo zdravstveno stanje se je slabšalo in spomladi sta mu dr. Lebingar in bolničar Ivan Kompan-Kladvo morala odrezati nogo pod koleno. Prenesli so ga v bunker, ki je bil v gozdu nedaleč od naše hiše. Tudi tu ni imel miru. Bunker je bil izdan in Nemci so ga 6. 4. 1943 obkolili. Ujeli so Franceta in Albina pa Očaka iz Hrastnika in še nekega drugega Hrastničana. Sin Albin ni bil ranjen in bi bil lahko ušel. Dejal je: »Brata sva po krvi in misli. Boriti se za domovino je nekaj velikega in tudi umreti za njo ni majhna stvar. Če naju ujamejo, naj naju ujamejo oba. Brat, ki brata v stiski zapusti, ni vreden, da je njegov brat!«

Odpeljali so ju v Begunje.

Albin je padel kot talec 27. 4. 1943, star komaj osemnajst let, saj je bil rojen 6. 2. 1925. Kmalu po njegovi smrti mi je pisal France: »Draga mama! Lepo te pozdravljam in mislim, da so to moji ztdnji pozdravi. Sin France. «Padel je 8. 8. 1943. Še ne 22 let star, kajti rojen je bil 25. 11. 1921.

MARJETA KOKOLE

27. APRIL

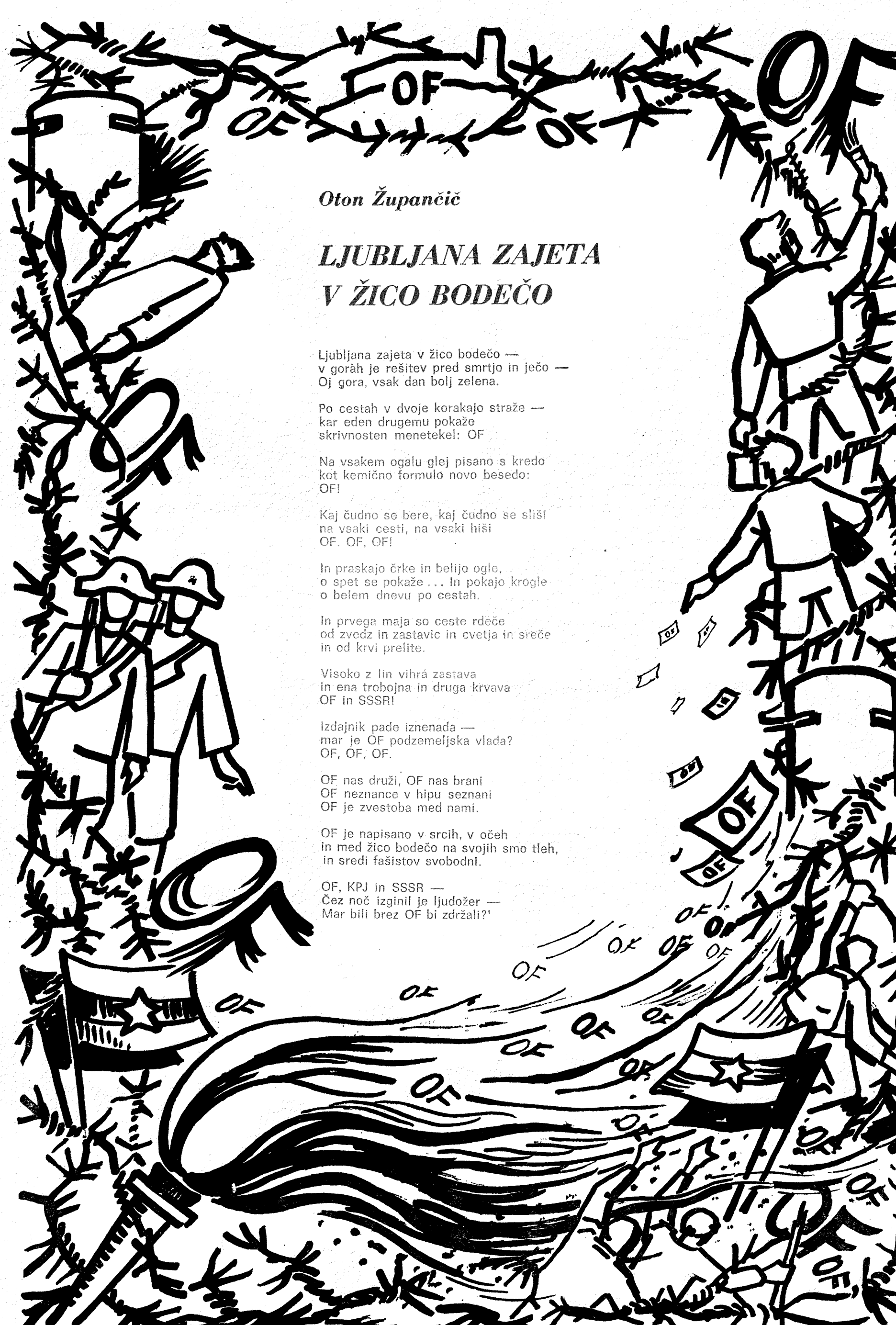
Dne 27. aprila praznujemo Slovenci narodni praznik, kajti to je rojstni dan organizacije boja proti okupatorju, imenovane Osvobodilna fronta. V hiši na robu Ljubljane so se na ta dan leta 1941 zbrali predstavniki vseh naprednih političnih sil, da bi se dogovorili, kako kljubovati tujcu in ga pregnati z naše zemlje.

Osvobodilna fronta je postala simbol odporiškega gibanja na Slovenskem. Iz dneva v dan je raslo tistihih, ki so spoznali, da so dneva OF pravilne, in stivil, ki so bili pripravljeni prijeti za orožje. Ustanavljali so se terenski odbori, ki so skrbeli, da se je osvobodilno gibanje širilo. Medtem ko je v Ljubljani in drugih slovenskih krajih gospodoval škorenj fašističnega osvajačalca, so aktivisti, dijaki in celo najmlajši pisali po stenah parole proti tuji oblasti, trosili letake OF, pozivali k uporabi in se tudi z orožjem borili proti fašistični oblasti. Naj je okupator še tako besnel, pobijal talce in požigal cele vasi, upora OF ni mogel streti.

Nemogoče si je podrediti deželo, če se upre ves narod! Osvobodilna fronta je dvignila Slovence v oborožen upor, ki je pomenil začetek samoodločbe našega naroda. Postala je vseljudska, politična in nacionalna organizacija slovenskega naroda, ki je že med vojno uvajala načela demokracije in svobode v politično življenje.

Letos praznujemo tridesetletnico ustanovitve te legendarne organizacije, katere delo je pripomoglo, da živimo v svobodni deželi po načelih, ki smo jih sami sprejeli. Zasluga te organizacije je, da se je slovenski narod dvignil iz hlapčevstva in se postavil na raven enakopravnosti, tako da lahko danes vsakdo s ponosom zakliče: »Slovenec sem!«

ANTON KLEPEČ

Oton Župančič

LJUBLJANA ZAJETA V ŽICO BODEČO

Ljubljana zajeta v žico bodečo —
v gorah je rešitev pred smrtjo in ječo —
Oj gora, vsak dan bolj zelena.

Po cestah v dvoje korakajo straže —
kar eden drugemu pokaže
skrivnostni menetekel: OF

Na vsakem ogalu glej pisano s kreda
kot kemično formuló novo besedo:
OF!

Kaj čudno se bere, kaj čudno se sliši
na vsaki cesti, na vsaki hiši
OF, OF, OF!

In praskajo črke in belijo ogle,
o spet se pokaže ... In pokajo krogle
o belem dnevu po cestah.

In prvega maja so ceste rdeče
od zvezd in zastavic in cvetja in sreče
in od krvi prelite.

Visoko z lin vihrá zastava
in ena trobojna in druga krvava
OF in SSSR!

Izdajnik pade iznenada —
mar je OF podzemeljska vlada?
OF, OF, OF.

OF nas druži, OF nas brani
OF neznance v hipu seznani
OF je zvestoba med nami.

OF je napisano v srcih, v očeh
in med žico bodečo na svojih smo tleh,
in sredi fašistov svobodni.

OF, KPJ in SSSR —
Čez noč izginil je ljudožer —
Mar bili brez OF bi zdržali?'